

I.

ESPARRU OROKORRA

ERRONKA DEMOGRAFIKOA

2030  ERAKO EUSKAL ESTRATEGIA

2022ko ekainaren 21a

Trantsizio Sozialaren eta 2030 Agendaren Idazkaritza Nagusia

EUSKO JAURLARITZA



GOBIERNO VASCO

Sinergia... Auzolana

Sinergia da sistema baten zatiek, modu isolatuan jardun beharrea, modu itunduan egiten dutenean lor daitekeen balio positibo erantsia.

Definizio horrek bat egiten du Auzolana kontzeptuaren egungo adierarekin: auzokide guztien artean zereginak partekatuz egindako lana.

Aurkibidea

Sarrera.

1. Eusko Jaurlaritzaren jardunaren memoria.

1.1. Gazteen eta familien emantzipazio-politikak diagnostikatzeko, ebaluatzeko eta planifikatzeko prozesuen zenbait emaitza.

1.1.1. Gazteen emantzipazioari dagokionez.

1.1.2. Familia-proiektuak eraikitzeari dagokionez.

1.1.3. Biztanleriaren zahartzeari, autonomiaren sustapenari eta zaintza sozialen eta sanitarioen bermeari dagokienez.

1.1.4. Migranteen gizarteratzeari dagokionez.

1.2. Lehenengo gogoetak, balantzetik abiatuta.

2. Foru aldundien jardunaren memoria.

2.1. Jarduera-ardatz estrategikoak.

2.1.1. Gazteen emantzipazioa.

2.1.2. Familia-proiektuak eraikitzea.

2.1.3. Biztanleriaren zahartzea, autonomiaren sustapena eta zaintza sozialen eta sanitarioen bermea.

2.1.4. Migranteen gizarteratzea.

2.2. Landa-balioa handitzearen zeharkako ardatza.

2.2.1. Gipuzkoa.

2.2.2. Bizkaia.

2.2.3. Araba.

3. Nazioarteko esperientzien erreferentziak.

3.1. Errealitate demografikoa EBko testuinguruan kokatzeko zenbait datu.

3.2. Familientzako gizarte-gastua, guztizko gizarte-gastuaren eta BPGaren ehunekoan.

3.3. Familia-bizitza garatzen laguntzeko jarduera nagusiak.

3.4. Bikote gazteek etxebizitza eskuratzeko jarduketa nagusiak.

3.5. Hainbat herrialdetan berriki hartutako neurriak.

3.6. Emaitzarik onenak dituzten bi herrialde.

4. Ondorioak.

4.1. Egindakoaren balantzea.

4.2. Nazioarteko erreferentzia nagusiei dagokienez.

5. Erronka demografikorako 2030 Euskal Estrategia baterako gakoak.

5.1. Oinarri etikoak.

5.2. Premisa estrategikoak.

6. Orientabide orokorrak.

Eranskina. 2022ko maiatzean Prospekzio Soziologikoen Kabineteak erronka demografikoari buruz egindako azterlanaren datu nagusiak.

Sarrera

I. Estrategia hau sortzeko prozesua

Eusko Jaurlaritzaren XII. Legegintzaldiko Gobernu Programaren arabera, erronka demografikoa hamar herri-helburuetako bat da. Bere konpromiso espezifikoaren artean, 2030erako euskal estrategia idaztea eta bultzatzea aurreikusten du arlo horretan, eta Lehendakariak Trantsizio Sozialaren eta 2030 Agendaren Idazkaritza Nagusian uzten du hori egiteko koordinazioa.

Helburu programatiko horrekin bat etorritik, 2020ko urriaren 29an, legez besteko proposamen baten bidez, Eusko Legebiltzarrak Eusko Jaurlaritzari planteatu zion sailen eta erakundearen arteko erronka demografikoari buruzko plan bat egiteko beharra, besteak beste, jaiotza-tasa sustatzeko, lana eta familia uztartzen laguntzeko, zahartze aktiboa bultzatzeko, emakumeen eta gizonen arteko berdintasun eraginkorra sustatzeko eta landa-eremu-ko despopulazioaren aurka borrokatzeko politika publikoak garatzeko.

Bi aurreikuspen horiekin bat etorritik, 2021. urtearen hasieratik, Eusko Jaurlaritzak erronka demografikoari buruzko deliberazio-prozesu bat bultzatu zuen. Lehenengo etapan, ekainera arte, sailen artekoa izan zen, eta bigarrenetan, 2021eko azarora arte, foru aldundiekiko proiektzioa izan zuen. Hamaika hilabete horietan sortutako dokumentazioak lan-dokumentu izaera hartu zuen. Hau da, une horretan oraindik osagarriak izateko irekita daude.

2021eko abenduaren 14an, dokumentazio hori Gobernu Kontseiluetan aurkeztu zen, bai foru aldundietan, bai Eusko Jaurlaritzan, jakinaren gainean egon zedin, eta Eusko Legebiltzarrera eta EUDELera bidali eta jendaurrean jarri zen. Harrezkero, 2022ko martxoaren 31ra arte, ekarpenak jasotzeko aldi bat ireki zen, bai erakundearen aldetik, bai gizarte-eragileekin eta herritarren aldetik.

Jasotako ekarpenen artean, nabarmentzekoa da EUDELen Batzorde Exekutiboak martxoaren 10ean erabaki zuela Erronka Demografikorako 2030 Euskal Estrategiaren oinarrien proposamen-dokumentua baliozkotzea, berreskuratzeko demografikoaren bidari ekiteko abiapuntu gisa.

Prozesu horren esparru kronologikoan, Eusko Legebiltzarrak osoko bilkura monografikoa deitu zuen 2022ko maiatzaren 18an, hamarkada batean indarrean egongo den Estrategia Demografikoaren zuzendaritza, lehentasunak eta ekimen garrantzitsuenak legebiltzar-taldearen artean eztabaidatu, partekatu eta zehazteko.

Eusko Jaurlaritzak iragarri zuen bere asmoa zela Legebiltzarreko eztabaida horretatik sortutako ebazpenak estrategian sartzea. Azkenik, 74 ebazpen onartu ziren, eta horietako asko oposizioko parlamentu-taldeek ere aurkeztu edo babestu zituzten. Horiek guztiak bat datoz 2030erako Euskal Estrategian erronka demografikorako ezarritako jardueraren esparruarekin, eta guztiak sartu dira azken dokumentu honetan.

Prozesu honen hasieran ezarritako kronogramaren arabera, ekarpenak kontuan hartu eta txertatu ondoren, 2030erako Euskal Estrategiak 2022ko ekainean izan beharko luke behin betiko onarpena. Aurreikuspen hori betetzeko, Gobernu Kontseiluak 2022ko ekainaren 21ean berretsi du estrategia-proposamena. Bi dokumentu bereizitan egituratuta dago: I. Esparru Orokorra eta II. Dokumentu operatiboa.

Lehen dokumentu honetan, jarduera-plana deskribatzen duen dokumentu operatiboan proiektatutako erabakien oinarri den esparrua deskribatzen da. Bost puntutan egitura-tuta dago: (1) Eusko Jaurlaritzaren jardunaren memoria, (2) Foru aldundien jardueraren memoria, (3) Nazioarteko esperientzien erreferentziak, (4) Ondorioak, (5) 2030eko estrategiako gakoak, eta (6) Orientabide orokorrak. Eranskin bat erantsi du Prospekzio Soziologikoen Kabineteak erronka demografikoari buruz egindako azterlanarekin.

II. Tokiko eta mundu mailako kezka-eremua

Egoera demografikoa lehentasunezko kezka da, bai tokiko ikuspegitik, bai ikuspegi globaletik. Hari heltzea oso konplexua da, eta, aldi berean, aukera-iturri ere bai. Gaiari buruzko jakinduriatik abaniko poliedrikoa eskaintzen da, eta, batzuetan, proposamen posibleen abaniko kontraesankorra.

Paradoxikoki, Europako eremuan gainbehera demografikoa, neurri handi batean, politika publikoen arrakastaren ondorio da, pertsonen oinarrizko eskubideak babesteko eta hedatzeko, hala nola emakumeen osasuna eta amatasun librea, edo bizi-itxaropena eta osasuntsu bizitzeko edo desgaitasunik gabekoa luzatzeko.

Nazio Batuak

Erronka demografikoak zeregina eta kezka eragiten ditu Nazio Batuen eremuan. Nazio Batuetako Ekonomia eta Gizarte Gaietako Saileko Biztanleria Dibisioak argitaratu du *“Munduko Biztanleriaren Ikuspegiak 2019: nabarmendutako alderdiak”* txostena eta bertan munduko joera eta ikuspegi demografikoen ikuspegi globala eskaintzen du. Amaitzeko, esan du munduko populazioak punturik gorenera irits litekeela mende honen amaieran, ia 11.000 milioi pertsonako mailarekin.

Munduko biztanleria zahartzen ari dela berresten du, jaiotzako bizi-itxaropenak gora egin duelako eta ugalkortasun-mailak behera egin duelako. Biztanleriaren tamaina murrizten ari diren herrialdeen kopurua handitzen ari da. Azkenik, uste du munduko biztanleriaren tamainan, osaeran eta banaketan gertatzen diren aldaketek ondorio garrantzitsuak dituztela Garapen Iraunkorreko Helburuak (GIH) lortzeko. Helburu horiek mundu osoan adostu dira oparotasun ekonomikoan eta gizarte-ongizatean hobekuntzak lortzeko eta ingurumena babesteko.

Erronka demografikoari erantzutea Nazio Batuen 2030 Agendaren ikuspegi estrategikoaren parte da. Belaunaldien arteko elkartasuna eta lurralde-kohesioa GIHen eta oreka demografikoaren funtsezko osagaiak dira. Biak epe ertain eta luzerako eraldaketa-prozesuetan kokatzen dira.

2030 Agendak oinarriak ezartzen ditu gizarte osoak ondasunei ordainsari egokia eman diezaien, eta hori gizarte-kontratu berriaren parte izan behar da. Belaunaldien arteko kontratua eta landa-eremuen eta hiri-eremuen artekoa. 2030 Agendan, unibertsal eta integratuan, ezin da hiri iraunkorrik egon belaunaldien arteko elkartasunik gabe eta landa-eremu iraunkorrik gabe.

Horregatik, 2030 Agendak behin eta berriz aipatzen du demografia. Bereziki lotuta dago 1. GIHrekin (Pobreziaren amaiera), 5. GIHrekin (Genero-berdintasuna), 8. GIHrekin (Lan duina eta hazkunde ekonomikoa), 9. GIHrekin (Industria, Berrikuntza eta Azpiegitura), 10. GIHrekin (Desberdintasunak murriztea), 11. GIHrekin (Hiri eta komunitate jasangarriak) eta 17. GIHrekin (Helburuak lortzeko aliantzak).

Europa

Era berean, EBk modu prospektiboan adierazi du demografia-desoreka gero eta handiagoa hurrengo urteetako makro joera handietako bat dela. 2020ko ekainean, EBko

Kontseiluak, *Erronka demografikoen aurrean jarraitu beharreko bidea* izeneko dokumentuan, estatu kideei eskatzen die politika demografikoen esparru bat egiteko eta eguneratuta izateko, gizarte-solaskideen, gizarte zibilaren eta beste alderdi egoki batzuen parte-hartzearekin, beren eskumenen arabera.

Eskulanaren eskaintzaren eta eskariaren arteko egungo eta etorkizuneko desfaseei heltzeko eskatzen du, kontuan hartuta bai eraldaketa digitala bai globalizazioa eta aldaketa demografikoak lan-merkatuaren eskaria modelatzen ari direla, lanpostuak sortuz eta suntsituz eta dauden okupazioen izaera eraldatuz. Eraldaketa digitalaren eta globalizazioaren abantailak baliatzea iradokitzen du, eskualde guztietan lan-aukera berriak sortzeko.

Estatu kideek politika egoki, berritzaile eta koordinatuak susta ditzaten bultzatzen du, familiei, batez ere haurrek dituzten familiei, hainbat laguntza-mota errazteko, hainbat neurriren bidez, hala nola ordaindutako baimenak, seme-alabengatik prestazioak, zerga-kenkariak, gizarte-prestazio egokiak, etxebizitzarako laguntzak, ikasleei laguntzekoak...

2021eko urtarrilean, Europako Batzordeak *Zahartzeari buruzko Liburu Berdea. Belaunaldien arteko elkartasuna eta erantzukizuna sustatzea* aurkeztu zuen, eztabaida politiko zabal bati ekiteko Europako gizarte zahartzearen erronkei eta aukerei buruz; eztabaida horretan Eusko Jaurlaritzak ere parte hartu zuen. Gizarte-babeseko gure sistemetarako konponbide iraunkorren eta belaunaldi arteko elkartasunaren arteko oreka egokia aurkitzearen garrantzia azpimarratzen du.

Europako Batzordeko Joint Research Centrek 2021eko otsailean argitaratutako *EBko lurraldeen ikuspegi demografikoa* txostenak antzeko gakoetan sakontzen du. Nabarmenezkoa da jaiotza-tasak, heriotza-tasak eta migrazio-tasak direla zahartze-prozesuak gehien baldintzatzen dituzten faktoreak. Lehenengo biak biztanleria naturalarekin lotuta daude, eta gehienak, espazioari dagokionez, uniformeak dira; migrazioa eta, bereziki, barne-migrazioa, aldiz, lurraldearen erakargarritasunaren mende daude, lan-aukerei, azpiegituretarako, zerbitzuetarako edo prestazioetarako sarbideari dagokienez.

Txostenak nabarmentzen du lurraldeen bizitasun ekonomikoa zahartze-eritmoarekin lotuta dagoela. Zenbat eta biziagoa izan, orduan eta zahartze txikiagoa. Prozesu hori nabarmen aldatzen da lurralde-eremuen arabera, baina EB osoko konbergentzia-joera orokorraren barruan agertzen da.

Estatu espainiarraren kasuan, *2030erako Estrategia nazionala erronka demografikoaren aurrean* dokumentuak gai hori aurkeztu du gizarte- eta lurralde-kohesioari heltzeko eta pertsona guztien eskubide- eta aukera-berdintasuna bermatzeko eskakizun gisa. Familiei eta kontziliazioari laguntzeko politiken alde egiten du, gizarte-, kultura- eta kirol-baliabideak hedatzearen alde, bizilekuaren bereizketarik egin gabe, eta migrazio ordenatu, erregular eta segururako erreformak bultzatzearen alde. Gainera, legeak, programak eta inbertsio-planak egitean eragin demografikoa txertatzea proposatzen du.

Euskadi

Euskadin, jaiotza-tasak behera egin du, eta amatasunaren adinak gora egin du eta bizitza luzeagoa da. Horrek guztiak biztanleria zahartzea ekarri du, eta zahartze horren ondorioak, arriskuak eta aukerak aztertu behar ditugu, gaur egun horiek eragin dezaketen larritasunetik harago. Joera hori ez da ez bat-batekoa ez XXI. mendekoa bakarrik. 70eko eta 80ko hamarkadetan gertatutako aldaketa kultural eta ekonomikoetatik dator.

Gure herrialdean, Europako beste lurralde batzuetan bezala, 80ko hamarkadako krisi ekonomikoa sakonak eragin argia izan zuen belaunaldi berrietan ohiko emantzipazio-prozesuak aldatzean. Gazte helduen artean nagusi zen lan- eta gizarte-prekarietateak portaera demografikoak nabarmen aldatzen lagundu zuen.

Errealitate hori indartu egin da gaur egun, ondoz ondoko hainbat krisialdiren ondoren (2008, 2020), eta eragin handia du enpleguan eta belaunaldi gazteenek beren bizi-proiektuak hedatzeko eta etxe eta familia berriak eratzeko dituzten aukeretan.

Errealitate hori honako hauekin batera gertatu da: osasunerako, hezkuntzarako eta gizarte-zerbitzuetarako eskubidea unibertsal bihurtzearekin; emakumeek beren amatasunari buruz erabakitzeke, lan-merkatuan sartzeko eta bizitza publikoan parte hartzeko duten eskubidea aitortu eta benetan baliatzearekin; eta kontsumorako sarbidea demokratizatzearekin. Horrek guztiak erabaki indibidualak hartzeko kontzientzia ahalbidetu du, oinordetzan hartutako gizarte- eta kultura-ohituren ginetik.

Egitura demografikoan gertaera bikoitz horrek (ondoz ondoko krisiek eta eskubideen aitortpenak) izandako adierazpen nagusia ugalkortasunaren eta jaiotza-tasaren bat-bateko beherakada izan zen, are handiagoa Euskadin EBko gainerako herrialdeetan baino. Estatuko ugalkortasun-tasak behera egin zuen 70eko hamarkadaren erdialdean emakume bakoitzeko 2,8 seme-alaba izatetik (Europako batez bestekoaren ginetik, 2,1 baitzen hori) munduko mailarik apalenera arte 1998an (1,15). XXI. mendearen hasieran, emakume bakoitzeko seme-alaben kopuruak gora egin zuen pixka bat, 1,15etik 1,46ra igarota 2008an, herrialde garatu gehienetan bezala, baina goranzko joera horrek ez zuen iraun.

Hurrengo taulan, *ama izatean batez besteko adinari eta ugalkortasun-indize sintetikoari* buruzko datuak erakusten dira, Euskal Autonomia Erkidegoa,¹ Estatua eta EB alderatuta 2016tik aurrera.

URTEA	Batez besteko adina lehen seme-alaba izatean			Batez besteko seme-alaba kopurua emakume bakoitzeko		
	EUSKADI ²	EGOERA	EB-28	EUSKADI	EGOERA	EB-28
2019	33	31,10		1,25	1,24	
2018	33	31,02	29,2	1,30	1,26	1,56
2017	32,8	30,90	29,1	1,34	1,31	1,59
2016	32,9	30,80	29,0	1,35	1,34	1,60
2011	32,4			1,33		
2006	32,2			1,20		
2001	32,2			1,03		
1996	31,3			0,92		
1976	28,6			2,67		

Serie hori hobeto kokatze aldera, aipatzekoa da lehen seme-alaba izatean batez besteko adina 30 urtetik gorakoa izan dela joan den mendearen amaieratik (31,3 urte 1996an). 1976an, ordea, adierazle hori 28,6 urtekoa zen. Eta emakume bakoitzeko batez besteko seme-alaba kopuruari dagokionez, urte horretan bertan 2,67 ziren, baina hogeitau urte geroago, 80ko eta 90eko krisialdien ondoren, 0,92an kokatu zen, eta hortik aurrera gora egin zuen, 2011ko 1,35era iritsi arte, eta hortik aurrera behera egin zuen, beste krisi baten eraginez, 2019ko 1,25era arte.

Euskadiko serie historikoak aukera ematen digu helburuak testuinguruan kokatzeko, eta badirudi ondoz ondoko krisiek datu demografikoetan eta, bereziki, emakume ba-

1 https://www.eustat.eus/elementos/ele0011100/indice-sintetico-de-fecundidad-y-edad-media-a-la-maternidad-en-la-ca-de-euskadi-por-rango-de-nacimiento-territorio-historico-y-comarca-segun-ano/tbl0011112_c.html

2 Iturria: Eustat/INE/Eurostat.

koitzeko seme-alaben batez besteko kopuruan izan duten eragina ere erakusten duela, nahiz eta oraindik ere iraunkorrak diren beste joera batzuk ere badauden, hala nola lehen seme-alaba izatean batez besteko adina handitzeko joera, faktore desberdinekin lotuta.

2021ean 14.247 haur jaio ziren Euskadin, 2020an baino 474 gutxiago, 2019an baino 1.171 gutxiago eta 2008an baino 6.474 gutxiago, aurreko krisiaren aurreko urtean. Jaiotzen kopururik txikiena da 1941etik, eta are gehiago murriztea aurreikusten da.

Bestalde, 2021eko udazkenean Euskadin ama izan ziren emakumeen % 27,2k atzerriko nazionalitatea zuen, 2020ko aldi bereko % 30etik eta 2019ko % 28,4tik behera. Halaber, % 82,2k baino gehiagok 30 urte baino gehiago zituen. 40 urtetik gorako amak (% 11,2) 25 urtetik beherakoak (% 7) baino gehiago izan ziren. Ama atzerritarren batez besteko adina 31,4 urte izan zen, eta espainiar nazionalitatekoena, 34,5.

Azken urteotako jaiotza-tasaren gutxitzearekin lotuta dagoen faktoreetako bat –beste faktore sozial, kultural eta ekonomiko batzuekin batera– amatasunaren pixkanakako atzerapena izan da. Lehen semea edo alaba jaiotzean, emakumeen batez besteko adinak gora egin du azken urteotan Europa osoan. 2017an, lehen semea edo alaba jaiotzean batez besteko adinik handiena izan zuten estatu kideak Italia (31,1), Espainia (30,9) eta Luxenburgo (30,8) izan ziren. Euskal emakumeek lehen seme-alaba izateko batez besteko adina 32,63 da. Batez besteko adin txikiena izan zuten hiru estatu kideak Bulgaria (26,1), Errumania (26,5) eta Letonia (26,9) izan ziren.

Euskadin, 2018an 16.090 haur jaio ziren, 2017an baino % 5,8 gutxiago, Eustaten datuen arabera. 2012-2017 bosturtekoan, Euskal Autonomia Erkidegoan 7,8 jaiotza izan ziren mila biztanleko, Europar Batasuneko bigarren tasarik baxuena; Italiaren atzetik soilik. Espainiako tasa 8,4koa da, eta Europar Batasuneko batezbestekoa 9,9koa. Datu onenak dituzten herrialdeak Irlanda (12,9 jaiotza, batez beste, mila biztanleko), Suedia (11,5) eta Erresuma Batua eta Frantzia (11,4) dira.

Azken batean, ugalkortasunari eta jaiotza-tasari buruzko datu baxuenak dituzten Europako herrialdeen artean dago Euskadi. Eta hori, batez ere mende honetako lehen hamarkadan, seme-alabak izatea aukeratu zutenentzat proposamen pizgarriak egin baziren ere –eta zenbait aitzindariak izan baziren ere, hala nola gizonen eszedentziak lehenestea, erantzukidetasun handiagoa lortzeko–, horiek ez zuten lortu aurreko urteetako joera aldatzea.

Paradoxikoa bada ere, joan den mendeko 50eko hamarkadaren erdialdetik 70eko hamarkadara arte izandako leherketa demografikoak, “baby boom” izenez ezagutzen denak, eta aipatutakoak bezalako beste faktore batzuek, berekin dakar orduan jaiotako pertsonak biltzen dituen adin-tarteak hazkunderik handiena izatea 2030erako. Eta belaunaldi horretako seme-alabak dira zailtasunak dituztenak nahi dutenean emantzipatzeko eta, hala bada, nahi dituzten seme-alabak nahi dutenean izateko.

Eustaten 2021erako, 2041erako eta 2061erako proiektzio demografikoek erakusten dutenez, errealitate horrek ondorioak ditu, besteak beste, biztanleriaren egituran, jarduera ekonomikoan edo gizarte-babeseko sistemetan, eta epe labur eta ertainean heldu behar zaie.

III. Euskal erakundeek egindako bidea

Gai demografikoari buruzko kezka aurrekariak ditu Euskadin, erakundeen jardun-eremu zehatzetan islatzen direnak. Azken urteotan, euskal erakunde guztiek gauzatu dituzte demografiaren errealitatean zuzenean edo zeharka eragina izan duten jarduerak, familiei, kontziliazioari, lanari, etxebizitza edota gizarte-babesari zuzendutako politika publikoen bidez.

Eusko Jaurlaritza

2016ko inbestidura-eztabaidan, aurreko legegintzaldian, erronka demografikoa herrialdearen lau erronketako bat zela aipatu zuen Lehendakariak. XI. legegintzaldi hartako Eusko Jaurlaritzaren Programak bere printzipioetan jaso zuenez, Euskadik, Europako gizartearen zati handi batek bezala, politika sozial eta demografikoak garatzeko erronka dauka, gizartearen zahartzeari eta jaiotza-tasa sustatzeko beharrari aurre egiteko. Bigarren zutabean, berriz, zehaztu zuen euskal gizartea demografikoki aldatzeko eta gazte-tzeko erakunde arteko estrategia bat sustatzea, familiei eta haurrei laguntzeko politiken bitartez, genero-ikuspegiarekin.

2017ko urtarrilean, 2011 eta 2015eko EAEko Familiei Laguntzeko Erakunde arteko III. Planaren ebaluazio-txostenak agerian utzi zuen, besteak beste, ugalkortasunak eta haurren pisuak behera egin zutela EAEko egitura demografikoan, atzeratu egin zirela familia eratzeko unea eta lehen jaiotzako adina, eta murriztu egin zela emakume bakoitzeko batez besteko seme-alaben kopurua.

2017ko lehen *seihilekoan*, *Familietan eta Haurtzaroan Inbertitzeko Euskal Estrategiarako Oinarrien Dokumentua* egiten amaitu da. Dokumentu hori adituen eta akademi-koen talde zabal baten laguntzarekin egin da, eta gizarte-inbertsioaren paradigmaren ildoko politiken orientazioa aldatzearen alde egiten du, emakumeen eta gizonen arteko berdintasun-maila handiagoak bermatzeko, pertsona guztien ugalketa-itxaropenak gauzatzea errazteko eta desberdintasuna belaunaldien artean errepikatzea saihesteko. 2018ko urtarrilean, Eusko Jaurlaritzak, gainerako erakundeekin batera, *Familien eta Haurren aldeko Euskal Ituna* sinatu zuen.

Era berean, Eusko Jaurlaritzako sei sailek parte hartzen dute soldata-arrakalaren aurkako estrategian eta estrategia horrek erronka horrekin hertsiki lotutako hainbat alderdi mahaigaineratu ditu, hala nola seme-alaben eta mendeko pertsonen zaintzan erantzunkidetasuna indartzen laguntzea, edo emakumeen autonomia ekonomikoa edo lan-eremu desberdinetan duten presentzia bultzatzea, besteak beste.

XII. Legegintzaldiari dagokionez, "*Euskadi abian*" 2020-2024 Gobernuko Programak honako hau aurreikusten du herrialde-helburu gisa: % 10 handitzea jaiotza-tasak. Programak lau ardatz ditu: oparotasuna, pertsonak, planeta eta autogobernua. Denetan aurki daitezke aurreikusitako edo abian dauden jarduera sorta zabala, erronka demografikoaren arloan sailen arteko politika publiko bat eratuz elkarlotzen diren jarduera sorta.

I. ardatzean (Oparotasuna), eragin pandemikoari erantzuteko, *Ekonomia Suspertzeko eta Enplegurako 2020-2024 Berpiztu Programa* nabarmendu behar da. Programa horrek erronka eta aukera handitatzat jotzen du biztanleriaren zahartzea.

Programak hainbat ekintza-ildo jasotzen ditu, hala nola gizonen eta emakumeen arteko soldata-arrakala murriztea; prekarietatea murriztea; erantzunkidetasuna eta lan-eta familia-bizitza uztartzea sustatzea; talentua garatu eta erakartzea; eta enpresa-eredu inklusiboago eta parte-hartzaileago baterantz aldatzea. Ildo beretik, gazteen enpleguaren aldeko apustuak eta gazteek etxebizitza eskuratzeko berariazko ekintzek oinarri estrategiko bat eratzten dute, bi helburu horiekin artikulatutako jardueraildoak dituen.

II. ardatzaren barruan (Pertsonak), Gobernuko Programaren funtsezko zutabeetako bat seme-alabak dituzten familiei laguntzeko eta jaiotza-tasa sustatzeko estrategia integral bat garatzea da, baita soldata-arrakalaren aurka 5. GIHari (Genero-berdintasuna) eta 10. GIHari (Desberdintasunak murriztea) lotutako talka-planaren aplikazioa sustatzea ere.

III. ardatzean (Planeta) jasangarritasunaren eta trantsizio energetiko bidezkoaren ikuspegitik, hainbat jarduera aurki daitezke, eta horiek eragin demografikoa dute 7. GIHa-

rekin (Energia eskuragarria eta ez-kutsatzailea), 9. GIHrekin (Industria, berrikuntza eta azpiegiturak) eta 13. GIHarekin (Klimaren aldeko ekintza) lerrotatzean eta lotzean.

IV. ardatzean (Autogobernua. Trantsizio Soziala eta 2030 Agenda), Gobernu Programaren 140. konpromisoak bigarren ekimenez hartzen du Planaren sailen arteko, erakundeen arteko eta gizartearen arteko koordinazioa bultzatzea erronka demografikoaren arloan, politiken koherentziaren ikuspegia sustatuz, maila anitzeko lankidetzaren ikuspegi integral eta sistematiko batekin. Hain zuzen ere, *erronka demografikoaren arloko 2030erako euskal estrategia* honen xedea da.

Ardatz guztietan eragina izanik, *2021-2026 aldiko Berreskuratze eta Bizitzeko Euskal Programaren edo Euskadi Next Programaren garrantzia* azpimarratu behar da.

Programak erronka demografikoarekin lotutako hainbat proiektu jasotzen ditu, hala nola Gipuzkoa *Zaintza Lurraldea*, Bizitza Luzeko Berrikuntzarako Mugaz Haraindiko Poloa, Zaintzen Ekonomia, *Osasunberri*, *Adinberri*, edo *Elkar-ekin lanean* osasunaren edo pertsonen zaintzaren eremuan; EAEko Lanbide Heziketan *trantsizio berderako Plan Integrala*; Pertsonen Gaikuntza eta ETEen lehiakortasun jasangarrirako laguntza; *Gazteen ahalduntze programa*; Ekintzaitzarako Nazioarteko Zentro bat (Bizkaia Dorrea) edo LEINN Digital bat sortzea bizialdi osoko ikaskuntzaren esparruan; hiru euskal hiriburuetako mugikortasun iraunkorreko planak edo birgaitzea, hiri-habitatari dagokion eremuan enplegua sortzeko aukera gisa.

Horrekin batera, Lan eta Enplegu Sailak *2030erako Enpleguaren Euskal Estrategia* bultzatu du. Estrategia horrek zahartzeak enpleguan dituen ondorioei erantzuten die, hainbat ikuspuntutatik, belaunaldien arteko erreleboa barne, eta gazteei kalitatezko enplegua eskuratzen laguntzen die –bai eta zaintzaileen lanbide-profilen kualifikazio handiagoa lortzeko proiektu bat ere–, Zain Lab proiektua.

Era berean, Berdintasun, Justizia eta Gizarte Politiketako Saila *EAEko Gizarte Zerbitzuen II. Plan Estrategikoa* egiten ari da, gizarte-zainketetan trantsizio-politika bat sustatzera bideratuko dena, zaintza instituzionala indartuz eta, beraz, familia-zaintzaren garrantzia murriztuz, eta pixkanaka arreta-piramidea inbertituz, komunitatean lehen eta bigarren mailako arreta indartuz.

Sail hau *EAEko Familiei Laguntzeko Erakunde arteko IV. Plana 2018-2022. Familietan inbertitzea, haurtzaroan inbertitzea* ere sustatzen ari da, baita kontziliazio erantzukidearen arloko hainbat neurri ere, langileei eta enpresei zuzenduak.

Eta 2030erako Gazteriaren Euskal Estrategia diseinatzeko eta hedatzeko prozesuari ekin dio, Lan eta Enplegu Sailarekin eta Lurralde Plangintza, Etxebizitza eta Garraio Sailarekin lankidetzan. Gazteen emantzipaziorako politika eta neurri espezifikoak izango ditu estrategia horrek, hala nahi duten gazteei jatorrizko familia-etxetik ateratzen laguntzeko.

Azkenik, Lurralde Plangintza, Etxebizitza eta Garraio Saila *2021-2023 aldirako Etxebizitzaren Plan Zuzentzailea* egiten ari da, eta zeharkako ikuspegi bat hartzen ari da, plana diseinatzen denetik gazteria-politikekin eta gizarte-politika guztiekin lotzen duena.

Foru aldundiak eta EUDEL

2018ko urtarrilean, Eusko Jaurlaritzak, foru aldundiek eta EUDELek *Familien eta Haurren aldeko Euskal Ituna* sinatu zuten, alde zuzenetik Familiaren Euskal Kontseiluan aho batez onartua. Itun hori Euskadin datozen urteetan haur eta familien politikak estrategikoki antolatzeko ibilbide-orrria da, eta, besteak beste, *Familiei Laguntzeko Erakunde arteko IV. Planean* gauzatzen da.

2021ean, Familiei Laguntzeko Erakunde arteko IV. Planaren (2018-2022) bitarteko ebaluazioa egin ondoren, Itunaren jarraipenerako batzorde politiko eta teknikoak eratu dira, egindako jardueri buruzko informazioa eguneratzeko eta osatzeko, eta, egoki iritziz

gero, Itunari egin dakizkiokeen doikuntzak eta/edo aldaketak planteatzeko, ituna eraginkorra izaten jarrai dezan.

Itunak politika-sorta koordinatu bat egituratu nahi du, egiturazko izaera duten bi fenomenori erantzuteko: alde batetik, jaiotza-tasa txikiak, eta, batez ere, pertsonen familia-proiektua hastea eta nahi duten seme-alaba kopurua izatea eragozten duten oztopoen iraunkortasuna; eta, bestetik, desberdintasunaren belaunaldien arteko transmisioa prebenitzea eta seme-alabak dituzten familien pobrezia-egoerak ahalik eta gehien murriztea.

Abiapuntu horrekin, 2018ko martxoaren 21ean, Eusko Legebiltzarrak familia-politikari eta erronka demografikoari buruzko saio monografiko bat egin zuen, eta 95 ebazpen onartu zituen. Urte bereko ekainaren 19an, 2018-2022 aldirako Familiei Laguntzeko Erakunde arteko IV. Plana onartu zen Gobernu Kontseiluan. Plan horrek 116 jarduera biltzen ditu, eta horietatik 35ek, gutxienez, eragina dute demografiaren gaian.

Hori guztia lau ardatzetan egituratuta dago: 1. Gazteen emantzipazioa eta familia berrien prestakuntza bultzatzea; 2. Norberaren bizitza, familia eta lana uztartzen laguntzea, eta seme-alaben zaintzan erantzunkidetasuna bultzatzea; 3. Familiei laguntzea (prestazio ekonomikoak); eta 4. Haurren eta nerabeen ongizatea sustatzea.

Osasun Sailak eta Berdintasun, Justizia eta Gizarte Politiketako Sailak, foru aldundiekin eta EUDELekin batera, zahartzearekin eta zainketa instituzional, sozial eta sanitarioekin lotutako bi estrategia onartu dituzte, zainduei zein zaintzaileei zuzenduak: *Euskadiko Arreta Soziosanitarioko Estrategia* (EASE) eta *Familia Zaintzaileei Laguntzeko Estrategia Soziosanitaria*.

Eusko Legebiltzarra

Eusko Legebiltzarrak ere arreta jarri du demografiaren gaian. Familia-politikari eta erronka demografikoari buruzko 2018ko martxoaren 21eko saio monografikoaz gain (95 ebazpen onartu ziren), bereziki bi ekimen parlamentario nabarmentzen dira.

Alde batetik, 2020ko urriaren 29ko osoko bilkuran onartutako legez besteko proposamenak planteatzen du sailen eta erakundeen arteko erronka demografikoari buruzko plan bat eduki behar dela, zeharkako neurriekin. Eusko Jaurlaritzari eskatzen dio sakondu dezala, gainerako erakundeekin lankidetzan, politika publikoen garapenean, besteak beste, jaiotza-tasa sustatzeko, lana eta familia uztartzen laguntzeko, zahartze aktiboa bultzatzeko, emakumeen eta gizonen arteko berdintasun eraginkorra sustatzeko eta landa-eremuko despopulatzearen aurka borrokatzeko.

Bestalde, 2022ko maiatzaren 18ko Osoko Bilkura monografikoa, hamarkada batean indarrean egongo den Estrategia Demografikoaren zuzendaritza, lehentasunak eta ekimen garrantzitsuenak legebiltzar-taldearen artean eztabaidatu, partekatu eta zehazteko. Osoko Bilkuran 74 ebazpen onartu ziren.

IV. Aztertze eta lantzeko esparrua

Erronka demografikoa lehen mailako erronka da euskal gizartearentzat, eta XXI. mendearen lehen erdian aurre egin beharreko hiru trantsizioetako batekin lotzen da, teknologiko-digitalarekin eta ekologiko-ingurumenarekin batera. Trantsizio lotuak dira, demografikoki orekatua, sozialki kohesionatua, teknologikoki aurreratua eta garapen iraunkorra duen gizarte baten alde.

Gizarte hori, testuinguru globalean, bere baitan bildu beharrean, plurala, irekia, berri-tzailea eta lankidetzakoa eratu eta izan nahi duena. Erronka horiekin lotutako politikak *trantsizio-politikak* dira, egoera berri bat lortzera bideratuak, ikuspegi sistemiko batetik, eta funtsezko helburuetan eta faktore berrietan oinarritutako kudeaketaren bitartez.

Erronka demografikoaren dimentsioak eta urgentziak, gainera, estrategia talka-plan gisa diseinatzea eskatzen du, denboran luzaroko jarduerak barnean hartuta, baina eraldaketa esanguratsuak (eraldaketa-palankak) eragiteko behar adinako intentsitatearekin.

Eta erronka demografikoaren izaera sistemikoak *zeharkako politika* bat eskatzen du, jarduera- eta biztanleria-sektoreetan zentratutako sailen lankidetzarekin eraikitakoa eta hedatua, Lehendakaritzaren lidergoarekin eta foru aldundiekin eta udalekin, gainerako sektoreekin eta gizarte-eragileekin eta ardatz atlantikoko edo Euroeskualdeko beste eskualde batzuekin lankidetzan. 2030 Agenda eta Gizarte Eskubideen Europako Zutabea, eta horien ekintza-plana, funtsezko erreferentziak dira hurrengo bi hamarkadetan euskal erakundeek eta gizarteak egin behar duten ahaleginerako.

Kontuan hartu beharreko dimentsioak

Erronka demografikoa ez da jaiotza-tasaren murrizketaren eta horren ondorioen arabera soilik ikusi behar. Hori da erronka demografikoaren alderdi desberdinen adierazpen nabarmenetako bat, baina ez da kontuan hartu behar den faktore bakarra.

Lehenik eta behin, analisiak, zeharka, *genero-ikuspegia* hartu behar du kontuan. Pobreziaren eta zahartzearen feminizazioa, lan-prekarietatea, lan- edo lanbide-proiektuen garapen pertsonala edo hazkuntzako rolen banaketa harreman estua erakusten duten adibide batzuk baino ez dira.

Euskadin egindako azterlan soziologikoetan honako datu hauek nabarmentzen dira: alde batetik, emakumeek beren ugalketa-estrategiei buruz erabaki nahi dute, eta, bestetik, adierazi dute nahi baino seme-alaba gutxiago dituztela, eta, azkenik, gizonen baino gehiago bizi dira eta handitu egiten da kohorte zaharragoetan emakumeen ehunekoa.

Emakumeen eta gizonen arteko berdintasuna, eskubide bat izateaz gain, aurrerapen-faktore bat da, migratzaileen etorrerak gure garapen ekonomiko eta soziala bultzatzen duen bezala. Eta zahartzea aukera bat da adinekoek gizartean parte hartzeko eta ekarpenak egiteko, bai eta ekonomian eta enpleguan ere, eta bizi-itxaropen osasungarria handitzea lorpen handia da gizartean. Historiako euskal gizarterik anitzena dugu, eta, maila guztietan, sexu, adin eta jatorri desberdineko pertsonen ekarpen gero eta handiagoa eta garrantzitsuagoa, trantsizio sozialaren funtsezko zutabea.

Berdintasunean eta gizarte-kohesioan egindako aurrerapenak, gizarte-babeseko sistemen garapenaren eta, bereziki, pertsonen emandako prestazioen eta zerbitzuen (diru-sarrerak bermatzea, etxebizitza, hezkuntza, osasuna, gizarte-zerbitzuak...) ondorio dira, eta euskal gizartearen funtsezko lorpen bat ekarri dute. Eta eragin demografiko kuantitatibo eta kualitatibo gero eta handiagoa dute, zeinu desberdinekoa, eta epe labur, ertain eta luzera heldu behar zaio. Aurreikusitako egoeran, *helburua ez da sistemak etorkizuneko beharretara egokitzea soilik, baizik eta gazteen eta adinekoen egituran eta egoeran eragitea, beharrei erantzuteko etorkizuneko gaitasuna ziurtatzeko.*

Gai demografikoa aztertzeko eta tratatzeko beste gako erabakigarri bat *belaunaldi-dimentsioa* da. Gazteen emantzipazio-adina atzeratzen ari da. Horrek, zalantzarik gabe, balantze demografikoan eragiten du, eta aurreko garaietako gazteen belaunaldiekiko zailtasun bereizgarriak adierazten ditu bizitza-, etxebizitza- edo familia-proiektu autonomo bat garatzeko. Adierazle negatiboa da, eta erantzun sendoak piztu behar ditu politika publikoetan.

Emantzipazioa eta jaiotza-tasa, dimentsio berezi gisa, erronka demografikoaren dimentsio estrategikoak dira. Baina belaunaldien dimentsioan, zahartzeari ere lehentasuna eman behar zaio. Adinez nagusienak diren biztanleak ugaritu egin dira, bai eta urte gehiagoan gaitasun onetan bizitzeko gaitasunak ere, zahartze osasungarriaren eta bizitza osoaren itxaropena hobetuz. Nazio Batuek 2021etik 2030era bitarteko aldia *Zahartze*

Osasuntsuaren Hamarkada izendatzea erabaki dute. 2019tik 2030era bitarte, 60 urtetik gorako pertsonen kopurua % 38 haziko dela aurreikusten da, 1.000 milioitik 1.400 milioira, eta, oro har, gazteen kopurua gaindituko duela.

Esparru-estrategia horretan, *erronka demografikoaren kudeaketa* ardatz gisa hartzea erabaki da, *biztanleriaren piramidearen oreka berrezartzeko eta euskal gizartea gaztetzeko*, gazteen bizi-proiektu pertsonalak eta familiarrak bultzatzeari dagokionez. Horrek ez du eragozten beste faktore batzuetan eragitea, horiek ere lehentasunezkoak baitira, behar adina biztanle izateko, gizartearen eta lan-merkatuaren beharretara egokitutako gaitasunak izateko, eta banaketa egokia izateko garapen ekonomikoa, gizarte-eta lurralde-kohesioa, gizarte-babeseko sistemak eta pertsona guztien bizi-proiektuak sustatzeko.

Erronka demografikoaren testuinguruan, gazteen bizi-proiektuak bultzatzea, berezko helburua izateaz gain, gizartea gaztetzeko bitarteko bat ere bada. Jokoan dagoena gazteen etorkizuna da, euskal gizartea bezalako gizarte txiki batena, testuinguru global batean, eta gure gizarte-ereduarena, zalantzarik gabe hobe daitekeena baina barrutik eta kanpotik baliotsia. Ondoz ondoko krisiek gazteengan duten inpaktuak emantzipazio-politika urgentek eta espezifikoak eskatzen ditu, *eta baby-boomaren* belaunaldiaren erreleboa kudeatu beharreko gizartearentzako aukera bat da. Jaiotza-tasaren jaitsierak gure etorkizuna ere konprometitzen du, eta seme-alabak izan nahi dituztenen bizitza-proiektuak bultzatzen dituzten eta bizitza pertsonala, familiarra eta lanekoa uztartzea ahalbidetzen duten politikak eskatzen ditu.

Lehentasunezkoztat jo behar da, halaber, *Migrazio-dimentsioak* erronka demografikoan duen eragina ere. Alde batetik, euskal gizarteak migratzaileen ekarpena behar du bere defizit demografikoak eta esku-lanaren eta profesionalen premiak konpentsatzeko lan-merkatuan. Bestetik, migratzaileek zailtasun larriak dituzte modu erregularrean iristeko. Lortzen badute, nola edo hala, gizarteratzea, laneratzea eta kulturaren barneratzea konplexua da, bereziki tokiko hizkuntzak ezagutzen ez badituzte.

Beste funtsezko elementu bat erronka demografikoaren *dimentsio espaziala* edo egitura demografikoaren adierazpenak gurea bezalako lurralde batean marrazten dituen erronkak dira, gure lurraldea oso anitza eta landa-eremua duena baita, biztanlegune ugari dituen, eta biztanleria bereziki zahartua eta aukera berriak eta erantzun egokituak eskatzen dituen. Dimentsio horren barrukoak dira, halaber, eskualdeko eta mugaz gaindiko lankidetzak erronka demografikoaren alderdi jakin batzuei heltzeko dituen aukerak ere, biztanleria-eskala handiagoa behar denean.

Azkenik, ez da ahaztu behar *dimentsio pandemikoa* errealitate demografikoan eragin-eko duen faktore gisa. Horri dagokionez, Nazio Batuek adierazi dute koronabirusak eragindako gaixotasunaren pandemia (COVID-19) mehatxu polifaketikoa dela, eta proportziorik gabeko eragina duela oraindik ere pertsonen biziraupenean, bizi-baliabideetan eta duintasunean, bereziki kalteberatasun-egoeretan daudenengan, batez ere adineko pertsonen dagokienez, eta erantzun inklusiboak eskatzen dituela, genero-gaiekiko sentikorak, integralak eta prebentziora bideratuak, pertsona guztien babesa eta ahalduntzea indartzeko.

Arriskuak eta aukerak

Eraldaketa sakoneko garaiak bizi ditugu, eta horiek aztertu, epaitu eta hautatu egin behar dira. Beraz, erantzukizun berezia eskatzen duten garaiak. Zorabioa, autarkia, populismoak eta errezeta autoritario zaharrak eragiten dituzten ziurgabetasunak; baina baita konpromiso pertsonala, parte-hartze soziala, sektoreen arteko lankidetzak eta etengabe eraldatzen ari den mundu interkonektatu baterako irekitasuna ere eragiten dituztenak ere. Erronka demografikoa lehen mailako erronka da euskal gizartearentzat, arriskurik edo mehatxuetatik salbuetsi gabe, aukera ugari ere badituen.

Arriskuen ikuspegitik, agian handiena oreka galtzea da, eta demografia-, gizarte- eta ekonomia-faktoreen zirkulu kaltegarri bat aktibatzea, pertsonen eta familien bizitza proiektuak eta giza garapenaren indize handia duen euskal gizartearen etorkizuna arriskuan jartzeko.

Globalki garatzeko dinamikak eta zentroak isolatzea edo pixkanaka deskonektatzea oreka-galera horren ondorio eta,aldi berean, kausa izango litzateke, eta galera horrek gizarte gero eta zaharragoa, ekonomikoki tertziarizatua, pobretua eta hirugarrenen mendekoa bihurtuko gintuzke, eta gizarte-ehunaren eta giza kapitalaren galera handia izango luke.

Globalizazioaren eta elkarren mendekotasunaren testuinguruan, gure tamaina ahulezia bat da, baina baita aukera bat ere, baldin eta berrikuntza indartzeko, barneko eta kanpoko lankidetzak bultzatzeko (aliantza egonkorren bidez), inbertsioak erakartzeko, gure ongizate-ereduan sakontzeko eta gizarte-babeseko gure sistemak sendotzeko nahitaezko premiarekin lotzen bada, gizartea zahartzen ari den egoera batean.

Gainera, *indargune* argiak ditugu: gure zerga-autonomia; gure industria-oinarria eta gure ekonomiaren dibertsifikazioa; gure esportazio-gaitasuna; oinarri parte-hartzailea eta komunitarioa duen kultura bati lotutako gure enpresa-ereduak; tokikoa eta globala, erkidegoa eta erakundea, norberarena eta guztiona, nortasuna eta irekitasuna... artikulatzeko ohitura, mendeetako tradizioa duena; gure gizarte-sarea eta familia- eta komunitate-sarea; gizarte gero eta anitzagoa eta,aldi berean, kohesionatua, abegikorra, eta gizarte-kohesioa bultzatzen duen gizarte-babeseko sistema propio eta garatua duena.

Erronka emografikoari zuzenean lotutako *aukera* batzuei erreparatzen badiegu, nabarmentzekoa da gora egin duela bizi-itzaropen osasungarriak edo desgaitasunik gabek. Gainera, historiako gaitasun handieneko adinekoen belaunaldien egungo eta etorkizuneko ekarpenak, emakumeak produkzio-lanean eta eremu publikoan sartzeak eta gizonak ugalketa-lanean eta eremu pribatuan sartzeak, baita migrazio-fluxuak ere, euskal gizarte anitzena eta historiako gaitasun gehien duena izatea ekarri digute. Hala gara, eta are gehiago izango gara. Beraz, talentu hori aprobetxatu eta bideratu egin behar da.

Gizartea zahartzea ere aukera bat da eremu horretan jarduera ekonomikoa bultzatzeko (silver economy) eta zainketak indartzeko, lidergotik eta erantzukizun publikotik eta lau sektoreen lankidetzatik abiatuta. Horrek esan nahi du zaintza instituzionala indartu behar dela eta familiako zaintza erantzunkidea eta kontziliagarria sustatu behar dela, eremu horretako jarduera ekonomikoa bultzatuz eta arautuz, baita elkartasun antolatua, boluntariora eta elkarrekiko laguntza, zaintza komunitarioa eta autozainketa ere .

Sistemen eta sektoreen lankidetzak, erantzukidetasuna eta belaunaldien arteko elkartasuna dira etengabe egin behar den ahalegin horri eusteko funtsezko printzipio edo balioak. *Egoera* berri batean jarri behar dugu *2030eko hamarkadan*, baby-boomaren belaunaldia gaur egun ahultasun- eta mendekotasun-egoerak sortzen diren adinetara iristen denean.

Esparru orokorra

Ikusi ahal izan denez, foru aldundiek, udalek eta Eusko Jaurlaritzako sailek eta arloek hainbat urte daramatzate bilakaera demografikoan eragin positiboa duten jarduerak garatzen: hezkuntza, enplegua, etxebizitza, migrazioa eta asiloa, osasuna, edo elkartasuneko, integratioko eta gizarte-kohesioeko politikak, besteak beste. Guraso-baimenei dagokienez, Euskadik, adibidez, jarrera aitzindaria hartu du Europar Batasuneko politika aurreratuenekin bat egiteko.

Ez da demografia-arloko politikarik eza dokumentu hau idazteko arrazoia, baizik eta tresna bateratu eta monografiko bat izateko beharra, ulertu ahal izateko zentzu-batasun beraren barruan diagnostiko, estrategia, helburu, jarduera-programa eta ebaluazio bat da goela gainbehera demografikoari emandako erantzunean zentratua bereziki.

Politika publikoen eremu batzuetan, argi eta garbi identifika daitezke problematika bati aplikatuta epe laburrean emaitza positiboa izango duten jardunak. Hala ere, bada beste eremu batzuk, zeinetan ondorio/soluzio bat sustatzen duten akzioen eta kausen arteko erlazio hori aurreikusteko zailak diren aldagaiek eta ezezagunek baldintzatzen duten. Demografiari dagokionez, erronka *zail* horietako bat dugu aurrean. Beharbada, horregatik hedatu da, hain zuzen ere, “erronka demografikoa” izeneko kontzeptua. Oso garrantzitsua da premisa gisa onartzea aurrean dugun errealitatearen konplexutasun izugarria.

Erantzun demagogikorik ematen ez badugu, onartu behar da oraingoz ez dagoela erantzun argirik, behin betikorik edo unibokorik galdera giltzarrietarako: Zergatik jaitsi da jaiotza-tasa? Zer izango litzateke lagungarria pertsona edo familia bakoitzak benetan nahi dituen seme-alabak izatea sustatzeko? Zer faktorek atzeratzen dute amatasunaren adina edo gazteen emantzipazio-prozesuak? Zer laguntza izango liriateke eraginkorrenak joera horiek urratzeko? Nola orekatu hobeto hiri-ingurunearen eta landa-ingurunearen arteko arrakala? Zenbat urte behar dira errealitate horiei eragingo dieten aldaketak abiarazteko?

Arazo handi eta konplexu baten aurrean gaude, eta ez du konponbide erraz edo azkarrik; bereizketa-prozesu partekatutako bat eta epe ertaineko politikan lasai inbertitzeko prozesu bat behar ditu. Ez dago berehalako ondorio mirarizkoak dituen konponbide demagogikorik.

Epe ertaineko lan-hipotesien gainean jardun behar dugu, nazioarteko jardunbide onenetatik eta gure esperientziatik ondorioak ateratzeko. Erakundeen artean eta gizartean ahalik eta adostasun handiena lortu behar dugu pertsonen eguneroko bizitzarekin, haien bizitza- eta familia-proiektuekin eta haien autonomiarekin zerikusia duen gai sentikor baten inguruan.

Dokumentu honen helburua ez da, beraz, arazo demografikoari konponbidea emateko errezeta bat eskaintzea. Lan honen helburua da erronka demografikoaren aurrean erakundeen arteko eta gizartearen arteko adostasunerako PROZESU baten ardatzak proposatzea eta bultzatzea. Adostasun horrek estrategia bat definitu behar du 2030erako. Egindakoaren balantzean oinarritu behar du, eta politika publikoen eremu horretan jarduteko partekatutako lehentasunak identifikatu behar ditu.

Prozesu hori EAEko erakundeek 2030 Agendaren garapenarekin duten konpromisoaren barruan kokatzen da. Erronka Demografikorako Euskal Estrategiaren xedea izango da helburuak eta ekintza-ildoak GIHeekin lerrokatzea. Filosofia horrekin, dokumentu hau abiapuntua da eztabaida eta adostasuna sustatzeko.

Ibilbide horren bidez, estrategia bat sustatu nahi da PDCA ziklo bat garatzeko (ingelesez, “Plan, Do, Check, Act”; alegia, Planifikatu, Egin, Egiaztatu eta Jardun) erronka demografikoaren kudeaketaren inguruan. Erronka demografikoa honela uler daiteke:

- Bizi-ziklo osoa kontuan hartuta, biztanleria-piramidearen oreka egokia, nahitaez ezegonkorra, eratzea eta horri eustea;
- Komunitate batek behar beste biztanle izan ditzan, profil eta gaitasun egokiak izan ditzan, eta banaketa egokia izan dezan (adinarena, geografikoa...), garapen ekonomiko, bizi-kalitatea eta gizarte- eta lurralde-kohesioa bermatzeko;
- Pertsonak eta familiek bizi-proiektuak beren aukeren arabera eta ahalik eta autonomia handienarekin garatu ahal izan ditzaten.

Gurpil zoro bat prebenitzea eta zirkulu bertutetsu bat sortzea da kontua, faktore demografikoari erreparatuta, gizartearen premien eta gaitasunen arteko oreka lortzeko, pertsonen eta familien bizi-proiektuak hedatzea ahalbidetuz.

Piramide demografikoaren oreka, beraz, ez da berez helburu bat; aitzitik, erronka demografikoaren kudeaketaren bidez, eta oreka hori gaur egun baldintzatzen duten faktoreak kontuan hartuta, *ikuspegi* bat sustatu nahi da: *“Askotariko euskal gizartea, plurala, parte-hartzailea eta lankidetzakoa, nortasun eta balio partekatuek dituen, belaunaldi guztien gaitasunak balioan jartzen dituen, ekitatiboa, gizarte-babeseko sistema bidezkoak eta komunitate harreragile eta solidarioak dituen, irekia, erakargarria, bizi-kalitatearekin, eta pertsona guztiek beren bizi-proiektuak gara ditzaketena.”*

Dokumentu horretan, emantzipazioa eta familietan inbertitzea sustatuz gazteen bizitza proiektu pertsonalak eta familiakoak bultzatzea funtsezko faktorea da erronka demografikoari dagokionez, baita berezko helburua ere. Gauza bera gertatzen da adinekoen autonomia sustatzearekin.

Eremu geografikoari dagokionez, Euskal Autonomia Erkidegoaz ari gara, landa-eremuari eta hura osatzen duten lurraldeei arreta jarritz, baina baita Eurohiriaz, ABEN Euroeskualdeaz (Akitania Berria-Euskadi-Nafarroa) edo Bizkaiko Golkoko hinterlandean ere, gaur egungo globalizazioaren, interdependentziaren eta lehiaren testuinguruan, nazioarteko mailan.

Belaunaldien arteko errelebo-zikloaren kudeaketa funtsezko prozesua da erronka demografikoari dagokionez, eragin sozial eta ekonomiko handia du, eta sektore publikoak, enpresek, hirugarren sektoreak eta familia eta komunitateek bideratu behar dute, pertsonengan, familietan, enpresa eta erakundeetan edo administrazio publikoetan duen eragina minimizatzeke.

1. Eusko Jaurlaritzaren jardunaren memoria

Ondoren jarduketa estrategikoko ardatz gisa definitzen denari dagokionez (gazteen emantzipazioa eta familia-proiektuak eratzea), Eusko Jaurlaritzaren ekintzak azken bi legegintzaldietan gauzatu dira, batez ere *Familiei Laguntzeko Erakunde arteko III. eta IV. Planean*, bai eta *IV. Gazte Planean* ere, eta gazteen emantzipazioa ardatz nagusia izan da ekintza-kopuruaren eta gastuaren ikuspegitik. Horregatik, bi planen ebaluazioa funtsezko tresna da balantze honetarako.

Lehentasunez kotzat jotako jarduera-ardatzei dagokienez, adinekoen bizitza autonomia eta osoa sustatzeari dagokionez ere jardun garrantzitsua egon da, baita arreta soziosanitarioari dagokionez ere, *EAEko Gizarte Zerbitzuen I. Plan Estrategikoaren* eta *Lehentasun Estrategiko Soziosanitarioen* bitartez egituratuta.

Bi tresna horien ebaluazioa egin da. Maiatzaren 3an onartu zen Euskadiko Arreta Soziosanitarioko Estrategia (EASE), aldi estrategiko berri baterako, eta *EAEko Gizarte Zerbitzuen II. Plan Estrategikoa* prestatzen ari da, lehen planaren ebaluazioa jasotzen duen gomendio edo orientabide sorta batetik abiatuta.

Eusko Jaurlaritzaren zahartzeari buruzko lehen proiektu estrategikoa 2010eko azaroaren 17an egin zuen Lehendakariaren gizarte- eta ekonomia-gaietarako aholku-batzordeak ("Demografia, hazkunde ekonomikoa eta kontu publikoen jasangarritasuna"). Hortik sortu zen, IX. Legealdi horretan, *zahartze aktiboko* lehen plana edo Beti On bultzatzeko plana. Osasun-sistema egokitu egin zen, zenbait berrikuntzekin, hala nola txartel elektronikoa edo telemedikuntza (X. legealdian onartu zen, eta osasun-erakundeen egokitzapenez gain, 2012-2020ko plana ere landu zen).

Ondoren, *EAEko Gizarte Zerbitzuen I. Plan Estrategikoak* aurrera egin zuen Gizarte Zerbitzuen Euskal Sistema sendotzen eta hedatzen, katalogoko prestazioak eta zerbitzuak eskubide subjektibotzat hartzen dituen egoera batean. Eta, autonomia eta adinekoekin hiri adiskidetsuak sustatzearen ikuspuntutik, bultzada handia jaso dute *Euskadi Lagunkoia sustraietatik* bezalako tresnek, eta *zahartze aktiboko eta adinekoekiko gobernanzako estrategiak* garatu dira, metodologia berritzaileak barne, hala nola *Nagusi Agenda*.

Jarduera horiek adinekoentzako euskal estrategia berriaren ernamuina dira, tresna bakar batean integratu nahi baititu hauskortasun-, mendetasun- edo bakardade-egoeran dauden adinekoei nahiz adineko autonomoei (gehienak) zuzendutako politikak. Testuinguru horretan, adinekoen bizi-proiektu indibidualak, familiarrak eta kolektiboak sustatzera bideratutako programa pilotuak diseinatzen ari dira, eta baliabideak (gizarte-zentroak) eta zerbitzuak edo prestazioak (informazioa, orientazioa, bitartekaritza, gaikuntza...) profil berrietara eta adinekoen belaunaldi desberdinetara egokitu nahi dira, bizi-ziklo osoan ahalik eta autonomia handiena sustatuz.

Era berean, migrazio-txertatzeari dagokionez, garrantzitsua da migrazioen eta bizikidetzaren arloko ekintza, *Migraziorako euskal itun soziala* lortuz eta *2018-2020 aldirako herritartasunaren, kulturartekotasunaren eta immigrazioaren eremuan jarduteko V. Plana bultzatuz*, eraldatzeko funtsezko tresna gisa. Azkenik, landa-balioa handitzearekin lotutako jarduera batzuk ere garatu dira, baina arlo horretan estrategia global bat bultzatu behar da.

Euskal erakundeek eta gizarteak ekintza-esparru bat definitu dugu urratsez urrats, erronka demografikoari erantzuteko agendan pixkanaka eta etengabe irauteko. Bada ekintza instituzional eta sozial garrantzitsu bat, gero eta handiagoa eta jarraituagoa, dimentsio desberdinei dagokienez, euskal gizartearen erronka horren ikuspegi integral eta sistematikoa batetik abiatuta. Eta orain, lehen aldiz, horien guztien inguruko ekintza esparru estrategiko, komun eta zeharkako batean egituratzen da, baita talka-plan batean ere, jarduera hori bultzatu eta diagnostiko, plangintza, berrikuntza eta ikaskuntza partekatutako sustatzeko.

1.1. Gazteen eta familien emantzipazio-politikak diagnostikatzeko, ebaluatzeko eta planifikatzeko prozesuen zenbait emaitza

1.1.1. Gazteen emantzipazioari dagokionez

Gazteen emantzipazioa, oro har, familia-etxetik benetan ateratzea helburu duen prozesua da. Prozesu hori aldi baterakoa edo behin betikoa izan daiteke, eta hainbat helbururekin eta hainbat baldintza eta testuingurutan planteatu daiteke.

•Euskadiko gazteen egoeraren diagnostikoa emantzipazioari dagokionez, 2020

a. Euskadiko gazteen batez besteko emantzipazio-adina 30,2 urtekoa da.

2019an, EAEko biztanleen batez besteko emantzipazio-adina 30 urtekoa da. Batez besteko adin hori ez da asko aldatu azken urteetan (2001ean 29,1 zen). 2020an, 15-29 urteko pertsonak 24,5 urte jotzen zituzten, batez beste, emantzipatzeko adin idealtzat. Emantzipazioa, beraz, ia sei urte geroago gertatzen da. Gainera, Euskadin emantzipatzeko batez besteko adina Europako batez bestekoa (25,9) baino lau urte geroagokoa da, eta, hain zuzen ere, EBko zaharrena.

b. Berandu emantzipatzearen ondorioak pertsonalak eta sozialak dira

Gazteen emantzipazio berantiarrak ondorio negatiboak ditu gazteentzat eta gizarte osoarentzat. Maila indibidualean, besteak beste, bizitza independenteko proiektuen garapenean atzerapena dakar eta, hala badagokio, familien eraketan, eta nahi adina eta/edo seme-alaba izateko aukeran eragiten du.³

Datu estatistikoaren arabera, amek lehen seme-alaba izateko batez besteko adina atzeratu egin da: 31,9 urte 2019an. Europako tasarik altuena da, 2018ko datuen arabera (eskuragarri dagoen azken datua), eta Europako batez bestekoa 29,2 urtekoa da. 2019an, Euskadin jaiotako haurren % 18,2 baino ez ziren izan 30 urtetik beherako amenak. Berritoki ere, Europako ehunekorik txikiena da, eta alde handia dago Europako batez bestekotik (% 41,1).

Gainera, lehen seme-alaba izateko batez besteko adina atzeratzeak jaiotza-tasa murriztea dakar, eta, beraz, gizartea zahartzen ari da; izan ere, 2019an 46,7 urte zituen batez beste, EBko zaharrena, Italiarekin batera.

Aldaketa sozial horiek arazo bat dakarte ekonomiarentzat eta gizarte-babeseko sistementzat. Emantzipatzeko zailtasunak faktore bat dira ugalkortasun-tasak txikia izaten jarrai dezan eta biztanleriaren ordezkapena gerta ez dadin, lan-merkatuaren beharrei erantzuteko eta belaunaldien arteko elkartasun-sistemei eusteko, hori baita ongizate-estatuaren oinarria, immigraziorik, erretiro-adinaren atzerapenik eta/edo zerga-presio handiagorik ezean.

c. Gazteen ekonomia- eta lan-egoera

2017an, emantzipatu nahi zuten 30 urtetik beherako gazteen % 63,8k adierazi zuten diru-sarrerak propiorik ez izatea emantzipatzeko oztopoa zela.

Diru-sarrerarik gabe, eta diru-sarrera nahikorik gabe, ezinezkoa da emantzipatzea. 18 eta 29 urte bitarteko gazte soldatadun baten hileko batez besteko soldata garbia 1.199 eurokoa zen Euskadin 2019an.

Zailtasun horiei gehitu behar zaie enpleguen behin-behinekotasun eta partzialtasun handia, neurri handiagoan eragiten baitie emakume landunei (% 38,7), gizonezkoiei baino (% 25,4).

³ Datu adierazgarri gisa, 2019an, seme-alabarik gabeko 30 urtetik beherako hamar gaztetik zazpik (% 71,8k) adierazi zuten nahiko lituzkeela (asko edo dezente) etorkizunean seme-alabak. Lehen seme-alaba izateko adin ideala, batez beste, 29,7 urte zen. Hala ere, seme-alabak izan nahi zituztenen % 63,9k soilik uste zuten adin horretan izan zitzaketela.

Euskadin, 30 urte bete aurretik, gazteen erdiak baino gutxiagok egiten du lan. 16-19 urtekoen taldean, % 97,8 ikasten ari da, eta 20-24 urtekoen taldean, % 71,2.

Ehuneko hori nabarmen jaisten da 25-29 urtekoen taldean, % 19,3k ikasten jarraitzen baitu, baina gehienak lan-merkatuan sartu dira.

Prozesu horiek, neurri batean behintzat, lan-merkatuan sartzeko zailtasunen ondorio izan daitezkeen arren, datuek ideia hau indartzen dute: gazteen emantzipazioa bultzatzeko ahaleginak 25-34 urteko pertsonengan zentratzen dira, emantzipatzeko batez besteko adina ere kontuan hartuta, eta pixkanaka, nahi den adinera jaisten joaten da.

Pandemiak, beste ondorio batzuen artean, negozioak ixtea edo aldi baterako enplegu-erregulazioko espedienteak egitea ekarri du. 2019tik 2020ra, enpleguarekin lotutako adierazleek bilakaera negatiboa izan dute.

Enplegu-tasak behera egin du 2020an, eta urteko azken hiruhilekoan pixka bat gora egin badu ere, ez da pandemiaren aurreko mailetara iristen. Langabezia-tasa 2019an eta 2020ko lehen hiruhilekoan erregistratutako zifren gaineratik mantentzen da (kontuan hartu behar da ERTE eta EREko pertsonak ez dutela zenbatzen langabezia-ehuneko horietan). Gazteen Euskal Behatokiaren estatistiken arabera, langabezia gehiago ari da hazten gizon gazteen artean.

Emantzipazioko politika publikoek modu espezifikoan hartu behar dute kontuan COVID-19 delakoak gazteen emantzipazioan duen eragina, ez bakarrik emantzipazioaren hasierako atzerapenari dagokionez, baita emantzipazio-prozesua hasi zuten gazteak familiaren etxera itzultzeari dagokionez ere.

d. Etxebizitzaren garestitzea Euskadin

Adinak eta, horrekin batera, enplegu-tasek eta diru-sarrera propioek gora egin ahala, gora egiten du, halaber, bi urteko epean etxebizitza eskuratzeko aukera dutela uste dutenen ehunekoak.

Etxebizitza premian dauden eta diru-sarrera propioak dituztela dioten pertsonen ehunekoa % 65,5koa da Euskadin. Hala ere, diru-sarrera propioak dituzten hiru pertsonatik batek (% 34,9k) baino ez du uste etxebizitza bat eskuratzeko diru-sarrera nahikoa eta egonkorrak direnik.

2017an, emantzipatu nahi zuten 30 urtetik beherako gazteen % 68,4k zioten etxebizitza garesti egotea zailtasun handia zela beren kontura bizi ahal izateko.

Merkatu libreko prezioek gora egin dute, eta gazteen batez besteko soldatak nahiko egonkor mantendu dira azken urteotan. Horren ondorioz, etxebizitza alokairuan eta jabetzan eskuratzeko kostuak gora egin du.

Hipoteka edo alokairu-errenta ordaintzea soldataren erdia da 18 eta 34 urte bitarteko soldatapekoen artean. Horrek esan nahi du adin horretan emantzipatutako pertsonak merkatuko batez bestekoa baino etxebizitza merkeagoak erabiltzen dituztela, eta bakarrik bizi direnak % 17,2 baino ez direla.

Etxebizitza eskuratzeko tipologiari dagokionez, 2019an, emantzipatutako gazteen % 45,1 alokatutako etxebizitza batean bizi dira, % 42,3 jabetzako etxebizitza batean, eta gainerakoak (% 12,5) familiakoek edo enpresak doan edo merke lagatako etxebizitzetan.

Adinak funtsezko aldea dakar edukitze-erregimenean. 30 urtetik beherako pertsona emantzipatuen artean, alokairua da formula ohikoena (% 65,5), eta aukera hori gutxiengoa da 30 eta 34 urte bitartekoaren artean (% 36,1), gehienek erostearen alde egiten baitute (% 54,1).

Alokairuan emantzipatutako 18 eta 34 urte bitarteko gazteen ehunekoak nabarmen egin zuen gora hamarkada batean, 2006tik 2016ra, segur aski higiezinaren burbuilaren boomari erantzuteko; izan ere, jabetzako etxebizitzaren prezioak nabarmen egin zuen gora. Horre-

la, 2007an Euskadin eskrituratutako etxebizitzaren batez besteko prezioa 279.702 eurokoa zen, Notariotzaren Kontseilu Nagusiaren arabera.

Emantzipazioko Oinarrizko Errenta (alokairua ordaintzeko zuzeneko laguntzen multzoa) 2008an ezartzeak ere lagundu zuen alokairuko erregimenean emantzipatutako gazteen ehunekoa handitzen. Izan ere, orduan, alokairua gazteen emantzipazio-arazoaren konponbidetzat hartzen zen, erosteko etxebizitza garesti zegoelako. Nolanahi ere, 2006an, emantzipatutako gazteen % 19,0 soilik bizi zen alokatutako etxebizitza batean, eta 2016an, berriz, % 43,3.

Hala ere, alokairuan emantzipatutako gazteen ehunekoa nahiko egonkorra izan da 2016 eta 2019 artean. Orain arteko goranzko joera eten izanaren arrazoia izan daiteke alokairu-errentek gora egin dutela, eskaria handitu delako eta alokairu-parkea osatzen zuten etxebizitzak turismorako erabili direlako.

Euskadin etxebizitza-premia duten 18 eta 34 urte bitarteko gazte emantzipatu gabeek adierazi digute zein diren, beren ustez, etxebizitzaren arazoa konpontzen lagunduko luketen neurri nagusiak, proposatutako zerrendaren barruan (Gazteen Euskal Behatokiaren inkesta), eta alokairu-erregimena sustatzea nabarmendu dute, alokairu-errenta merkeagoekin, etxebizitza babestuen sustapen handiagoarekin eta etxebizitza erosteko laguntzekin.

Azken batean, gazteek alokairua eta erosketa helburu duten irtenbideak bilatzen dituzte, nahiz eta irtenbide nagusia errenta merkeagoak dituen alokairu-erregimena sustatzea den, nahiz eta adinean gora egin ahala erostera bideratutako neurrien alde daudenen ehunekoak ere gora egiten duen.

e. Euskal gazteen emantzipazio-aurreikuspena

Euskadin, etxebizitza-premia duten 18 eta 34 urte bitarteko gazte emantzipatu gabeen heren batek (% 34,6k) uste du litekeena dela bi urteko epean emantzipatzea. % 23,6k uste du lau urte baino lehenago egin ahal izango duela, baina % 41,8k uste du ezingo duela epe horretan egin. Aurreko urteekin alderatuta, ikusten da bi urteko epean emantzipatzeko aurreikuspenak zertxobait jaitsi direla 2015arekin alderatuta (% 38,1), baina modu nabarmenean 2017koekin alderatuta (% 46,6).

•2020rako Gazteen Euskal Estrategia ebaluatzea

2020rako Gazteen Euskal Estrategiak 5 ardatz, 10 arlo, 23 helburu eta 40 ebaluazio-adierazle ezartzen ditu. Emantzipazioaren eta autonomiaren ardatzari honako 10 helburu eta 19 adierazle hauek dagozkio, arloka: enplegua, etxebizitza eta hezkuntza. Helburuen betetze-maila ebaluatzeko, egoera oinarrizko ildoarekin alderatu da, eta helburua lortu den edo, lortu ez bada, joera positiboa edo negatiboa den baloratu da.

Enpleguaren arloan, 10 adierazleren bidez neurtutako bost helburu ditu, eta ikuspegi orokorra ona da 2020an ezarri zen horizonteari dagokionez, nahiz eta helburu bakoitzaren aniztasunak eta pisu estrategikoak zenbait argibide behar dituen:

- Hezkuntza-eremutik lan-eremurako bidea hobetzen dute, bai eta beste alderdi batzuk ere, hala nola enplegu egokitua (prestakuntzarekin lotua), eta zenbait helburu lortzen dira behin-behinekotasunaren arloan eta, ia, baztertuta geratzeko arriskuan dauden gazteen enpleguaren edo laneratzearen partzialtasunaren arloan, nahiz eta, testuingurua kontuan hartuta, aurrerapen koiunturalak izan daitezkeen.

- Ez dira lortu kalitatezko enpleguaren eta gazteen langabezia-tasa murriztearen helburuak, gehienez bigarren mailako ikasketa ez-profesionalak amaitu dituzten gazteen kasuan izan ezik. Norberaren konturako enplegua ere ez da lortzen (gazteen ekintzailletza). Eta COVID-19ak gazteen enpleguan duen inpaktuak zaildu egingo du gazteek enplegua lortzea eta haien lan-baldintzak hobetzea.

Ardatza	Arloa	Helburua	Adierazlea	Betetzea
Emantzipazioa eta Autonomia	Enplegua	Hurbiltasun eta abiadura handiagoa hezkuntza-eremua lan-esparrutik igarotzean	Laneratze-tasa unibertsitate-ikasketen ondoren	
			Laneratze-tasa LHko ikasketen ondoren	
		Kalitatezko enplegua duten gazteagoak	Gazteen langabezia-tasa	
			Egokitutako enplegua	
		Gazteen lan-baldintzak hobetzea	Laneko ezbehar-tasa	
			Soldatapekoen behin-behinekotasun tasa	
			Lanaldi partzialeko enplegu-tasa	
		Gazte ekintzaile gehiago	Norberaren konturako enplegu-tasa	
		Baztertuta geratzeko arriskuan dauden gazteak lane-ratzea	Iraupen luzeko langabezia-tasa	
			Gehienez lanbidekoak ez diren bigarren mailako ikasketak egin dituzten gazteen langabezia-tasa	
	Etxebizitza	Etxebizitza eskuratzeko aukera gehiago gazteentzat	Emantzipazio-tasa	
			Emantzipatzeko batez besteko adina	
			Etxebizitza librea alokairuan hartzearen kostua	
			Emantzipazioa alokairu-erregimenean	
	Hezkuntza	Balioetan heztea	Intolerantzia ideologikoa	
		Euskal gazte elea-niztun gehiago	Hirueletasun-tasa	
		Aukera-berdintasuna hezkuntza-sisteman	Eskola-uzte goiztiarraren tasa	
			Goi-mailako hezkuntzako prestakuntzaren ehunekoa	
Gazte ikertzaile gehiago	Gainditutako doktoretza-tesiak			

Etxebizitzaren arloan, emantzipazio-tasa eta emantzipazio-adina bi adierazleren balioak ez dira askorik aldatu azken urteetan, eta biak 2020rako aurreikusitako helburuaren azpitik daude. Egungo batez besteko adina 30,2 urtekoa da, eta 28koa EB28an. Nolanahi ere, helburu hori ez zaio berariaz egotzi behar arlo horri.

Etxebizitza eskuratzeari dagokionez, zehazki, alokairuaren kostua etengabe igo da, eta alokairuko gazteen ehunekoa gelditu egin dela dirudi, 2006 eta 2016 artean azkar igo ondoren, aurreikusitako helburuak lortu gabe.

Hezkuntzaren arloan, eta autonomia- eta emantzipazio-prozesuekin lotura handiena duten inpaktu-adierazleei dagokienez, nahiz eta ez den lortu “aukera-berdintasuna hezkuntza-sisteman” helburua, eskola-uzte goiztiarraren tasaren eta goi-mailako hezkuntzako prestakuntzaren ehunekoaren bidez neurtuta, bi adierazle horien balioak EB27aren balioak dira nagusi, eta, beraz, helburu hori norabide onean doa.

a. Erronka demografikoaren ikuspegitik gazteen emantzipazioaren arloan bultzatu beharreko jarduera-ildoak

Hezkuntza, enplegua eta etxebizitza, bai eta informazioa, orientazioa eta laguntza espezializatua eta pertsonalizatua ere, funtsezkoak dira gazteek bizi-proiektu independente bat garatu ahal izateko. Faktore objektibo horiekin batera, izaera pertsonal eta/edo kulturalerako beste batzuk ere aurki ditzakegu.

Hala, adierazi den bezala, garrantzitsua da gazteen emantzipazioaren arloko bi jardun mota gauzatzea: a) politika espezifikoak bultzatzea, jomuga-taldeetan zentratuta, eta funtsezko faktoreetan eragiten duten trakzio-ekintzak bultzatzea; b) emantzipazio-prozesuetan laguntza integrala eta pertsonalizatua emateko zerbitzu espezializatuak garatzea (GazteBizHitza 2.0).

b. Gazteen Emantzipaziorako Estrategia diseinatzea 2030era begira

Estrategiak gazteen emantzipaziorako politika espezifikoak eta hainbat profil, egoera, ibilbide eta abarretara egokitutako (jomuga-taldeak) laguntzak definitzen eta hedatzen lagundu behar du, emantzipatzeko batez besteko adina murrizteko helburuarekin. Adierazitako egoeran, egokia dirudi 25-34 urteko adin-tartean edo COVID-19aren ondorioz familiaren etxera itzuli behar izan dutenetan eragitea, kolektibo horiek, oro har, egoera hobean egon baitaitezke emantzipazio-prozesuak hasteko edo berriro hasteko.

Xede-taldeak identifikatu nahi dira, emantzipazio-prozesuak ahalbidetzen dituzten funtsezko faktoreetan (jatorrizko familia-etxetik irtetea) eragiten duten trakzio-ekintzak bideratzeko. Emantzipazio-politika espezifiko eta integraletan sartutako ekintzak, sailarte-koak eta erakundeartekoak, biztanleria-sektoreetan zein jarduera-sektoreetan zentratuta. Hori guztia gizarte osoaren (erakundeak, enpresak, hirugarren sektorea, familiak...) eta belaunaldien arteko konpromisoarekin, gazteen gizarte-itunean adierazia.

XII. Legegintzaldiko Gazte Arloko Gobernu Programak argi eta garbi emantzipaziora bideratutako politika integral baten garapenean jartzen du arreta.

Hala, adierazi du “Euskadik lehenbailehen bizkortu behar duela belaunaldien ordezkape-na, gazteria ‘ez sartzearen’ kostu sozial, ekonomiko eta kulturala izugarria delako. Beharrezkoa da Gazteriaren aldeko Itun Soziala lortzea”. Eta bi konpromiso eta ekimen bakar ezartzen ditu gazteriaren arloan:

91. konpromisoa. Gazte-politika integrala garatzea.

1. ekimena. Gazteen Legea onartu. Lege horrek gazteen ikuspegia txertatuko du politika publiko guztietan, eta gazteen laneratzea izango du helburu nagusi, Euskadiko kapital sozialari ekarpenik onena egiteko.

92. konpromisoa. Gazteen emantzipazio-estrategia.

1. ekimena. Gazteen emantzipaziorako zeharkako estrategia zehaztu, bultzatu eta koordinatu. Estrategia hori sail arduradunekin lankidetzan gauzatuko da, eta funtsezko zutabeak izango ditu Gazte Enplegurako Plana egitea eta abian jartzea, bai eta Gazte Etxebizitzak errazteko neurriak garatzea ere.

Joan den martxoan onartutako Gazteen Euskal Legeak emantzipatzeko adina aurreratzeko helburua azpimarratzen du nagusiki, 2030erako 28 urtekoa izan dadin. Legearen aurreikuspenen esparruan, Gazte Emantzipaziorako Euskal Estrategia (2030) amaitzen ari da, Lan eta Enplegu Sailarekin eta Lurralde Plangintza, Etxebizitza eta Garraio Sailarekin lankidetzan.

Gazteak biztanleria-sektore gisa hartzen dituzten politiken esparruan, beharrezkoa da gazteen bizi-proiektuei laguntzeko tresna aurreratu bat sustatzea, zerbitzu presentziala eta digitala, pertsonalizatua, espezializatua eta integrala emanez, informazioa, orientazioa, bitartekotza, laguntza eta abar emateko, dagoen⁴ zerbitzuaren bilakaera edo eraldaketa gisa, mugikortasun- eta migrazio-prozesuetan laguntzea barne, eta gazteen parte-hartzea aintzat hartuta haien diseinuan, gauzatzean eta ebaluazioan.

Gizartea gaztetzeko, gazteak erakarri eta atxiki ere egin behar dira. Eta euskal gazteak, edo Euskadin denbora batez bizi izan direnak, euskal enpresek, erakundeek edo instituzioek parte hartzen duten garapen ekonomiko eta sozialeko ekimenekin konektatzea mehatxu bat aukera bihurtzea da.

Lan eta Enplegu Sailak 2030erako Enpleguaren Euskal Estrategia bultzatu du. Gazteek kalitatezko enplegua lortzea lehenesten du, eta zahartzeak enpleguan eta belaunaldi-erleboan dituen ondorioei erantzuten die. Immigrazio-politika ordenatu eta adimenduna behar dela aurreikusten du, lan-merkatuaren beharrei erantzuteko eta ongizate-estatuari eusteko.

Lurralde Plangintza, Etxebizitza eta Garraio Sailaren 2021-2023 Etxebizitza Plan Zuzentzaileak 2.400 pertsonaren eta 74 agenteren iritzia eta proposamenak jaso ditu. Euskadin alokairu merkea sustatzea du ardatz nagusi.

Lehentasunezko helburuetako bat da gazteei 4.500 laguntza-lerro ematea alokairua Gaztelagun bidez ordaintzeko 2023ra arte. Gainera, ahalegin handiagoa egingo da gazteentzako alokairuko parke publikoa handitzeko. Hori guztia, plana diseinatzen denetik gazte-politikekin eta gizarte-politika guztiekin lotzen duen zeharkako ikuspegia hartuta.

Nabarmentzekoa da Gaztelagun programaren agindu berria, gazteentzako etxebizitzaren alokairua arautzen duena. Joan den apirilaren 26ko Gobernu Kontseiluan onartu zen. Gazteen emantzipazioa bultzatzeko asmoz, programan parte har dezaketen pertsonen kopurua, horiek jasotzeko denbora eta laguntzen zenbatekoak handitzen ditu.

1.1.2. Familia-proiektuak eraikitzeari dagokionez

•Familiei Laguntzeko Erakunde arteko III. Planaren (2011-2015) ebaluazioa

Ebaluazioak honako hauek nabarmendu zituen: egitura demografikoan haurren ugalkortasunaren eta pisuaren beherakada, familia-prestakuntzaren atzerapena eta lehen jaiotzaren adina, eta emakume bakoitzeko seme-alaben batez bestekoa murriztea, familia-proiektuak gauzatzeko oztopo garrantzitsuak diren eta uztartzeko zailtasunak areagotzen diren testuinguru batean, laguntzen ezagutza urriarekin eta gizonen eta emakumeen arteko erabilera desorekatuarekin batera.

Testuinguru horretan, *esku-hartze publikoaren paradigma berri bat* sustatu nahi da familiei eta haurrei dagokienez, eta, 2017ko lehen sei hilekoan, *Familiatan eta Haurtzaroon Inbertitzeko Euskal Estrategia baterako Oinarrien Dokumentua* egin da. Dokumentu horrek EAEko gizarte-politiken norabidean norabide-aldaketaren alde egiten du, gizarte-inbertsioaren paradigmaren ildotik, emakumeen eta gizonen arteko berdintasun-maila handiagoak bermatzeko, pertsona guztien ugalketa-itxaropenak gauzatzea errazteko eta pertsona guztien arteko ugalketa saihesteko.

⁴ <https://www.gazteukera.euskadi.eus/gaztebizhitza/inicio/>

Halaber, 2018ko urtarrilean, Eusko Jaurlaritzak, foru aldundiek eta EUDELeK *Familien eta Haurren aldeko Euskal Ituna* sinatu zuten, aldez aurretik Familiaren Euskal Kontseiluan aho batez onartua. Ibilbide-orri bat da, haurtzaroko eta familiako politikak estrategikoki antolatzeko, pertsonak familia-proiektua hastea eta nahi adina seme-alaba izatea eragozten duten oztopoei erantzuteko eta seme-alabak dituzten familien zailtasun ekonomikoak arintzeko.

Ituna *Familiei Laguntzeko IV. Planean (2018-2022)* gauzatzen da, partaidetza-prozesu garrantzitsu baten eta diagnostiko honen zati baten ondoren.

- Aldaketak ikusten dira familia-prestakuntzako eta familia-ereduen dibertsifikazioko dinamiketan, bai eta herritarrek seme-alabak dituzten familiei laguntza emateko orduan administrazioak gehiago inplika daitezela laguntzeko dinamiketan ere.
- Elementu positibo gisa, nabarmentzekoa da Euskadiko haurren egoera, oro har, ona dela eta haurrak zaintzeko zerbitzuen estaldura-tasa handiak direla 0tik 3ra bitartekoak.
- Hala ere, jaiotza-tasak behera egiten jarraitzen du, ugalkortasunaren susperraldi hasiberriarekin batera, eta zailtasunak daude gazteen ugalketa-itxaropenak gauzatzeko, bai eta gazteen emantzipazioarako eta bizi-proiektu autonomoak eraikitzeko ere.
- Mantendu egiten dira, halaber, lan- eta familia-bizitza uztartzeko zailtasunak, genero desberdintasunak eta seme-alaben hazkuntzan erantzunkidetasun-defizitak, eta bateragarritasunerako prestazioen eredu hobetu bat.
- Haur-pobrezia dagokionez, etxean haurrak egoteari lotutako pobrezia-diferentzialak bere horretan jarraitzen du, baita haurren aldeko prestazio ekonomikoen sistemak ere, seme-alabak dituzten familien artean pobrezia behar baino gutxiago murrizten duena.
- Eta, oro har, familiako eta haurtzaroko gastu publikoaren maila txikiak ikusten dira, EBko herrialdeen batez bestekoarekin alderatuta.

Ondorio horiek, argitaratu ziren egunean kokatuak, balio eta interes handikoak dira, berretsi egiten baitute arazo demografikoak gero eta garrantzi handiagoa duela. "Iraunkortasuna" hitzak puntu berean elkartzen diren alderdi desberdinak elkartzen ditu. Arazoek mugatu egiten dute erronka demografikoaren aurrean jarduteko mapa.

Testuinguru horretan, dokumentuak honako jarduketa-printzipio hauek planteatzen ditu: familia-aniztasuna aitortzea eta babestea, tratu-berdintasuna eta diskriminaziorik eza; erantzukidetasuna, genero-berdintasuna eta kontziliazio erantzukidea; zuzeneko arretako zerbitzuen eta prestazio ekonomikoen konbinazioa; unibertsaltasun progresiboa, haurtzaroan inbertitzea eta eragile publiko eta pribatuen arteko lotura.

•Familiei Laguntzeko Erakunde arteko IV. Plana 2018-2022

Erronka *demografikoari dagokionez*, IV. Planak honako helburu estrategiko hauek ezartzen ditu, familiei laguntzeko plana gazteen⁵ emantzipazioarekin lotzen duen lehen ardatz bat barne.

5 Estrategia horren esparruan, eta bereziki talka-planaren esparruan, gazteen emantzipazioa familia berriak prestatzeko tresna edo bitarteko gisa ez ezik, berezko helburu gisa ere hartzen da. Eta, beste alde batetik, xede-taldeetan (adibidez, 26 eta 31 urte bitartean) eta neurri espezifikoetan oinarritutako emantzipazio-politika espezifikoak bultzatzeagatik, neurri orokorrez bestelakoak, adibidez, gazte-enpleguak (Lehen Aukera, eta abar), nekez izango baitute eragin zuzena eta behalako familia-etxetik irtetea.

-1. ardatza. Gazteen emantzipazioa eta familia berrien prestakuntza bultzatzea. Enplegua lortzea. Enplegu-politika aktiboak eta gazteek kalitatezko enplegua lortzea indartzea. Etxebizitza eskuratzea. Seme-alabak dituzten pertsoneri eta gazteei etxebizitza eskuratzen laguntzea.

-2. ardatza. Kontziliazioa eta erantzukidetasuna erraztea seme-alabak zaintzean. Bizitza pertsonala, familiakoa eta lanekoa uztartzea (erantzukidea). Gurasoek beren seme-alabei behar duten denbora guztia eskaini ahal izatea erraztea, familien premietara hobeto egokitzen den gizarte-denboraren antolaketa sustatuz, eta erantzukidetasunezko gizarte-antolaketa bultzatzea. Gurasotasun positiboa eta atxikimendu segurua sustatzea. Hazkuntzarako guraso-trebetasunak eskuratzea sustatzea, lotura eta atxikimendu segurua sustatzea, eta familiei laguntza eskaintzea zailtasun-egoeretan.

-3. ardatza. Familiei laguntzea. Seme-alabak dituzten familientzako laguntza ekonomikoa eta haur-pobrezia-aren prebentzioa. Seme-alabak dituzten familia guztiei gutxieneko baliabide ekonomikoak bermatzea eta haurren pobrezia prebenitzea. Familia-aniztasuna eta belaunaldien arteko harremanak. Familia-formen eta -loturen aniztasuna laguntzea eta babestea, eta belaunaldien arteko harremanak sustatzea. Haurren arreta. Haur guztiek haurrak zaintzeko zerbitzu irisgarriak, eskuragarriak eta kalitatezkoak jaso dituzten bultzatzea.

-4. ardatza. Euskadin familia- eta haurtzaro-politiken lidergoa eta gobernantza bultzatzea. Informazioa, sentsibilizazioa eta kontzientziakzioa. Familia- eta haurtzaro-politikaren esparruan egituratutako laguntza eta zerbitzuen berri ematea, eta gizartea kontzientziatzea familian eta haurtzaroan inbertsio-politikak garatzeko beharraz.

IV. Planaren tarteko ebaluazioa egin ondoren, Itunaren jarraipenerako batzorde politiko eta teknikoak eratu dira, egindako jardueri buruzko informazioa eguneratu eta osatzeko, eta, egoki iritzi gero, Itunari egin dakizkikeen egokitzapenak eta aldaketak planteatzeko, itunak eraginkortasunari eutsi diezaion.

Plana indarrean dago oraindik, eta, beste politika publiko batzuek bezala, urtebetez baino gehiagoz eragin dio Covid inpaktuak. Horrela, hasieran aurreikusitakoaz gain, pandemiaren inpaktuaren ondorioz, Eusko Jaurlaritzak Covid Funts bat jarri du abian, gizarte-laguntza osagarriekin. Bai COVID-19ak bai neurri horiek eragina dute errealitate demografikoan.

Adibide gisa, honako programa hauek aipa daitezke: familia eta lana bateragarri egiteko programa zabaltzea (15.000.000 €); salbuetsitako errentetarako eta gizarte-alokairuko komunitate-gastuetarako ordainketak (3.000.000 €); eta jantoki-bekei eustea (4.048.000 €).

2020an, Familiei Laguntzeko Erakunde arteko IV. Planaren (2018-2022) tarteko ebaluazioa egin zen, eta bertan jasotako helburuen % 94,5 jarri zen abian. Planak jasotzen dituen 18 helburuetatik 12 (% 66,7) ezarri gisa sailkatu dira, bost (% 27,8) hasierako fasean daude eta helburu bakarra hasi gabekotzat jotzen da. Egutegi-erregimeneko 111 ekintzetatik (bost ez daude egutegituta) 76 2018-2020 aldian jarri ziren abian, ekintza guztien % 68,5; horietatik 49k (% 44,1) garapen-maila handia lortu dute, eta 27 (% 24,4) ekintzek hasita jarraitzen dute. 35 jarduera (% 35,1) hasi gabe zeuden, horietako batzuk ez zeudelako aldi horretarako egutegirik.

Hurrengo koadroan, demografia-erronkan eragina duten aurreikusitako eta abian diren jardueren zerrenda ageri da.

1. Areatza. Gazteen emantzipazioa eta familia berrien prestakuntza bultzatzea

Helburua	Jarduketa
<p>1. helburua. Gazteei zuzendutako enplegu-politika aktiboak eta kalitatezko enplegua lortzea indartzea, batez ere emakumeen eta gazteen artean.</p>	<p>·Aurretiazko lan-esperientzia gutxi edo batere esperientziarik ez duten pertsonen lehen lan-esperientziak errazten ari zaie:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Lehen Aukera programak. -Global Training beka. -Nazioartekotzeko beka. <p>·Langabezian dauden gazte tituludunak eta unibertsitateko praktiketan kontratatzeko edo atzerriko zentroak dituzten enpresetan lanbide-heziketa egiteko laguntzak.</p>
	<p>·Autoenplegua sustatzen ari da euskal gazteen artean:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Balioak zabaltzea eta ekintzaitza-programak indartzea. -Ekimen ekintzaileak garatzeko eta abian jartzeko laguntza integrala.
	<p>·Esperientzia duten gazteen kontratazioa bultzatzen ari da:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Gazteak itzultzeko programak. -Birziklatzeko programak edo prestakuntza-ekintzak eta bigarren aukerak. -Tokiko eta eskualdeko enplegu-planak.
	<p>·Gazteen enplegu-aukerak sustatzen ari dira:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Merkataritza-sektorea hobeto ezagutzeko beka. -Sormen- eta kultura-industriekin lotutako laguntza-programak. -Esparru zientifikoko ikerketari lotutako prestakuntza-programak garatzea.
	<p>·Iraupen luze langabezia-egoeran eta/edo intentsitate txikiarekin dauden seme-alabak dituzten pertsonen enplegu-ekimen aktiboetara iristea bultzatzen ari da.</p>
	<p>·Errelebo-/berritze-programak bultzatzen ari dira:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Enpresa-plantillak berritu daitezkeen sustatzea, gazteak sar daitezkeen. -Enpresei informazioa eta sentsibilizazioa ematea. -Sektore publikoan belaunaldi-erreleboa planifikatzea eta kudeatzea. -Langileak txandakatzeko plan ordenatu bat egitea, langabezia- eta prekaritate-tasa handienak dituzten kolektiboek –gazteek...– Kalitatezko enplegu batera igaro daitezkeen.
	<p>·Seme-alabak, mendetasun-egoeran edo osasun-egoera oso larrian dauden senitartekoak zaintzeko eszedentzia hartu edo lanaldia murriztu duten pertsonen ordezkotako laguntza ekonomikoak mantentzen ari dira.</p>
	<p>·Emakumeentzako enplegu gehiago sortzea eta sektore ekonomiko feminizatuaren lan-baldintzak hobetzea bultzatzen ari da.</p> <p>·EEE 2030 onartzea.</p>

<p>2. helburua. Se-me-alabak dituzten pertsoneri eta gazteei etxebizitza eskuratzeko laguntzea.</p>	<p>·Gazte Planean, gazteentzako lehentasunezko etxebizitza-erreserba jaso da:</p> <ul style="list-style-type: none"> -3/2015 Legean etxebizitzarako eskubide subjektiboa arautzen duen Dekretua garatzea. -2012ko urriaren 15eko Agindua berrikustea, eta kupoak ezartzea kolektiboen arabera, horietako bat gaztea izanik.
	<p>·Gazteen alokairua errazteko formula eta neurri berriak garatzen ari dira:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Zuzkidura-bizitokien garapena bultzatzea. -Gazteentzako etxebizitza partekatuen programa berrikustea. -Belaunaldien arteko bizikidetzarako ekimenak. -Hiri-apartzeriako proiektu pilotua, etxebizitza, birgaitzea eta enplegua erlazionatzeko.
	<p>·Gazteek merkatu pribatuan alokairuko etxebizitzak eskura ditzaten laguntzen ari da, prestazio ekonomiko baten bidez. Gaztelagun programa abian jartzea.</p>

2. Ardatza. Norberaren bizitza, familia eta lana uztartzen laguntzea eta seme-alabak zaintzeko erantzunkidetasuna erraztea

Helburua	Jarduketa
<p>3. helburua. Gurasoek seme-alabei behar duten denbora eskaini ahal izatea erraztea, denbora sozialaren antolaketa egokiagoa sustatuz.</p>	<p>·EAEko sektore publikoan lan egiten duten pertsonen bizitza pertsonala, familia eta lana uztartzen laguntzeko neurriak sartu dira:</p> <ul style="list-style-type: none"> -16 asteko gurasotasun-baimena bikoteko kide bakoitzarentzat, transferiezina. -Edoskitzeko baimena, 150 ordukoa, 12 hilabete baino gutxiagoko semea edo alaba zaintzeagatik. -Gutxienez zortzi orduko baimena eta kreditua mediku-kontsultetara laguntzeko.
	<p>·Mendetasun-egoeran edo osasun-egoera oso larrian dauden senitartekoak zaintzeko lana eta familia bateragarri egiteko laguntzak hobetu dira.</p>
	<p>·Eszedentzia-egoeran dauden langileentzako laguntzak birbideratu dira, aitasu-nagatiko eszedentzien estaldura ekonomikoa bermatzeko.</p>
	<p>·Haurdun ez dagoen gurasoarentzat transferitu ezin diren 16 astera arteko lan-eszedentzia estaltzeko prestazio ekonomikoa, jaiotzaren edo adopzioaren ondorengo 12 hilabeteetan.</p>
	<p>·Lan-eszedentziako egoeran dauden langileentzako egungo laguntzak birbideratu dira, premia bereziko egoeran dauden familien kasuan seme-alabak zaintzeko eszedentzien estaldura ekonomikoa hobetzeko:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Laguntza ekonomikoaren zenbatekoa handitzea guraso bakarreko familien, familia ugarien, mendekotasuna edo desgaitasuna duen kideren bat duten familien eta genero-indarkeriaren biktimaren bat duten familien kasuan.
	<p>·Salbuespeneko laguntza-lerro berri bat gaitu da, 2020/2021 ikasturtean seme-alabak zaintzeko langileak kontratatzeko.</p>
	<p>·Dekretu berri bat izapidetzen ari da, 14 urtetik beherako seme-alabak zaintzeko langileak kontratatzeko laguntzei buruzkoa. Dekretu hori datozen asteetan onartu eta argitaratuko da, eta 2021eko uztailaren 1etik aurrera izango du atzeraeragina. Dekretu horrek aurrera egiten du laguntzen progresibotasunean eta kolektibo kalteberenetan laguntzen hobekuntzan.</p>
	<p>·Hitzarmen kolektiboetan familia eta lana bateragarri egiteko neurriak sartzen ari dira, gizarte-eragileen, enpresen eta sindikatuen arteko akordioa sustatuz.</p>
	<p>·Lana, familia eta bizitza pertsonala uztartzeko planak sustatzen ari dira enpresetan:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Enpresentzako aholkularitzaren gidaritza. -Emakunderen berdintasun-planerako diru-laguntzekin koordinatuta, diru-laguntzen lerroa. -Sentsibilizazio-kanpainak eta kontziliazio-neurriak sustatzea. -<i>Kontzilia</i> webgunea bultzatzea. Kontziliazioa sustatzen duten eta, Kontzilia webgune berriaren bidez, kontziliazioaren arloko aholkularitza pertsonalizatua ematen dieten enpresen komunitate bat jarri da martxan.
	<p>·Kontratazio publikoko prozesuetan enpresek kontziliazio-neurriak hartzea baloratzen duten klausulak bultzatzea eta txertatzea aurreikusten da.</p>
	<p>·Norberaren bizitza, familia eta lana⁶ bateragarri egiteko neurriak hartzen dituzten enpresei zerga-pizgarriak emateko aukera aztertuko da.</p>
	<p>·Kontziliazio- eta erantzunkidetasun-neurrien aplikazioan lider eta erreferente diren enpresek duten eginkizuna aitortzea aurreikusten da, sarrien eta aintzatespenen sistema baten bidez.</p>
	<p>·Enpresa-eremuan kontziliazio-neurriak egiaztatzeko eta ziurtatzeko sistemak bultzatzea aurreikusten da.</p>

⁶ Horixe da, hain zuzen ere, fiskalitatea GJHein lerrokatzeko proiektuan aurreikusitako jarduketa-eremuetako bat.

Nabarmentzekoa da, halaber, norberaren bizitza, familia eta lana uztartzearen arloan neurri aurreratuak sartu direla EAEko sektore publikoan lan egiten duten pertsonentzat.

Azpimarragarriena da bikoteko kide bakoitzarentzat 18 asteko baimena, transferitu ezin dena, eta, horrez gain, edoskitze-baimena, 150 ordukoa, 12 hilabetetik beherako semea edo alaba zaintzeko.

Era berean, mendetasun-egoeran dauden senitartekoak zaintzeko lana eta familia bateragarri egiteko laguntzak hobetu dira, eta eszedentzia-egoeran dauden langileentzako laguntzak birbideratu dira, aitatasunagatiko eszedentzien estaldura ekonomikoa bermatzeko.

Era berean, prestazio ekonomiko bat ezarri da haurdun ez dagoen gurasoarentzat transferitu ezin den 16 astera arteko lan-eszedentzia estaltzeko jaiotzaren edo adopzioaren ondorengo 12 hilabeteetan. Eusko Jaurlaritzak 8 asteko eszedentzia-laguntza mantentzen du 12 hilabetetik beherako semea edo alaba zaintzeko guraso bakarreko familientzat.

3. ardatza. Familiei laguntzea

Helburua	Jarduketa
<p>4. helburua. Seme-alabak dituzten familia guztiei gutxieneko baliabide ekonomikoak bermatzea eta haurren pobrezia prebenitzea.</p>	<p>·Adingabeak ardurapean dituzten familia-unitateen tratamendua hobetu nahi da DSBEan:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Erroldatze-aldia bi urtera murriztea. -DSBEaren zenbatekoak eta osagarriak berrikustea. -Laguntza osagarria handitzea guraso bakarreko familientzat.
	<p>·Erakunde arteko lantalde bat sortzeko prozesuan dago, ardurapeko seme edo alabagatiko prestazioak eta ondorengoengatiko kenkari fiskalak integratzeko aukera aztertzeko.</p>
	<p>·Seme-alabagatiko aldizkako prestazio ekonomikoak pixkanaka hobetu nahi dira:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Bigarren semeagatiko edo alabagatiko laguntzak hirugarren urte-sari batean zabaltzea. -Familiaren etxean bizi diren 18 urtetik gorakoak eta 25 urtetik beherakoak sartzea. -Adopzioan edo tutoretzan eskaerak aurkezteko epearen data aldatzea. -Adopzioagatiko edo tutoretzagatiko urteko tratamenduaren baliokidea jaiotza-koarekin.
<p>5. helburua. Haur guztiek haurrentzako arreta-zerbitzu irisgarriak eta kalitatezkoak jaso ditzaten bultzatzea.</p>	<p>·Errentarik txikiak dituzten familiek haur-eskoletan sartzeko neurriak garatu dira, 18.000 eurotik beherako errentak dituzten familiak tarifetatik salbuetsita.</p>
	<p>·Landa-ingurune haur-eskolak egokitzen eta modernizatzen ari dira.</p>
	<p>·Hiru urtetik beherako haurrak zaintzeko pertsonak kontratatzeako kontziliaziorako laguntzak hobetzen ari dira.</p>
	<p>·Behar bereziko egoera puntualetan haurrak zaintzeko programa pilotuak garatzen ari dira.</p> <p>·Dekretu berri bat izapidetzen ari da, 14 urtetik beherako seme-alabak zaintzeko langileak kontratatzeako laguntzei buruzkoa. Dekretu hori datozen asteetan onartu eta argitaratuko da, eta 2021eko uztailaren 1etik aurrera izango du atzeraeragina. Dekretu horrek aurrera egiten du laguntzen progresibotasunean eta kolektibo kalteberenetan laguntzen hobekuntzan.</p>

Azkenik, XII. Legegintzaldirako Gobernu Programak, 2018-2022 aldirako Familiei Laguntzeko IV. Planaren ildotik, herrialde-helburu gisa planteatzen du jaiotza-tasak % 10 handitzea, eta, horretarako, honako konpromiso eta ekimen hauek hartzen ditu.

83. konpromisoa. Haurrak babesteko, prebenitzeko eta sustatzeko plan integrala.

4. Ekimena. Haurrak babesteko sareak zabaldu, hirugarren sektoreko erakundeen eta sektore publikoaren arteko lankidetzaz bultzatu.

85. konpromisoa. Seme-alabak dituzten familiei laguntzeko eta jaiotza-tasa sustatzeko estrategia integrala garatzea.

1. Ekimena. Eusko Jaurlaritzak familia-politika integratu eta koherentea bultzatu Euskadi osoarako, aldundiekin eta udalekin lankidetzan.

2. Ekimena. Seme edo alabagatiko laguntzak arian-arian handitu, eta sinplifikazio administratiboa lortzen saiatu, Europar Batasunarekiko bateratasunean aurrera egiteko, Familiei Laguntzeko abenduaren 12ko 13/2008 Legean aurreikusitakoaren arabera.

3. Ekimena. Foru aldundiekin batera, hausnarketa bat ireki, seme-alabengatiko kenkari fiskalak zabaltzeko eta familien tratamendu fiskalean progresibotasun handiagoko elementuak sartzeko.

4. Ekimena. Sektore pribatuan gutxienez 16 asteko aitatasun- eta amatasun-baimen berdinak eta besterenezinak sustatu.

5. Ekimena. Kontziliazio erantzukidea bultzatu, lan-bizitza eta gurasotasun positiboa uztartzea sustatzen duten neurrien bidez, etxeko lanen eta zaintza-lanen banaketa ekitatibo eta paritarioan aurrera egiteko gizonen eta emakumeen artean.

6. Ekimena. Sentsibilizazio-kanpainak egin, zaintzaren ekonomiari gizartean prestigioa emateko, jarduera ekonomikoari egiten dion ekarpena ikusaraziz.

Aurreko bi ardatz estrategikoetan baino xehetasun gutxiagorekin, lehentasunezko gisa definitutako beste bi ardatzei buruzko gogoeta batzuk aipatzen dira hurrengo ataletan.

1.1.3. Biztanleriaren zahartzeari, autonomiaren sustapenari eta zaintza sozial eta sanitarioen bermeari dagokienez

Zainketak bizi-zikloan zehar planteatzen dira, harreman-osagai bat dute eta, beti, pertsonen autonomia sustatzera bideratzen dira. Atal honetan adinekoren (60 eta 100 urte bitartean edo gehiago) gizarte- eta osasun-zainketak eta autonomiaren sustapena aztertzen dira.

•EAEko Gizarte Zerbitzuen lehen Plan Estrategikoaren ebaluazioa

EAEko Gizarte Zerbitzuen lehen plan estrategikoaren ebaluaziotik eta lehentasun estrategiko soziosanitarioetatik ateratako ondorio nagusiak, erronka demografikoari eta, bereziki, zahartzeari dagokionez, honako hauek dira:

Gizarte Zerbitzuen Euskal Sistema eta Euskal Osasun Sistema epe ertainean bidegurutze batean kokatuko dira, bi faktore hauen ondorioz: batetik, bizi-itxaropenaren igoera, desgaitasunik gabekoa eta ez duena, eta, bestetik, zaintzen eredu tradizionalaren krisia –neurri handi batean familiaren zaintzan eutsia, batez ere urtean 365 egunez eta egunean 24 orduz zaintzen duten emakumeen zaintzan.

Eremu horretan, bizi-itxaropenaren igoerak (ez beti osasun onean edo desgaitasunik gabe) eta bereziki dementziek egoitza-zentroetako eta zentro soziosanitarioetako plazak ugaritzea eta dibertsifikatzea eskatuko dute, betiere mendetasun larrian dauden pertsonengana bideratuta. 2018an, plaza horiei eustea Gizarte Zerbitzuen Euskal Sistemako gastu korrante publikoaren ia % 30a zen.

Horrek egoitza-zentroetako osasun-arreta eta arreta psikosoziala indartzea eskatuko du, eta arreta eta horren intentsitatea erabiltzaileen profilarren eta premien bilakaerara egokitzea:

-Egoitza bakoitzean, bizikidetzaren unitate txikiagoekin eta, agian, arretaren intentsitate-maila desberdinekin;

-Eta egoitza-zentroen sarean, osasun-prestazioen intentsitate-maila desberdinekin eta, agian, zentro bati baino gehiagori euskarria eskaintzen dieten osasun-ekipoekin.

Gainerako kasuetan, etxetik kanpo bizitzea behar eta eskatzen dutenentzat, laguntza-dun ostatu-aukerak diseinatu beharko dira, gehiago, askotarikoagoak eta adineko pertsonen belaunaldi berrien ezaugarri eta itxaropenetara hobeto egokituak, arreta gero eta intentsitate handiagoarekin emanaz eta gizarte-zerbitzuetako sare osoarekin konektatuz (OGZ, eguneko zerbitzuak eta zentroak, telelaguntza...) erkidegoko adinekoentzat (lehen mailako arretatik bigarren mailako arretara).

Gizarte- eta osasun-zainketen iraunkortasun sozialak eta ekonomikoak, bai eta Gizarte Zerbitzuen Euskal Sistemarenak ere, inbertsioa eskatzen du, bereziki adinekoen arretan.

Eta bilakaera demografikoari eta zaintzen eredu tradizionalaren krisiari erreparatuz gero, hurrengo hamarkada erabakigarria izango da, baby boomaren belaunaldia 75-80 urtera iritsi baino lehen. Adin horretan, gaur egun, areagotu egiten dira hauskortasun- eta mendetasun-egoerak.

Ildo horretan, beharrezkoa da Gizarte Zerbitzuen II. Plan Estrategikoak –egiten ari dena eta gizarte-zainketetan trantsizio-politika bat sustatzera bideratuko dena, zaintza instituzionala indartuz eta familia-zaintzaren pisua murriztuz– eta zaintzaren, gizartearen eta osasunaren alorreko iraupen luzeko balizko estrategiak hiru helburutan eragitea, erronka demografikoarekin lotura zuzena izanik. Honako hauek dira

Ildo horretan, beharrezkoa da Gizarte Zerbitzuen II. Plan Estrategikoak eta epe luzeko zaintza-, gizarte- eta osasun-arloko balizko estrategia batek erronka demografikoarekin lotura zuzena duten hiru helburutan eragitea. Hauek dira:

- Arreta-piramidea inbertitzea, etxean eta komunitatean lehen eta bigarren mailako arreta, soziala eta sanitarioa sustatuz, mendekotasuna prebenitzeko eta etxean ahalik eta autonomia handienarekin bizitzen jarraitzea ahalbidetuko dieten zerbitzuak eta prestazioak eskatuko dituzten adinekoen kopuru gero eta handiagoari arreta emateko.

- Funtsezkoa da adinekoentzako egoitza-zentroek GZESan egiten duten gastu osoaren gainean egiten duten gastuaren ehunekoa gordetzea edo, ahal den neurrian, murriztea, eta zaintza, gizarte eta osasun arloko tokiko ekosistemak eta euskarri digitala duen gizarte-teknologia sustatzea, harreman-arreta zainduz.

- Erakunde- eta familia-zaintzaren oreka berri bat sustatzea, lehenengoaren alde, berdintasunean aurrera egiteko eta familia-zaintzaileen kopurua etengabe murrizteari eta zaintzaren eredu tradizionalaren krisiari erantzuteko (365 egun, 24 ordu).

Zainketak desfamilizatzea eta desfeminizatzea da helburua, zainketen gizarte-antolaketako eredu baterantz aurrera eginez (Social care), lau sektoreen lankidetzatik (erakundeak, enpresak, hirugarren sektorea eta familiak–Komunitatea) eta erakunde-lidertatik (welfare model) abiatuta, ordaindu gabeko zainketa-lana murriztuz, birbanatuz, aitortuz eta ordezkatzuz (4R), eta gizonek beren bizitza instituzionala eta familiarra zaintzeko eta bizitza pertsonala uztartzeko duten erantzukizuna sustatuz, bai eta bai eta bai zaintza instituzionala

Oreka berri hori oinarritzkoa da, halaber, familiaren edo lehen mailako zaintza babes-teko (familiarren laguntza, elkarrekiko laguntza, auzokoen laguntza...), zaintzaileei zuzendutako prestazioak eta zerbitzuak indartuz (zaintzaileei laguntzeko zerbitzuak, aurrez aurrekoak eta online, atsedena, familia-ingurunean zaintzeko prestazio ekonomikoa...) eta estatutu batean zaintzaileen eskubideak arau bidez aitortzeko bidean aurrera eginez. Alderdi horiek eta beste batzuk Arreta Soziosanitarioko Euskal Kon-

tseiluak maiatzean onartutako Familia Zaintzaileei Laguntzeko Estrategia soziosanitarioan jasotzen dira.

·Adinekoentzako egoitza-zentroen eta ostatu-zerbitzuen eredia eraldatzea, biak dibertsifikatuz, eta arreta eta prestazio sozial eta sanitarioen intentsitatea zentro bakoitzeko eta sare osoko hartzailen premien bilakaerara egokituz, arretaren jarraitutasun eta pertsonalizazio handiagoa lortzeko, osasun-talde partekatuak egoteko aukera kontuan hartuta, lehen mailako arretan ez ezik, bigarren mailako arretan ere.

Gainera, adierazi den bezala, adineko gehienak autonomoak izanik, politikak hauskortasun- eta mendetasun-egoeran dauden pertsonengan zentratzen dira, eta funtsezkoa da, prebentzioaren ikuspegitik eta adinekoen autonomia eta bizitza osoa sustatzeko helburuarekin, adineko autonomoei zuzendutako politikak indartzea, eta, bereziki, haien bizi-proiektu indibidualak eta kolektiboak garatzera bideratutakoak, haien parte-hartze soziala ere sustatuz.

Bestalde, gizarte-zerbitzuen lehen plan estrategikoaren ebaluazioak GZESaren erronka demografikoarekin, autonomiaren sustapenarekin eta iraunkortasun sozial eta ekonomikoarekin lotutako desgaitasunaren arloko zenbait neurri ere jasotzen ditu, hala nola:

·Komunitatean arreta emateko eredu berri bat diseinatu eta bultzatzea, etxean edo familia-etxe batean bizi direnentzat, iraunkorra, soziala eta ekonomikoa.

·Desgaitasuna duten pertsonentzako egoitza-eskaintza zabaltzea eta dibertsifikatzea, bizitza independenterako eta desinstituzionalizaziorako trantsizioak erraztera bideratuta. Eta desgaitasun intelektuala duten pertsonentzako eguneko zerbitzuak eta egoitza-zentroak indartzea.

·Prestazio eta zerbitzu espezifikoen sarea bi erronketara egokitzea. Alde batetik, desgaitasuna (intelektuala) duten pertsonen zahartzea eta, bestetik, laguntza gutxiago behar duten desgaituei erantzutea, bereziki gazteenen artean (adimen-desgaitasuna, osasun mentala...).

·Bizitza independenterako laguntza-zerbitzua eta Laguntza Pertsonalerako Prestazio Ekonomikoa (LPPE) bultzatzea, desgaitasuna duten pertsonen modu independentean bizitzeko eta komunitatean sartzeko behar adina laguntza (laguntza pertsonala, etxez etxeko laguntza eta komunitatean laguntzeko beste zerbitzu batzuk, autonomia pertsonalerako laguntza-produktuak) izan ditzaten. Eta, aldi berean, autonomia pertsonalerako laguntza-produktuak bultzatzea, garapen eta berrikuntza teknologikoak txertatuz.

Bestalde, Arreta Soziosanitarioko Euskal Kontseiluak maiatzean onartutako Euskadiko Arreta Soziosanitarioko Estrategiaren helburua da:

·Gobernantza soziosanitaria, aurrerapausoak emanez gobernantza-ereduaren artikulazio juridikoan (gobernantza soziosanitarioko dekretua), Osasun Sailean zuzendaritza soziosanitario bat eratzea eta erakunde guztiek partekatzen duten finantzaketa-esparru komun bat definitzea.

·Elkarreragingarritasun soziosanitaria, funtsezko lau proiektuekin: historia soziosanitario elektronikoa, datuetan oinarritutako erabakiak hartzeko aginte-koadroa, historia klinikorako sarbidea egoitza-zentroetatik eta elkarreragingarritasuna garatzeko dekretua.

·Gizarte- eta osasun-zainketen eredu berri bateranzko trantsizio-politikak, adierazita-

ko zentzuan, prebentzio soziosanitarioa eta lehen mailako arreta soziosanitarioaren hedapena.

·I+G+B eremu soziosanitarioan atari soziosanitarioaren bidez, I+G+B soziosanitarioko politika eta ekimenei buruzko erreferentzia-nodoa eta bottom-up proiektuen sustapena.

1.1.4. Migranteen gizarteratzeari dagokionez

Joan den mendearen amaieratik, Euskadin ezohikoa den fenomeno baten aurrean gaudu, garai modernoetan: atzerritar asko iritsi dira. Gizarte pobrea eta emigrantea izatetik, immigrazioa modernoa, aberatsa eta erakargarria izatera igaro gara. Eta, zorionez, denak adierazten du horrela izaten jarraituko duela, gutxienez epe labur eta ertainean.

Atzerriko immigrazioa geratzeko iritsi da, eta gero eta aniztasun kultural handiagoa ez da egoeraren araberrako fenomeno, baizik eta etorkizuneko euskal gizartea definituko duten egitura-gakoetako bat.

Immigrazioa koiunturazko sarreratzat jotzea oinarritzko aurrebaldintza da ibilbide luzeko integrazio- eta aniztasun-estrategiak lantzeko eta gizartean ez sortzeko bidean dagoen biztanleria delako ideia faltsua. Aitzitik, erronka demografikoari emandako erantzunetako bat da, gizartearentzat funtsezkoa da eta presentzia egonkorra pertsona eta familia horien bizi-proiektuekin bat dator.

Gehienek Euskadin geratzeko asmoa dute, datuek berresten duten bezala. Ez da fenomeno iragankor edo koiunturala, baizik eta egiturazko errealitate bat, indarrean dauden ideiak eta erroldatzeko, erregularizatzeko, berriz elkartzeko eta nazionalizatzeko mekanismoak eta prozesuak birpentsatzea eskatzen duena.

Ezinbestean antolatu behar dira gizarteratzea eta aniztasunaren kudeaketa. Legeek eta neurriek irauteko borondate horrekin batera joan behar dute, eta etorkinak ez dira salbuespen-egoera batera kondenatu behar.⁷ Kontua ez da eguneroko integrazio-prozesuak geroratzea. Lege-aurreikuspenek integrazio hori sustatu eta lagundu behar dute.

Helburua da ezkutuan existitzen den immigrazio-eredu propio bat agerian jartzea eta legez arautzea.

Egiturazko egitate berri horrek gizarteratzeko oinarritzkoenak eta funtsezkoenak diren alderdiak kudeatzea eskatzen du –kudeaketa materiala–, baita harrera-gizartean kultura-aniztasuna kudeatzea ere, eta aniztasun hori areagotu egiten da immigrazioa iristen denean.

Kudeaketa materialak eskatzen du Eusko Jaurlaritzak politikoki sartzea agintaritzaren zentralekin egiten dituen negoziazio-prozesuetan immigrazioari dagozkion kogestio-gaiak –neurri batean Kataluniako Autonomia Estatutuaren azken idazketan jaso zirenen antzekoak–, harrerarekin, integrazioarekin eta, bereziki, Euskadiko etorkin atzerritarren lan-baimenekin zerikusia duten gaietan. Era berean, beharrezkoa da Euskadin familia berrelkartzea errazteko neurriak ezartzea.

Euskadi ziklo demografiko berri batean sartzen ari da, Europaren zati garrantzitsu batean bezala, baina areagotu egin da, jaiotza-tasa txikiagoa baita eta familia-politiken defizit historikoa baitago joan den mendearen amaierara arte.

Prospekzio jakin batzuen arabera, milaka pertsona gutxi gorabehera kualifikaturen gabezia nabarmentzen da, gero eta konplexuagoa eta aldakorragoa den lan-ingurune baterako. Gabezia hori, funtsean, biztanleria aktiboa ordeztzea ahalbidetzen ez duten adin-tarte gazteenen estutzeak eragin du.

Era berean, ekonomia feministak planteatu duen bezala, bizitzaren ugalketaren er-
⁷ Behartutako salbuespen hori agerian geratzen da, adibidez, aurreikuspen demografikoak egiten direnean eta aurreikuspen horietan adierazten denean etorkizunean euskal biztanleriaren ehuneko jakin batek jatorri emigrantea izango duela, gaur egun euskal gizartea osatzen duten pertsonak barne.

muak lanaren eta enpleguaren bereizketa errotik birplanteatzea eskatzen du, baita zaintza-premiak, familia-premiak edo etxeko lanen banaketa betetzeko modua ere.

Eta egiturazko testuinguru horretan gehitzen badugu biztanleria zahartua, bolumenean haziko dena, eta familia txikiak, horrek guztiak atzerritarren parte-hartzea eskatzen du, eta hori da, hain zuzen ere, Euskaditik bultzatu den eredia: nabarmen feminizatutako immigrazioa. Laburbilduz, hazkunde begetatiboak biztanleria-premiak konpontzen ez dituenean, immigrazioa behar bat da. Ez da kasualitatea, haren ondorio saihestezina da.

Izan ere, mendebaldeko ekonomiek 2008 eta 2013 bitartean krisialdi ekonomikoa izan ondoren, atzerritar jatorriko pertsonen etorrera-bolumenak behera egin zuen, eta adierazle makroekonomikoak eta etorkizunerako aurreikuspenak hobetu zirenez, fenomeno hori berpiztu egin zen, eta 2015az geroztik agortutzat jotzen ziren harrobi edo nazionalitateak berpiztu ziren.

Migrazio-mugimenduek erantzun europarra behar dute, bai eta estatukoa, EAEkoa, foru aldundikoa eta udalekoa ere. Globalizazioak, alde batetik, eta bidegabekeriak eta desberdintasunek, bestetik, eskumen-maila guztiei eragiten dieten migrazio-prozesuak sortzen dituzte.

Gaur egun, migrazio-mugimenduen barruan, errealitate desberdinak nahasten dira: errefuxiatuak, asilo-eskatzaileak, sistematik kanpo geratzen diren asilo-eskatzaileak, aberrigabeak, familia erreferenterik gabeko adingabeak, familia erreferenterik gabeko gazteak, iragaitzako edo geratzen diren migratzaile ekonomikoa, Europako beste herrialde batzuetatik itzulitako migratzaileak, ahultasun-egoeran dauden migratzaileak...

Bestalde, migrazio-erronkak badu zerikusirik demografia-erronkarekin. Europako gizarteak eta, bereziki, euskal gizarteak, etorkinen ekarpenaren premia objektiboa dugu ongizate-ereduari eusteko. Gaur egun, munduan oparoenak diren herrialdeak dira migrazio-fluxuak hartzen eta integratzen hobekien jakin dutenak eta beren baitan kulturen eta erlijioen arteko bizikidetzaz sustatzen hobekien jakin dutenak.

Migrazio-erronkari erantzutea agindu etiko bat da, elkartasuna eta arau-agindu bat; baina aurrerapen- eta oparotasun-agindu bat ere bada.

Euskal instituzioek eta gizarte-entitateek migrazio-fenomenoei erantzun ordenatua eta solidarioa emateko sistema bat sortu dute Euskadin, beren eskumen-eremuetatik harago ere. Sistema hori ez da perfektua eta ez dago bukatuta; baina integrala da eta errealitate aldakorri erantzunak ematen saiatzen da.

Hala ere, hori guztia beharrezkoa denez, ez da nahikoa. Ezinbestekoa da hobetzen jarraitzea gure garaiko konplexutasunaren ezaugarri den erronka bati ematen zaion erantzunean.

Testuinguru horretan, Eusko Jaurlaritzak honako ekimen hauek hartu ditu bere gain hartutako konpromisoari eta orain arte egindakoari jarraipena emateko, eta estrategia horren esparruan ibilbidea izan behar dute.

- Europako eremuan, *SHARE proposamena* aurkeztea, Europako eremuan eta zeharkako izaerarekin migratzaileak hartzeko eta integratzeko ahaleginaren lurralde-banaketarako gako bat adosteko. Proposamen hori hainbat gobernu azpiestatalekin partekatzen da jada, bultzada partekatua aztertzeko, Europako erakundeei eskaintzen eta zuzentzen zaien konpromiso gisa. 2021eko maiatzean Ceutan bizi izandako krisiaren ondoren, Espainiako Estatuko Gizarte Politiken Ministerioa proposamen horretan oinarritu zen Marokotik iritsitako 200 adingabeak banatzeko.

- Estatuan, *lurralde arteko kontseilu* bat deitzea, migrazio-politikak aztertzeko eta migrazio-erronkari erantzun integrala eta Europakoa emateko.

- Euskadiren eremuan, *Migraziorako Euskal Itun Soziala*, hainbat eremutan sortutako

erakunde arteko lan-mahaiak eta lan-mahai sozialak sendotuz eta horiek Immigrazioaren aldeko Foroarekin koordinatzea proposatuz ikuspegi integral eta global batek, bai eta *Euskarri Estrategia* ere, ahulezia-egoeran dauden gazteak gizarteratzeko eta laneratzeko, migratzaileak izan ala ez, babes-saretik kanpo.

Mahaien eta lan-taldearen egitura horrek, gutxienez, bost helburu izango ditu: (1) "Erregulatutako immigrazioa sustatzea"; (2) "Errefuxiatuei erantzun egokia ematen saiatzea"; (3) "Beharrezkoak diren baliabideak antolatzea, solidarioki eta humanitarioki erantzun ahal izateko migratzaileen arautu gabeko etorrerari", (4) "Harrerako eta integrazioerako erantzunak koordinatzea eta optimizatzea, migratzaileei begira, eta, bereziki, familia-sarerik ez duten adingabe eta gazteei arreta berezia eskaintzea" eta (5) "Migrazioerako Euskal Itun Soziala bultzatzea".

Alde horretatik, 2021eko abenduan, 2022-2025 aldirako Herritartasunaren, Immigrazioaren eta Asiloaren VI. Kultura arteko Plana onartu zen.

Plan honek aurreko planean proposatzen ziren ildo estrategikoak berresten ditu (Herritartasunaren, Kulturartekotasunaren eta Immigrazioaren Esparruan Jarduteko V. Plana, 2018-2020) eta hamarkada honetan ildo nagusi izan beharko luketenak aurreratzen ditu, immigrazio- eta asilo-politikan koherentzia-esparru bat bermatzeko eta egoitzako herritartasunaren oinarriak finkatzeko.

Azken 20 urteetan metatutako esperientzia baliagarria izan da euskal gizarteak dagoneko mekanismo, tresna eta baliabideak izan ditzan atzerritar jatorriko pertsona horien etorrerari eta harrerari aurre egiteko.

Ekintza-eremu estrategiko hori, bizikidetzaren oinarria, alde batera utzi gabe, immigrazio-prozesuak egiturazkoak direlako, gaur egungo testuinguruan garrantzi berezia hartzen du euskal gizartearen aniztasunaren kudeaketak, herritartasunari, eskubideak berdintasunean eskuratzeari eta aniztasuna errespetatzen duen elkarreraginaren ondoriozko euskal kultura berri baten eraikuntzari dagokienez, kulturartekotasuna egungo eta etorkizuneko estrategia eta ekintza-politika gisa hartuta.

1.2. Lehenengo gogoetak, balantzetik abiatuta

Eusko Jaurlaritzak egindakoaren balantzetik, honako gogoeta hauek atera daitezke, jarduera-ardatz nagusien diagnostikoari eta orientazioari dagokienez:

•**Emantzipazioa.** Enpleguaren eta etxebizitzaren arloko jarduera garrantzitsuak identifikatu dira, baina emantzipatzeko batez besteko adina, 30 urte ingurukoa, egonkor mantendu da azken hamarkadan. Arlo horretako jardunak birpentsatzen eta indartzen ari dira, eta norabide horretan aurrera egiten jarraitu behar da.

Gainera, emantzipazio-politika espezifikokoak behar ditugu (enplegua, etxebizitza, gazteria-zerbitzuak), familia-etxetik irteteari eta hori finkatzeari dagokionez diseinatu eta ebaluatu daitezkeen. Ildo horretan, gazteentzako informazio- eta orientazio-zerbitzuak indartu behar dira, gazte-zerbitzuetatik emantzipazio- eta mugikortasun-ibilbideetara laguntza pertsonalizatua emanez (talentua itzultzea, erakartzea, atxikitzea eta konektatzea).

•**Familiak eratzea.** Jarduera garrantzitsu bat dago fiskalitatearen arloan. Zenbait zerga-neurri mantenduz, familia berrientzako laguntza ekonomikoak indartu eta berregituratu behar ditugu.

Familia-aniztasunari zuzendutako familia-politikak ditugu, ahultasun handieneko egoeran daudenei arreta berezia eskainiz (migratzaile batzuk, guraso bakarreko emakume asko), baina, erronka demografikoaren ikuspegitik, berriazko eta zeharkako politika bat indartu behar dugu (laguntza edo prestazio ekonomikoak, hezkuntza, gizarte-zerbitzuak, kontziliazioa...), familia berriak eta seme-alaben bizitzako lehen urteak eratzeko.

•**Zahartze osoa eta osasungarria.** Estrategiaren testuinguruan, erantzunak adineko per-

tsona gehiago eta gehienak autonomoak dituen gizarte batera egokitu nahi dira. 2010eko hamarkadan gizarte-zerbitzuak bultzatu dira, bereziki mendetasun-egoeran edo arriskuan dauden adinekoentzat. Berezi, egoitza-zentroak eta eguneko zentroak, eguneko arreta-zerbitzuak eta telelaguntza.

Nolanahi ere, eta pandemiaren ondoren (premiazko politikak), trantsizio-politikak garatu behar dira. Egungo sarea eta pandemiaren aurreko politikak ezin dira luzatu hazkunde kuantitatibo hutsez, ez baitatoz bat aurreikusitako premien bilakaerarekin. Beharrezkoa da adineko autonomoentzako politikak eta zaintza sozial eta soziosanitarioen eredia eraldatzeko politikak bultzatzea 2030eko hamarkadaren horizontean, baby boomaren sorrera 75 urtera iristen denean; izan ere, une honetan, hauskortasun- eta mendetasun-prozesuak hasten dira, egoitza-ereduaren aldaketa sustatuz, baina, batez ere, arreta etxean eta komunitatean garatuz.

•**Migranteen gizarteratzea.** Gaur egungo euskal gizartea historiako anitzena da, adinaren eta jatorriaren arabera, baina migrazio-tasa ez da oso handia. Gizarte abegikorra da, gero eta anitzagoa, eta xenofobiak irismen txikiagoa du. Etorkizunean, atzeritar jatorriko biztanleen tasa handitu behar dugu, pertsona eta familia gazteen atxikipenean eta itzuleran eragiteaz gain.

Horretarako, orain arte aplikatutako politiketan jauzi bat egin beharko da, kuantitatiboa eta kualitatiboa, harrera-eredu euskal bat diseinatuz, iristen denetik edo iritsi aurretik ere bai, harrera eta integrazioa, aukera-berdintasuna eta inklusioa sustatzeko. Zehazki, ezinbestekoa da familiaren laguntza-sarerik ez duten gazteak gizarteratzea eta heldu-erora igarotzea.

•**Landa-balioa handitzea.** Euskadin, erronka demografikoaren ikuspegi sistemikoa izateko eta lurraldea artikulatzeko helburua lortzeko, herri-ikuspegiarekin, beharrezkoa da zeharka txertatzea lurralde-oreka eta aukera-berdintasuna bilatzen duen landa-balioa handitzearen ardatza, eremu horretan ere. Adinekoen arreta gaztetzak eta egokitzeak ere adierazpen bat izan behar du landa-eremuan.

2. Foru aldundien jardunaren balantzea⁸

Hasteko, komeni da adieraztea foru aldundiak bultzatzen ari diren ekimen eta politiken garrantzia, balantze honetan jasotzen den bezala.

Garrantzi kuantitatiboa eta kualitatiboa, adibidez, zainketen edo landa-errebalorizazioaren arloko trantsizio-politikei lotutako proposamenak diseinatzen eta abiarazten ari direlako.

Aldi berean, emantzipatzeko batez besteko adinaren geldialdia eta jaiotza kopuruaren eta jaiotza-tasaren bilakaera negatiboa direla-eta, ezinbestekoa da:⁹

“Erronka demografikoari lotutako politikak bultzatzea, ikuspegi sistemiko batetik (5 ardatz), eta gazteen emantzipaziorako eta familia-proiektuak eraikitzekeo politika espezifikokoak garatzea (ardatz estrategikoak), politikek epe labur eta ertainean herrialdearen gaztetzearan duten eragina maximizatzeko, ahal den neurrian jaiotza-tasa areagotuz (herri-helburua = % 10) eta, osagarri gisa, pertsona eta familia gazte migrazaileak sartuz.”

Ikuspegi hori jauzi kualitatiboa da, herrialdea gaztetzeko helburuaren inguruan alienatutako politiken elkarreraginaren ikuspegitik, gaitutako ikuspegi eta tresna berriek datu horien bilakaera aldatzeko aukera eman dezaten.

Estrategia, beraz, helburu bat lortzeko funtsezko faktoreetan zentratutako estrategia da, eta haren lehen bi ardatzak (gazteen emantzipazioa eta familia-proiektuak eratzea) estrategikotzat jotzen dira. Eta estrategia bizia, hau behar baitugu:

- Piramide demografikoaren oinarria zabaltzean eragiten duten faktoreei buruz ikastea, ebaluaziotik abiatuta: emantzipazioa, familia berrien eraketa eta jaiotza-tasa, alde batetik, eta migrazioak, bestetik, identifika daitezkeen beste faktore batzuekin batera.
- Identifika daitezkeen faktore eta ekintza-proposamen berriak sartzeko estrategia.
- Kasu arrakastatsuak txertatzea, esperientzia eraginkorrak transferituz eta eskalatzuz.

Jarraian, ardatzen araberrako jardueren xehetasun bat aurkeztuko dira, erronka demografikoarekin lotura zuzenagoa duten ekimenetan zentratzen dena, ekimenak sartzeko adostutako irizpideekin bat etorritik.

Era berean, etorkizunean erabilgarriak izan daitezkeen esku hartzeko jardunbide edo irizpide batzuk identifikatu edo azpimarratu nahi dira, esperientziaren arabera.

⁸ Aurreko atalean aurkeztutako diagnostikoak Euskadi osoa hartzen du ardatz, baina ez bakarrik Jaurizaritzaren ekintza. Kontuan izan behar da ebaluazioa islatzen duten plan gehienak erakunde arteko planak direla. Orain egiten den balantzea aldundien berariazko jarduerari dagokio, nahiz eta batzuetan baterako diagnostikoarekin eta lehen aipatutako erakunde arteko planekin lotuta egon. Landa-errebalorizazioari buruzko atala foru aldundien eskumen-eremuan soilik lantzen da.

⁹ Gazteen batez besteko emantzipazio-adina 30,2 urtekoa zen 2019an (eskura dugun azken datua), eta aurreko hamarkadan ez zen ia aldaketarik izan. Jaiotzen kopurua 14.739 izan da, eta jaiotza-tasa % 6,7 izan da 2020an, eta pandemiaren eragin negatiboa espero da 2021ean.

2.1. Jarduera-ardatz estrategikoak

2.1.1. Gazteen emantzipazioa

Aldaketa sozial sakonek, COVID-19aren krisiak areagotutakoek, ziurgabetasun soziala eragin dute, ia egiturazkoa, batez ere gazteei eragiten diena eta, besteak beste, lan-arloan agertzen dena, lan-baldintzen ezegonkortasun eta prekarietate gero eta handiagoarekin, eta horrek emantzipatzeko adinean eta etxebizitza independentea eskuratzeko aukeran atzerapen nabarmena eragiten du, batez ere etxebizitzaren prezioa nabarmen handiagoa duten lurralde eta eremuetan.

Beraz, gaur egun, honako ezaugarri hauek dituzten gazteak daudela esan dezakegu: lan-bide-ibilbideen konplexutasun handiagoa, emantzipazioa edo familiaren etxetik irtetea atzeratzea eta gaztaroa artifizialki luzatzea, hasierako goiztiarrak eta helduarorako trantsizioa osatzeko atzerapenak eraginda. Datuek egiaztatzen dute ez datozela bat gazteek emantzipatu nahi duten adina eta emantzipatzeko baldintzak betetzen dituzten adina.

Beste alde batetik, haurrak, nerabeak eta gazteak sustatzeko zerbitzu publikoen eremuan ("gazteria-sistema"), azken urteotan, haur eta nerabeen esku-hartzeetan protagonismo handiagoa izatea izan da ezaugarri nagusia, gazteriaren eremuan baino. Joera mailakatu da, eta inertzia inkontzientea ere bai. Hala ere, 80ko hamarkadan sail, atal, gazteria-zerbitzu edo gazteria-zerbitzu generiko gisa jaio ziren zerbitzu publiko askok haur eta nerabeen eremura bideratu dituzte ahaleginak gaur egun, eta, neurri txikiagoan, gazteengana. Ez, ordea, zeharkako politiken kasuan, hau da, gazte-planen barruan dauden administrazio publikoen maila desberdinetako politiken kasuan. Horietan, gazteen emantzipazioaren ardatzak eta, bereziki, enpleguaren edo etxebizitzaren arloko ekintzek garrantzi berezia izan dute.

Gazteak sustatzeko politiketatik, ez dagokie foru aldundiei etxebizitzako, enplegu edo hezkuntza formaleko politika aktiboak egitea, politika horiek guztiak funtsezkoak baitira gazteen emantzipazioari dagokionez. Ez dagokie, ezta ere, jaiotza-tasa sustatzea. Hala ere, gure eginkizunaren barruan sartzen da gazte-politika integralak koordinatzea eta bultzatzea, bai eta emantzipazio-politika espezifikokoak eta faktore anitzekoak ere, eta gazteen potentzialaren garapen osoa eragozten duten gizarte-oztopoak kentzea (kultura, hezkuntza, informazioa, etab.). Emantzipazioa eta borondatezko amatasuna edo aitatasuna garapen-potentzial horren parte dira, gaur egun argi eta garbi atxikita dagoena. Eta hortxe uste dugu, beste estamentu batzuen lankidetzarekin, Gazte-sistemak zeregin garrantzitsua izan behar duela eta izan dezakeela.

Emantzipatzeko politika onak izatea bezain garrantzitsua da gazteek politika horiek hautematea eta ezagutzea. Horretarako, uste dugu beharrezkoa dela bitartekaritza profesionala, hurbiltasunetik eta konfiantzatik abiatuta, ez baitira nahikoak, baina ezinbestekoak, gazteen esparruan gutxieneko bermeekin esku hartu nahi denean.

Erakundeak, neurri handiagoan edo txikiagoan, gazte-sustapenaren eremutik jarduten ari gara orientazioko, laguntzako, esku-hartzeko, hezkuntzako (ez-formala), aholkularitzako eta bizitza komunitarioan parte-hartze aktiboa errazteko estrategien bitartez. Eta hori guztia, haurren (Haurtxokoak) eta nerabeen (Gaztelekuak) udal-titulartasuneko zerbitzu-sare baten bidez, eta, neurri txikiagoan, gazteria-zerbitzuen sarearen bidez (gazte-informazioko bulegoak, Gaztegunek edo Gaztetxeak).

Hori da, hain zuzen ere, gazteen sustapenean esku hartzeko dagoen defizit handienetako bat: gazteentzako hurbileko zerbitzu publikoen behar adinako hedapenik eza. Zerbitzu horiek gazteen eskaerei eta premiei erantzuteko diseinatuta daude, gizarte-mailan adostutako eredu baten oinarrien gainean. Gure eremuan orain arte izan den antzekotasunik handiena gazte-informazioko bulegoak izan dira, haien kopurua eta irismena ahulduz joan baita, batez ere Internet agertu zenetik.

Bestalde, gaur egun, administrazioaren eta gazteen arteko zubiak, herritarren espazio hibridoak, non elkartzen diren eta elkarrekin bizi diren, urriak dira, nahiz eta sustatu beharreko esperientzia berritzaileak eta partaidetzarako eta baterako sorkuntzarako gune malguak dauden. Horiek gabe, gazteek sektore publikoari buruz duten ikuspegia, urrutikoa eta interesik gabea, betikotu egingo da eta kultura politiko aurreratua sortzeko aukera galduko da, gazteekin lan egiteak beti ekarriko duen karga gatazkatsua modu zibilizatuan konpondu eta integratzeko gai izango dena.

Gazteen arloan eskumen sektorialak dituzten sailek, halaber, gazteek, oro har, emantzipazioarako, partaidetza sozialerako eta abarrerako gaitasunak eskuratzeko edo garatzeko berariazko programak bultzatzen dituzte, hala nola Gipuzkoako Foru Aldundiaren TREBA GAZTEA programa, bai eta lurraldean dauden administrazio publikoen arteko lankidetzarako guneak eta tresnak ere, gazte-politikak garatzeko, gazteen emantzipazioa barne.

Espazio eta tresna batzuk, hala nola gazteria-arloko emantzipazio- eta informazio-proiektuak sustatzeko UDAL GAZTEDI Sarea (12 eskualde, 112 udal eta mankomunitate, eta Bizkaiko Foru Aldundia) edo, Gipuzkoan, "GAZTEMATIKA".

Gazteen emantzipazioa bultzatzeari dagokionez, zaila da emantzipazio-politika edo -ekimen espezifikoak aurkitzea, gazte-enplegua bultzatzeaz gain, oro har, jomuga-talde desberdinen familia-etxetik irteteko ibilbideak erraztera, bizkortzera edo sendotzera eta emantzipatzeko batez besteko adina murriztera bideratuta daudenak.

Hiru foru aldundiek enpleguaren –eta etxebizitzaren– arloko politikak eta ekimenak bultzatzen dituzte, oro har gazteei edo gazteen profil espezifikoari zuzendutakoak. Enplegu-politikak eta -ekimenak, espezifikoari familia-etxetik irtetera bideratuta ez badaude ere, emantzipazio-ibilbideak erraztu ditzakete. Horrela:

- Gipuzkoako Foru Aldundiak 8 programa bultzatzen ditu arrisku- edo bazterketa-egoeran dauden 18 eta 30 urte bitarteko gazteen enplegarritasuna, gizarteratze aktiboa eta gizarteratzea eta laneratzea bultzatzeko: oinarritzko gizarte-zerbitzuek edo foru-baliabideen sareak bideratutako pertsonak, desgaitasuna duten pertsonak, migrazioaileak eta ijitoak.

- Bizkaiko Foru Aldundiak ere gazteen enplegurako ekimen ugari garatzen ditu, oro har, edo gizarte-bazterketako egoeran edo arriskuan dauden gazteekin, bereziki. Ekimen hauek: a) prestakuntza-jarduerak; b) enplegu eta prestakuntzako programa mistoak; c) gaikuntza, orientazio, bitartekotza eta gizarteratzerako programa integralak; d) lan-kontratuen bidez enplegarritasuna sustatzeko programak; e) praktika- eta beka-programak, atzerrian ikasketak egiteko; f) autoenplegu, ekintzailtza eta berrikuntzako programak, gazte guztiei edo gehienei zuzenduta daudenak. Era berean, etxebizitzaren arloan, PFEZn kenkariak aurreikusten ditu erosketagatik eta alokairuagatik, eta etxebizitza aurrezteko kontua.

Programa horiek guztiek eragina dute, besteak beste, enplegarritasunean, bitartekotzan eta laguntza pertsonalizatu eta jarraituan gizarteratze- eta laneratze-prozesuan, besteak beste trebakuntza-, prestakuntza-, orientazio-, bitartekaritza- edo laneratze-tresnen bitartez.

Halaber, foru aldundiek kenkari bat aurreikusten dute sozietateen gaineko zergaren eremuan, lan-merkatuan sartzeko zailtasun bereziak dituzten kolektiboetan enplegua sortzeagatik (sozietateen gaineko zerga, adinaren arabera banakatua, 2020).

Eta, lurraldeko beste eragile batzuekin batera, Bizkaia Talent bultzatzen du, zeinak, besteak beste, Talentia zerbitzua garatzen baitu 3 programarekin: Talentia Skills, Talentia Challenge eta Be Basque Ambassadors.

Gazteen emantzipazio-ibilbideak, hau da, familiaren etxetik irteteko bideak, lotuta daude mugikortasun- edo migrazio-proiektuekin, Europako mugikortasun-programekin edo nazioarteko lankidetzajarduerekin, bai eta talentua erakartzeko, atxikitze, itzultze eta konektatzeko ekimenekin ere; ekimen horiek gero eta gehiago ulertu behar dira osotasun gisa.

Bestalde, Gipuzkoako Foru Aldundiak Elkar-EKIN lanean estrategiari ekin zion 2019an. Estrategia horren ardatz dira, besteak beste, kualifikazio-maila txikia duten 16-23 urteko pertsonak, migratzaileak edo genero-indarkeriaren biktima diren eta emantzipazio-prozesuan dauden emakumeak. Modu deszentralizatuan hedatuz, eskualdeko enplegu- eta gizarteratze-sareen eta lurraldean jarduten duten eragile instituzional, ekonomiko eta sozialekin lankidetzan oinarritutako gobernantzaren bidez, Elkar-EKIN Lanean programaren helburua da kalitatezko enplegua gizarteratzeko palanka izatea, Gipuzkoa Europako desberdintasun sozial txikieneko lurralde bihurtzeko ikuspegiarekin.

Deszentralizazioa, tokiko sareak sortzea eta elkarlaneko gobernantza barne, funtsezkoak dira, halaber, sektore publikoak enplegua eta gizarteratzea eta gazteen emantzipazioa helburu duten ekimenak garatzeko.

Bestalde, hiru foru aldundiak babes-sareko ikasketak amaitu dituzten gazteak (gizonak eta emakumeak) emantzipatzeko baliabideak dituzte.

Eta, zehazki, emantzipaziorako prestaketa-zentroak eta emantzipazio-etxebizitzak, uztailearen 8ko 131/2008 Dekretuak, gizarte-babesgabetasuneko egoeran dauden haur eta nerabeentzako egoitza-harrerako baliabideak arautzen dituenak, eta Gizarte Zerbitzuen Euskal Sistemaren prestazio eta zerbitzuen zorroari buruzko urriaren 6ko 185/2015 Dekretuak jasotzen dituzten adingabeentzako egoitza-zentroen bi mota (nahitaezkoak). Edo emakumeentzako baliabide espezializatuekin.

Gazteak, gizonak eta emakumeak, familia-laguntzako sarerik gabe, babes-saretik kanpo egon ala ez, heldutasunera igarotzeak gazteen emantzipaziorako estrategia edo programen dimentsioa izan behar du, eta helburu-kolektibo edo -taldeen emantzipazio-profil eta -ibilbide desberdinetara egokitu behar dira.

Helduarora igarotzeari eta babesgabetasunaren eta bazterkeriaren eremuko baliabideen arteko beharrezko loturari dagokienez, beste baliabide batzuk ere aipatu behar dira, hala nola gizarte-laguntzako ostatu-alternatibak, horietako batzuk espezifikoki hainbat egoeratan dauden emakumeei zuzenduak (babes-sareko egresatuak, haurdunak edo ama bakarreko familien kargura daudenak eta gizarte-arazoak dituztenak...) edo Bizkaiko Foru Aldundiak eskaintzen dituen Gizarteratzeko Laguntza Bereziak.

Azkenik, gazteen emantzipazioari dagokionez, garrantzitsuak dira etxebizitza eskuratzeari eragiten dioten Eusko Jaurlaritzaren, foru aldundien eta udalen politikak.

Udalen kasuan, etxebizitza-parke publikoaren garapenari eta alokairu-eskaintzari dagokienez, bai eta alokairurako edo emantzipaziorako laguntza ekonomikoei dagokienez ere.

Lurralde historikoen kasuan, zerga-eremuan, Ondare Eskualdaketen eta Egintza Juridikoen gaineko Zergan zerga-tasarik txikiak zituzten etxebizitzak eskualdatzeagatiko dokumentuak, bai eta ohiko etxebizitza erosteagatiko eta alokatzeagatiko kenkari fiskalak ere, 2019an 326 eta 97 milioi euro baino gehiago, hurrenez hurren, eta 442.000 aitortpen baino gehiagotan aplikatu ziren.

2.1.2. Familia-proiektuak eraikitzea

Ardatz horri dagokionez, foru aldundiak oso esku-hartze garrantzitsua egin dute zergen arloan eta, bereziki, kenkari fiskalen arloan.

Horrela, foru aldundiak, aurreko ardatzean aipatu berri denaz gain, ondorengoengatiko PFEZren kenkariak, 6 urtetik beherako ondorengoengatiko kenkari osagarri bat eta eli-

kagaiengatiko urteko kenkariak jasotzen ditu. Kenkari horiek eragin handia izan zuten errentari dagokionez, eta 2019an 56, 8 (zenbateko zenbatetsia) eta 0,9 milioi eurokoak izan ziren Araban, 140, 15 eta 2,2 milioi eurokoak Bizkaian eta 102, 10 eta 1,5 milioi eurokoak Gipuzkoan, hurrenez hurren.

Horrela, foru aldundiek, aurreko ardatzean aipatu berri denaz gain, PFEZn kenkariak aurreikusten dituzte ondorengoengatik, 6 urtetik beherako ondorengoengatik eta elikagaiengatiko urteko kuotengatik. Kenkari horiek, Bizkaian, 140, 15 eta 2 milioi eurokoak izan ziren 2019an, hurrenez hurren.

Kontziliazio erantzukidea bultzatzea erakundeek bultzatutako lan-ildo da, eta gero eta gehiago azpimarratzen ditu esperientziak erakutsi dituen funtsezko gakoak, hala nola: a) emakumeen eta gizonen artean kontziliazio-neurrien erabileran dauden desberdintasunak; b) gizonen erantzunkidetasun txikia seme-alabak eta adinekoak zaintzeko eremuan.

Adibidez, 2017tik aurrera, Gipuzkoako Foru Aldundiak kontziliazio erantzukiderako I. Plana (2017-2019) bultzatu zuen, bi errealitate horiei erantzuteko ekintzak sustatzeko eta, oro har, lan-eremuan emakumeen eta gizonen berdintasunaren kultura sustatzeko.

EHUrekin batera egindako ikerketa batek, enpresen kontziliazio-neurriei eta neurri horiek gizonek eta emakumeek modu desberdinean erabiltzeari buruzkoak, bai eta enpresaren esparruan laborategi-izaerako ekintza esperimental batek ere, Etorkizuna Eraikizen esparruan, Erantzunkide Sarea sortu zuen. Sare hori ekintza horren esparruan diseinatutako lan-metodologia abian jarri duten 40 enpresak osatzen dute, eta beste 500 enpresak parte hartu dute luzetarako behatoki eta azterketa gisa.

Egindako azken azterketaren gai nagusia izan zen COVID-19ak izandako eragina kontziliazio-neurrien erabileran eta tipologian, eta agerian geratu da emakumeek neurri handiagoan hartu dituztela ordaindu gabeko lan-baimenak adingabeak edo mendetasun-egoeran dauden pertsonak zaintzeagatik (% 60), eta gizonek neurri handiagoan (% 53,3) hartu dituztela ordaindutako baimenak. Telelanari dagokionez, enpresen % 40k erabili du lehen aldiz pandemian, eta % 28k kontziliazio-neurriak hartu ditu lehen aldiz.

Bestalde, 1. ardatzean aipatu den bezala, hiru foru aldundiek baliabide esanguratsuak dituzte babesgabetasunaren eremuan, eta gizarte- eta hezkuntza-zentro eta -zerbitzu psikosozialen garapen garrantzitsua dute, esku-hartze terapeutikoak (banakakoak, taldekoak eta familiakoak), psikopedagogikoak edo logopediakoak barne, landa-eremuari ere lekua emanez.

Esku hartzeko programa edo zerbitzu espezifikoak ere badaude gutxiengo etnikoekin eta adingabeekin genero-indarkeriaren esparruan. Familia-proiektuak eratzeari dagokionez, adopzioari eta familia-harrerari laguntzeko zerbitzuak ere nabarmendu behar dira. Eta, berritzaileak izateagatik, adingabeentzako edo gazteentzako eguneko zentro edo zerbitzu foralak, eta gaixotasun mentala dutenentzako laguntza psikosozial komunitarioko programak. Biak ere, adopzioarako eta familia-harrerarako laguntza bezala, desinstituzionalizazioaren eta arreta komunitarioaren sustapenean kokatzen dira, 3. ardatzarekin batera.

Erakunde arteko koordinazio-protokoloek, bereziki udalekin, baina baita erakunde artekoek ere, aukera ematen dute Familiei Laguntzeko 2018-2022 Erakunde arteko IV. Planarekin zerikusia duten esku-hartze multzo hori bultzatzeko.

Ildo horretan, gizarte-, osasun- eta hezkuntza-arloko arreta nabarmendu behar da, ga-

ratzen ari den eta indartu behar den espazio gisa, haurrei eta nerabeei arreta integrala eskaintzeko. Esate baterako, Arabako Foru Aldundiak adierazi du lankidetzaren protokolo bat prestatzen ari direla Gizarte Zerbitzuen, Hezkuntzaren eta Osakidetzaren artean (haur eta gazteen osasun mentala barne), babesgabeketasun-egoeran dauden adingabeei arreta emateko.

Nabarmendu behar da Araban Barnahus ereduaren ezartzeko pilotajearen bidez, Gizarte Politiketako Sailburuordetza sustatuta, protokoloak prestatzen ari direla sistema judizialak koordinatzeko (Fiskaltza, Epaileak, Auzitegi Medikuntzako Institutua, Talde Psikosozial Judizialak), sanitarioak (Osakidetzaren), hezkuntzakoak (Hezkuntza saila), gizarte-hezkuntza (Eusko Jaurlaritza, Arabako Foru Aldundia eta udaletako oinarritzko gizarte-zerbitzuak) eta segurtasuna (Ertzaintza eta Udaltzaingoa), babes integrala emateko eta sexu-indarkeria jasaten duten adingabeen birbiktimizazioa saihesteko.

Alderdi hori 3. ardatzarekin lotuta dago berriz ere, eta zaintzen ekosistemak, sozialak, sanitarioak eta, kasu honetan, hezkuntzakoak ere sustatzen ditu.

2.1.3. Biztanleriaren zahartzea, autonomiaren sustapena eta zaintza sozialen eta sanitarioen bermea

Ardatz horri dagokionez, hiru foru aldundiek eta Jaurlaritzak hainbat ekimen abiarazi dituzte, zainketa sozial eta soziosanitarioen arloan trantsizio-politikak bultzatzeko. Bultzada koherentea EAEko Gizarte Zerbitzuen I. Plan Estrategikoaren ebaluazioarekin eta gobernu-programak aurreikusten dituen jarduerekin.

Trantsizio-ekimenak dira, eta kasu askotan pilotuak, baina horien diseinua eta gauzatzea ere abian dira. Horregatik, dagokion erakundeak bere lurralderako funtsezkotzat jotzen dituen batzuk proposamen gisa sartu eta zehazten dira ondoren.

Ekimen horietako batzuk gizartearen zahartzeak eta adineko pertsonen belaunaldi berrien premien eta itxaropenen bilakaerak planteatutako erronkei erantzuten diete, etxeko bizitzara eta adinekoen komunitatera bideratutako politikak eta baliabideak indartuz, edo adineko pertsonentzako egoitza-zentroen eraldaketa bultzatuz. Beste batzuek, autonomia sustatzekoak, desgaitasunaren eremuan bizimodu independentearen ereduak sustatu nahi dute.

Nahi ez den bakardadeari aurre egiteko kezka ere partekatzen da, bereziki adineko emakumeen artean, baina pertsona bakarreko etxekoek unitateen gorakada kontuan hartuta, adin-tarte desberdinetan, ezaugarri soziodemografiko gisa. Eta, ildo horretatik, egokia dirudi diagnostiko komun batean eta estrategia partekatu batean aurrera egitea, erakundeen arteko elkarriketatik abiatuta, pandemiak areagotu duen errealitateari erantzuteko, eta, aldi berean, detektatzeko aukera eman du, bereziki, gizarte-zerbitzuetatik.

Hala, hiru eremuetan, hiru foru aldundiak eta Eusko Jaurlaritza estrategiak edo ekimen edo programa zehatzak sustatzen ari dira, eta horietako batzuk pilotuak dira.

Arabako Foru Aldundiak, besteak beste, bizitza independenterako laguntza-eredu bat, nahi ez den bakardadearen aurkako estrategia bat eta zainketen sistema komunitarioaren berrikuntza- eta eraldaketa-ildo bat garatzea sustatzen du. Azken horri ondoren proposamenetan adieraziko diren proiektuak edo ekimenak lotzen zaizkio.

Bizimodu independenterako laguntza-eredu bat garatzea dibertsitate funtzionala duten pertsonen eta horiek ordezkatzeko dituzten erakundeen behar eta errebindikazio legitimoaren ondorio da. Eta bat egiten du nazioarteko aurrerapenekin, ikuspegi-aldaketari, aldaketa filosofikoari eta sozialari, eta berariazko laguntza-neurrien¹⁰ diseinuari eta ezar-

¹⁰ Nazio Batuek nazioartean aitortu dute bizitza independenterako eskubidea, Desgaitasuna duten Pertsonen Eskubideei buruzko Konbentzioaren 19. artikuluan, bai ikuspegi filosofiko eta sozialari dagokionez, bai bizitza independentea laguntzeko neurri espezifikokoak diseinatu eta ezartzeari

penari dagokienez.

Bizitza Independentearen ikuspegia autodeterminazioaren ideian oinarrituta eraikitzen da, hau da, pertsonak beren bizitzari buruz erabakitzeke duten gaitasunean eta aukeran oinarrituta, gainerako pertsonen baldintza berberetan: nola bizi nahi duten, non bizi nahi duten, norekin partekatu nahi duten eta beren bizi-proiektua garatu ahal izateko beren premietara eta lehentasunetara hobekien egokitzen diren laguntza motak erabakitzea.

Araban, beste lurralde batzuetan bezala, Bizitza Independenteari Laguntzeko Zerbitzuaren modalitate gisa identifika daitezkeen zerbitzu edo programak daude, hala nola Autonomia Pertsonaleko Foru Zentroa (KPL) eta Gizarte Ongizaterako Foru Erakundearekin hitzarmena duten gizarte-ekimeneko erakundeen hainbat programa, bai eta laguntza-produktuak erosteko eta garraio egokiturako laguntza ekonomikoak ere.

Baina ereduak proposatzen du, Zorroari buruzko Dekretuaren erreferentziarekin, biztanleria hartzailea zabaltzea honako hauetara: a) % 60ko edo hortik gorako desgaitasun fisikoa edo organikoa aitortuta duten pertsonak; b) % 33ko edo hortik gorako desgaitasun sensoriala aitortuta duten pertsonak; c) desgaitasun fisikoa, organikoa edo sensoriala duten pertsonak, mendekotasun-arrisku aitortua dutenak; d) desgaitasun fisikoa, organikoa edo sensoriala aitortuta duten pertsonak.

Gipuzkoako Foru Aldundiak honako hauek ditu: a) modu independentean bizi diren edo bizi nahi duten (bakarrik, bikotean edo taldean) eta modu autonomoan jarduteko eta komunitatean aktiboki parte hartzeko laguntza-sistema dinamiko, malgu eta pertsonalizatua eskaintzen duten bizimodu independenteari laguntzeko zerbitzua; b) bizimodu independenteari laguntzeko programa bat, desgaitasun fisikoa duten pertsonentzat.

Testuinguru horretan, Berdintasun, Justizia eta Gizarte politiketako Saila bizitza independentearen ereduak garatzeko lanean ari da, EAEko Gizarte Zerbitzuen Plan Estrategikoaren ardatzetako bat den aldetik.

“Araba prest: adineko pertsonen nahi gabeko bakardadeari aurre egiteko estrategia”. 42.800 pertsonak, Arabako biztanleriaren % 13k, pertsona bakarreko etxeak osatzen dituzte (EIN, 2020), eta 65 urtetik gorako 16.800 pertsona (% 70) bakarrik bizi dira.

Proiektu honen edo beste batzuen premisa partekatu batzuk honako hauek dira: a) nahi ez den bakardadeari aurre egitea erronka konplexu gisa eta detektatzen zaila den eta lehen hurbilketa batean oharkabea igaro ohi den egoera gisa; b) beste administrazio, erakunde eta kolektibo batzuekin batera lan egitea, pertsona kalteberenekiko hurbiltasunetik eta elkartasunetik, gaitasun eta informazio eguneratua baitute; c) ekimen komunitario aktibo eta dinamizatzaile zehatzen sare bat ehuntzea; desiragarri ez diren ekimen ez-sozial eta eraginkorrenak inplementatzea desiragarrien gainean; d) gogoeta kolektibo sustatzea.

NAGUSILAB berrikuntza sozialeko proiektu bat da, Vital Fundazioarekin batera finantzatua. Haren helburu nagusia zainketen sistema komunitarioa birpentsatzea eta irtenbideak elkarlanean sortzea izan da, Arabako gizarteko segmentu desberdinak inplikaturik, zainketa-modu formal eta ez-formal berriak eta adinekoen laguntza hobetzeko edo sortzeko, zeharkako ikuspegi zabal batetik (osasun fisiko eta afektiboa, bizi-kalitatea, afektuak, memoria informalak, bizimodu formalak, etxebizitza, mugikortasuna, eskubideak eta askatasunak) baino gehiago.

Helburu horrekin, AuzoLabs dinamizatu da (Konexio Inprobableen metodologiaren formatu bat), adineko pertsonen bizi-kalitatea berritu eta hobetzea ahalbidetuko duten irtenbideak batera sortzeko, arreta soziosanitarioko eremuekin lotutako prototipoak diseinatuz eta prozesu kolektibo bat gauzatuz oinarri artistiko eta kulturaleko eta sormen

dagokionez.

aplikatuko metodologiaren bidez, berrikuntza irekia eta lankidetzakoa sustatzea ahalbidetuko dutenak.

Horrek Arabako sektore artistiko eta kulturalarekin lan egitea ekarri du, bertako kideak ohiko praktika artistikoetatik kanpo ere atera daitezela eta berrikuntza irekiko prozesuetan lan egin dezaten, orain arte eskuratzerik izan ez duten sektore eta erakundeetan.

Irteera-lerroan, Etxean Bai eta Gizarea bezalako funtsezko proiektuak daude. Proiektu horiek zainketen arloko trantsizio-prozesu bati erantzuten diote, eta arreta indartu nahi dute etxean eta komunitatean, eta pertsonarengan eta haien harremanetan zentratutako arreta-eredu bat garatu nahi dute, baita bizitegi-testuinguruan ere.

Gipuzkoako Foru Aldundia, bestalde, bizimodu independenterako zerbitzu eta programari dagokionez aipatutakoaz gain, trantsizio-politika bat hedatzen ari da zainketen arloan, komunitatean arreta sustatzera bideratua, bai lehen mailakoa, bai bigarren mailakoa, soziala eta sanitarioa, lankidetzaren bidez, zaintzarako tokiko ekosistemak eratuz.

Trantsizio-politika integral horren garapenak, erantzunak adinekoen belaunaldi berrien premietara eta itxaropenetara egokitu nahi dituenak, jauzi kualitatibo bat dakar funtsezko alderdi batzuei dagokienez, hala nola sistemen (osasuna eta gizarte-zerbitzuak) eta euskal administrazio publikoen mailen arteko lankidetzak eta informazio-trukea (hiru mailak esperientzia pilotuetan inplikaturik daude, hala nola Pasaia Herri Lab ereduak), bai eta beste sektore eta gizarte-eragile batzuekin ere, helmugaren arabera ikuspegi bakunetik.

Estrategia berri hori lurralde osora zabaltzen da Zaintza HerriLab ekimenaren bidez. Ekimen aitzindaria da Gipuzkoako lurraldeko udalerrietan zaintzarako tokiko ekosistemak sustatzeko, eta hauskortasun- eta mendetasun-egoeran dauden eta beren etxean bizi diren adinekoen arreta eta zaintza hobetzera bideratuta dago. Zaintza HerriLab mugarririk historikoa da, lan-esparru berean eta lankidetzak-helburu eta -estrategia berberekin bildu baititu eremu soziosanitarioko erakunde publiko, pribatu eta komunitario nagusiak Gipuzkoako udalerririk askotan. Gipuzkoako bost udalerririk zaintzen dituzten tokiko ekosistemak sustatzen dituzte, Zaintza HerriLab estrategiaren pean, aipatutako Pasaiaz gain: Azpeitiak, Hernanik, Urretxuk, Usurbilek eta Zestoak.

Trantsizio-logika horrek inspiratzen ditu Gizarte Politiketako Sailak eta Adinberri Fundazioak eremu horretan sustatutako estrategia, proiektuak eta ekimen gehienak, erreferentzia-zentro eta berrikuntza-gune gisa.

Proiektu horiek, halaber, dimentsio garrantzitsua dute prebentzioan, detekzio goiztiarrean eta aurre egitean, hauskortasun-egoeretan edo bakardadean, eta autonomia sustatzean.

Ildo beretik, Bizkaiko Foru Aldundiak Nagusi Intelligence Center (NIC) bultzatu du, erreferentzia-zentro eta berrikuntza-gune gisa, zahartzeari, osasunari eta iraupen luzeko zaintzei dagokienez. Lankidetzak publiko-pribaturako gune bat; berrikuntza, ekintzaitzeta eta Silver economy arloko prestakuntza bateratzen dituen living lab bat, zahartzearen balio-katearen inguruan egituratzen dena eta eragin eraldatzaile garrantzitsua duena: garapen ekonomikoa, enplegua sortzea eta kalitatearen arabera doitutako bizi-itxaropena handitzea.

Eta komunitatean lehen eta bigarren mailako arreta soziala eta soziosanitarioa eta IKTen erabilera indartuko dituen zainketa-eredu berri batera igarotzera bideratutako proiektu berritzaileak, proiektu bultzatzaile handiak garatuz, hala nola:

- EtxeTIC ereduko eguneko zentroak abian jartzea, etxean egoten laguntzeko estrategia gisa. Ekimen aitzindaria izango da, eguneko zentro baten berezko arreta eta etxean laguntza eta prebentzioa emateko teknologiaren bidez monitorizatutako eta etxean bertan erreferentziazko zentroari laguntza puntuala ematen dioten mendetasun-egoeran dauden pertsonen bolumen handiago bati arreta uztartuko diena. Azken horrek, hain zuzen, lehen esperientzia du Etxanin.

- Egoitza-zentroetan bizikidetzaren unitateak sortzea egoitza-arreta pertsonalizatzeko estrategia gisa, egoitza-zentroetan 25 pertsonara arteko bizikidetzaren unitateak garatzea, arreta pertsonalizatuagoa ahalbidetuko dutenak, etxearekiko ahalik eta antzekoenak izango direnak, komunitateari irekita egongo direnak, eta laguntza behar duten pertsonen premia, nahi eta itxaropenei erantzuneko dietenak.
- Egoitza-zentroak eraldatzea eta dibertsifikatzea, Getxon belaunaldien arteko egoitza bezalako proiektuekin.
- Erreferentziazko eskualde-zentroak ezartzea egoitza-sare osorako laguntza-unitate gisa, bizikidetzaren unitateetan antolatutako egoitza-sare osorako euskarri gisa jardungo dutenak.
- Profesionalen prestakuntza hobetzea zainketen eremuan.
- Bizkaiko Foru Aldundiak AAL (Active and Assisted Living) ekimenean parte hartzen du, eta Bay of Biscay, Bay of Care (Bizkaia, zainketen lurraldea) ekimena bultzatu du, iraupen luzeko zainketa-ereduari buruzko Europa mailako hausnarketa-prozesu bat.

Next Care Mugaz Gaindiko Polo Europarraren proiektuak, sail arteko eta erakunde arteko zaintza sozial eta soziosanitarioei buruzkoak, erreferentziazko zentroyen eta poloen eta berrikuntza-proiektuen arteko lankidetzaren areagotu nahi du Euskadin eta NAEN Euroeskualdean (Akitania Berria, Euskadi, Nafarroa), hain zuzen ere 2030eko hamarkadaren horizontean zaintza-eredu berrirako trantsizioa bultzatzeko.

Proiektu horien eta beste batzuen bidez zaintza-eredu berri bateranzko trantsizioaren kudeaketak, bizitza independentea bultzatzearekin eta bazterkeria-sarea hobetzearekin batera, EAEko Gizarte-zerbitzuen II. Plan estrategikoaren hiru ardatzetako bat osatuko du.

Azkenik, autonomia sustatzeari eta mendetasuna artatzeari buruzko ardatz honetan, bai eta zahartzearen ondoriozko behar eta aukeren multzoan ere, berriz ere zerga-kenkarietresna gisa duten garrantzia azpimarratu behar da. Horrela, eta Bizkaiko datua ere kontuan hartuta, aurreko ahaideengatik, adinagatik (65 urtetik gorakoak) edo desgaitasunaren edo mendekotasunaren arloko PFEZeko kenkarien guztizko zenbatekoa 144 milioi eurotik gorakoa izan zen.

2.1.4. Migranteen gizarteratzea

Iritsieran eragiten duten faktoreetako asko hasierako harrerarekin lotuta daude, eta, bigarren une batean, gizarteratzearekin, laneratzearekin eta komunitate-arloarekin.

Ilde horretan, batez ere bi zerbitzu eta prestazio mota gaitzen dira: a) informazioa, orientazioa, bitartekotza eta bideratzea, legezko orientazioa barne; b) prestakuntza, bitartekotza eta laguntza gizarteratzean eta laneratzean. Horiei kulturarteko bitartekaritzako esku-hartze batzuk gehitu behar zaizkie.

Adibidez, Gipuzkoako Foru Aldundian, gizarteratzea sustatzeko eta bazterkeria prebenitzeko zerbitzuak atzeritarrei harrera egiteko programa bat gauzatzen du. Programa horrek SOS Arrazakeria eta Gurutze Gorria garatzen ditu, eta harrerarako, informaziorako, aholkularitzarako eta laguntzarako oinarritzko estaldura eskaintzen du, lege-orientazioa barne, eta hala eskatzen duten pertsonak gizarte-zerbitzuetara edo osasun-zerbitzuetara bideratzen ditu, haien premia soziosanitarioei erantzuteko. Kulturarteko bitartekotzako esku-hartze bat ere garatzen da.

Eremu soziolaboralean, 1. ardatzean aipatutako Gipuzkoako Foru Aldundiaren enplegagarritasunari, gizarteratze aktiboari eta gizarteratze soziolaboralari laguntzeko zortzi programetako bi etorkinei zuzentzen zaizkie bereziki.

MIRIAM programa da, Cáritas kudeatzen duena, eta prestakuntza-programa, enplegu-poltsa eta enplegua aktiboki bilatzeko planak dira. Eta etorkinentzako Informazio eta Orientazio Zerbitzuarena, Gurutze Gorriak kudeatzen duena eta pertsona ahulenei lan-merkatuan

sartzen, mantentzen eta sustatzen laguntzen diena, batez ere etorkinei eta enplegua lortzeko zailtasunak dituzten emakumeei. Banakako ibilbidea egiten da, prestakuntza, orientazioa, bitartekotza eta sentsibilizazioa eskainiz.

Zailagoa da harrera-eredu integralak aurkitzea sektore publikotik, harrera informaleko mekanismoen ezagutza edo harrera komunitarioa sustatzeko programak barne hartzen dituztenak, hala nola babes komunitarioko programak. Edo premiei modu integrarean heltzen laguntzen duten estrategiak, Euskarrik migratzaile gazteentzat lortu nahi duen moduan.

Horrela, etorkizuneko erronka bat harreraren osotasunari heltzea da, eta, 1. ardatzean adierazten zen bezala, mugikortasun- eta migrazio-ibilbideei heltzea, pertsona eta familia gazteak, migratuak zein etorkinak, erakartzeko, atxikitzeko, itzultzeko eta konektatzeko prozesuen barruan.

Harreraren edo sentsibilizazioaren dimentsio komunitarioari dagokionez, sektore publikoak gehiago lantzen du sustapen-jardueratik (diru-laguntzak), dokumentu honetan ez sistematizatzea erabaki baita, baina ardatz honetan eta dimentsio horri dagokionez, nahitaez garapena izan behar du.

Adibidez, Bizkaiko Foru Aldundiak bi dirulaguntza-lerro aipatzen ditu: a) gizartea eraldatzeko sentsibilizazio- eta/edo hezkuntza-proiektuetarako; b) Bizkaiko kultura-aniztasunaren aitorpena eta kultura eta jatorri desberdinetako taldeen eta pertsonen arteko elkarrizketa eta topaketa sustatzen duten proiektuak egiteko.

2.2. Landa-balioa handitzearen zeharkako ardatza

Araba da landa-errealitateak adierazpenik handiena duen Lurralde Historikoa, eta, logikoaenez, ardatz horrek garapen handiagoa du lurralde historiko horretan. Hala ere, Bizkaia eta Gipuzkoak ere garatzen dituzte alor horretako jarduerak.

2.2.1. Gipuzkoa

Gipuzkoako Foru Aldundiaren kasuan, 2015-2019 legegintzaldian Landagipuzkoa+ proiektua abian jartzearen helburua da lurraldearen egituraketa hobea sustatzea eta herri txikien beharrei eta errealitateari erantzutea, aukera-berdintasunaren (lurralde-oreka edo, gutxienez, berdintasuna edo ekitatea zerbitzuak eta azpiegiturak eskuratzean) eta landa-ingurunearen balioa handitzeko.

Herri txikien errealitatea azpimarratuz, orduz geroztik hainbat ekimen gauzatu dira 2.500 biztanle baino gutxiagoko 48 nukleoetatik banda zabala baserri bakoitzera hedatzearekin, elektrifikazioa hobetzearekin, landa-bideak berritzearekin, ur- eta etxebizitza-horniduraren arloko beharrak aztertzearekin, katastroa digitalizatzearekin (landa-lurzorua).

Horrekin guztiari, 2019an Landa Udalerrien Garapenerako Zuzendaritza Nagusia sortu izana gehitu behar da, aipatutako 48 guneen errealitatearen diagnostikoa egin duena –Arabian landa-errealitatearen inguruan egin den bezala– eta udal txikiei laguntzeko hainbat tresna abian jarri dituen: administrazio-kudeaketan laguntzea, administrazio elektronikoa ezartzeko laguntza, udalerriei arreta emateko gunea eta zerbitzuen katalogoa edo idazkari kontu-hartzaileentzako intranet bat.

2.2.2. Bizkaia

Bizkaiko Foru Aldundiak aipatutako politikek nekazaritza-, abeltzaintza- eta basogintza-jarduera dute ardatz, eta hainbat laguntza biltzen ditu: nekazaritza-ustiategiak modernizatze laguntzak; nekazaritza-ingurumeneko laguntzak; mendi-nekazaritzako eta eremu kaltetuetako zailtasun naturalak konpentsatzeko laguntzak; nekazaritzako, abeltzaintzako eta basogintzako aseguru-primak; nekazaritza-ustiategietako ordezkapen-zerbitzuak; ordainketa bakarra eta zuzeneko laguntzak (aitortutako eta kontrolatik zehaztutako azalerari lotuak) eta abeltzaintza-primak. Izan ere, landa-ingurunea estu-estu lotuta

dago lehen sektorearekin eta natura-inguruneko jarduerarekin: basogintza, abeltzaintza, nekazaritza... Hala ere, lehen sektoreak bizi duen prekarietatea dela-eta, jarduera ekonomiko hori aktiboak galtzen joan da.

Jarduera ekonomikorik ezaren, landa-eremuetarako migrazioaren eta biztanleriaren zahartzearen ondorioz, Bizkaiko landa-eremuak ekonomia dinamizatzeke politika berriak behar ditu, Bizkaiko Foru Aldundiak BIZKAIMENDI Landa Garapeneko Elkarteen Federazioarekin lantzen dituenak.

BIZKAIMENDI, Landa Garapeneko Elkarrekin lankidetzaren programa, ikuspegi integrala hartzen du, eta landa-inguruneko bizi-kalitatea hobetzeko proiektuak sustatzera bideratuta dago. Ildo horretan, erakunde horiekin lankidetzan aritzeak aukera ematen du landa-ingurunea hobetzeko premiak identifikatzeko, Bizkaiko landa-biztanleriaren problematiken antena gisa. Erakunde horien bitartez, Bizkaiko eskualdeen garapen sozioekonomikorako ekintzak ezartzen dira. Ekintza horiek honako hauek dira: landa-ekintzailtza babestea; ekintzailtza-zentroak sustatzea; landa-ingurunean negozioak ezartzeko laguntzen sustapena eta aholkularitza; konektibitate- eta digitalizazio-proiektuak; landa-etxebizitzak hobetzea... Era berean, Bizkaiko Landa Garapeneko Elkarrekin landa-eremuetako garapen turistikoko eragileak dira, eta turismo-politikak ezartzea eta beste ekintza batzuk erakartzea ahalbidetzen dute.

Azkenik, 1. ardatzarekin lotuta, UDAL GAZTEDI sarea lurraldeko landa-eremuetara iristen dela gogorarazteaz gain, nekazari gazteentzako lehen nekazaritza-instalaziorako laguntzak eta Nekazaritza Lurren Funtsa (LUR FUNTSA) nabarmendu behar dira. Funts horren bidez, beharrezko baldintzak bermatu nahi dira, lurra oinarri duten nekazaritza-ustiategietan nekazaritzan jardun nahi duten pertsona guztiei lurra eman ahal izateko, bai lehendik daudenei, bai sortu berriei, eta, horretarako, gazteak nekazaritzan eta elikagaitzian eta elkarte edo taldeetan sar daitezen erraztu nahi da.

Bizkaian, Herri Txiki Aukera Handi 2019-2023 proiektuak arreta berezia jartzen du, tokiko eragileekin batera, Bizkaiko herri txikien erroka komun konponbideak identifikatzean, zerbitzuei eta konektibitate fisiko eta digitalari dagokienez, betiere horiek kalitatezko zerbitzu publikoak izan ditzaten. Programa horren barruan, digitalizazioaren esparruan, operadoreek abiadura handiko banda zabaleko azpiegiturak eta zerbitzuak heda ditzaten sustatzen ari dira, belaunaldi berriko azpiegiturarik eta hiru urteko epean hedatzeko planik ez duten landa-eremuetan.

Bizkaiko lurraldean oreka eta aukera-berdintasuna bermatzea da helburua, eta, horretarako, abiadura handiko banda zabaleko sareak (>300 Mbps) hedatzea sustatuko da, telekomunikazioko operadoreen planetatik kanpo geratzen diren landa-eremuko eremu sakabanatuetan, ekonomikoki errentagarriak ez direlako.

2.2.3. Araba

2.2.3.1. Arabako despopulazioaren fenomenoaren diagnostikoa

Arabako landa-balioa handitzeko politiken egoeraren diagnostikoa eta deskribapena abiapuntu eta oinarri bat dira arlo horretako politika integralak bideratzeko, lurralde historiko bakoitzaren eta koadrila, eskualde edo, azken batean, herri txiki bakoitzaren berezitasunekin.

Araba landa-bizitzaz beteriko lurraldea da, eta bere administrazio-errealitatea 333 kontzejutan, 51 udalerritan eta 7 koadrilatan oinarritzen da. Bestalde, biztanleriaren % 75 hiriburuan bizi da, eta % 25, berriz, Arabako gainerako hiriburuan, Trebiño barne. 434 biztanlegune ditugu; horietatik 417tan 1.000 pertsona baino gutxiago bizi dira, eta 252tan 50 baino gutxiago.

Biztanleriaren banaketa desberdin hori ez da fenomeno berria. 60ko eta 70eko hamarkadetan biztanleria Gasteizen inguruan metatzearen ondorioa da, hiriburuaren eta haren

inguruaren batez ere industria-garapenaren ondorioz. Fenomeno globala da, bestalde.

Errealitate horren ondorioz, Foru Aldundiak berebiziko garrantzia izan du bizitza- eta administrazio-eskema horri eusteko. Eta Araba nortasun propioa duen lurralde bat da, Bizkaiko eta Gipuzkoako lurralde anaietakoaren desberdina den errealitate bat duena. Errealitate horrek foru-jarduera desberdinak eragin ditu, eta horietako batzuk nabarmen-duko ditugu, bizitzeko eta lan egiteko herri biziak eta erakargarriak izateko egiten duen ekarpenagatik.

Jarraian, Euskal Herriko Unibertsitateak Arabako biztanleriaren errealitateari buruz egingo dako azterlan baten ondorio nagusiak:

- Biztanleriaren egiturak eta, bereziki, zatikatzeak, eragina du despopulazio-prozesuan eta bizkortu egiten du. Era berean, despopulazioa areagotu egin da tokiko erakundeen eta eskualde-buru batzuen urritze demografikoan, eta hori mehatxua da.

- Tokiko nukleoen eta erakundeen ezaugarriak dagokien kokapen-sistemaren testuinguruan baloratu behar dira, batez ere kontuan hartuta funtzio indibidual eta kolektibo gehienak udalaz gaindikoak direla.

- 51 udalerritatik 43k nekazaritza-sektorean okupatutako biztanleriaren ehunekoak behera egin du 2001 eta 2019 artean, Guardia-Arabako Errioxa kuadrillako 8 udalerririk izan ezik, mahastizaintza eta ardogintzako jardueraren gorakadarekin batera.

- Datuek adierazten dute hobekuntza egon dela Arabako prestakuntza-mailetan: erdi-mailako eta goi-mailako ikasketak zituen biztanleriaren % 35,31tik (2001) % 42,49ra (2019).

- Demografia- eta ekonomia-atonia handiena duten landa-entitateei batez ere eragiten dien biztanleriaren zahartze eta gainzahartze gero eta handiagoa eta larria aukera bihur daitekeen ahulezia garrantzitsua da: adinekoei lan-nitxo gisa laguntzea lurralde horietako produkzio-testuinguruan.

- Aukera bat da gizarteak eta erakundeek gero eta kezka handiagoa izatea elikagaien kalitateaz eta segurtasunaz. Kezka horren ondorioz, kalitatezko zigiluak dituzten produktuak eta lurralde-jatorriko identifikazioa dituzten produktuak sustatu dira, eta nekazaritzako elikagaien sare alternatiboak sortu dira. Sare horiek, adibidez, hurbileko nekazaritza eta merkaturatzeko zirkuitu laburrak balioesten dituzte, eta akuilu eta aukera izan daitezke landa-eremu askotan.

- Esperientziak erakutsi du turismoa ez dela panazea landa-lurralde guztietarako, baina, jakina, garapen-aukerak ematen ditu natura- eta kultura-ondare baliotsua duten eremuetan, batzuetan behar bezala aitortu eta baloratu gabe.

- Nekazaritza-sistemek lurralde-garapenari egiten dioten ekarpenak eremu ekonomikoa gainditzen du; izan ere, elikagaien eta lehengaien ekoizpenarekin ia eskusiboki identifikatzen bada, funtzio anitzeko izaera nabarmentzen da orain, eta produkzioz kanpoko baliabideei balioa ematen zaie –paisaiak, ondarea, lurralde-kultura...–, aisialdiaren gizarteak aurrera egin duelako eta herritarrek produktu ukiezinen inguruan egiten dituzten eskaera berriak direla-eta.

- Espainiako eta Euskadiko beste landa-lurralde batzuetako ekimenek kapital sozialaren eta ezagutzatik eta esperientziaz eratorritako lurralde-adimenaren garrantzia azpimarratzen dute. Hori aprobeztatu beharreko aukera bat da lurralde-eskumen esparru batean eremu bakoitzaren berezko ezaugarrietara egokitutako ekintza bereziak proposatzeko.

- Espainiako beste lurralde batzuetan atzerakada demografikoa eta despopulazioa tarterko hiriguneetara hedatu den bitartean, Araban neurri txikiagoan gertatu da hori (bai, ordea, Laudion), eta landa-eremuetan kontzentratu da nagusiki.

- Alde batera uzteko arrazoi indibidual nagusiak honako hauek dira: etxebizitza eskuratzeko eta egokitzeko zailtasuna; garraio publikoaren defizitak; lan-aukera gutxi; ekiteko zailtasunak; eta aisialdi-eskaintza eskasa.
- Funtsezkoa da lurraldearen zatien arteko loturak bermatzea, landa-biztanleria mantentzeko; horrela, mugikortasuna landatartasunaren euskarri eta zutabe gisa ulertzen da.
- Arrazoizkoa dirudi etxebizitza-politika eraginkorrak sustatzea, tokiko gazteen sustraitzea errazteko eta gazteak ez daitezen irten.
- Erronka bat da egoiliar berrien finkapena ez mugatzea herria logela gisa edo asteburuetako egonaldietarako erabiltzera eta familia ibiltariagoen sustraitzea erraztera.
- Datozen hiru hamarkadetan, populazio-bolumen handia erretiratuko da Espainian, eta erretiratzeko adinera iristen direnek hiriguneetatik paisaia- eta ingurumen-kalitatea duten landa-eremuetara joan-etorriak egiteko joera dutela egiaztatu denez, aukera dago biztanleria-mota horretarako ezaugarri egokiak dituen etxebizitza-parke bat eskaintzeko, aldi berean zerbitzuak eta ekipamenduak biltzen dituzten guneetara joateko garraio publikoko eskaintza egokia gaituz.
- Telelana areagotzeko aukerak aukera ematen du lan egiteko adinean dauden herritarrek landa-eremuetara erakartzeko, Interneteko banda zabaleko estaldura eta paisaia- eta ingurumen-kalitate handia aprobetxatuz. 5G sistema hedatzea eta lurralde osoa digitalizatzea aukera bat izan daiteke ekonomiaren, lanaren eta gizartearen aldetik, berrikuntza hedatzeko bitarteko bat eta zerbitzu aurreratuak emateko bide paregabea (telemedikuntza eta telelaguntza, adibidez), justizia soziala eta lurralde-oreka lortzen lagun dezakeena.
- Komenigarria dirudi azterketa zehatza eta hausnarketa kritikoa egitea landa-eremu behartsuenetan abiarazitako landa-garapeneko neurrien ondorioei buruz, lurralde horiek izan baitira, aldi berean, despopulazio-prozesuaren aldekoenak.
- Aurrekoaren haritik, ikusi da lan-eskaintzak ez duela beti bermatzen biztanleria finkatzea; lanpostuak eta horien eskaintza landa-ingurunean deslokalizatu daitezke, eta, aldi berean, hiriguneetan bizitegiak pilatu.
- Azken hamarkadetako esperientziak erakutsi du funtsezkoa dela masa sozial kritikoa-ri eustea landa-garapeneko ekintza arrakastatsuei aurre egin ahal izateko.
- Funtsezkoa izango da landa-udalerrietan lotutako biztanleriaren mugikortasuna eta ondorioak sakon aztertzea; izan ere, fluxu asko eta asko estatistiketatik kanpo gertatzen dira, baina eragin handia dute gizartean, ekonomian eta lurraldean.
- Politika sektorialen koordinazioa eta hainbat mailatako lankidetzak, batez ere udalaz gaindikoa, funtsezkoak dira despopulazioari eta landa-garapenari arrakastaz aurre egiteko.

2.2.3.2. Arabako Foru Aldundiaren jarduera espezifikoko garrantzitsuenak

Honako hauek dira Arabako Foru Aldundiak landa-ingurunean bultzatutako jarduerak nagusiak.

•Garapen ekonomikoa

-Koadrilen ekonomia suspertzeko planak: egoeraren diagnostikoa, premien identifikazioa eta egin beharreko jardueren proposamen arrazoitua. Araba Garapen Agentziak, foru-enpresak, planaren laguntza eta jarraipena egiten du.

-Arabako kuadrilla eta udalerrietan enplegua sustatzea. Enplegu-anezkek. Enpleguaren hobekuntza kantitatean, udaleko enplegu-anezken lanarekin jarraituz, kontratazioarako zuzeneko laguntzak eta enplegurako prestakuntzari laguntza, eta kalitatea, enpresaren barruan lanpostuz igotzeko aukerak erraztuz, Arabako langileen kualifika-

zioa, birziklapena eta akreditazioak hobetuz.

-Arabako kuadrilla eta udaletan turismoari laguntzeko programak. Ildo estrategiko honek arreta jartzen dio Arabako turismoaren aurrerapenari, tokiko erakargarri turistikoa sustatuz ostalaritza-sektorearen garapen eraginkorra lortzeko bitarteko gisa. Honela zehazten da: Araba Programa turismo irisgarrirako erreferentzia gisa; lurralde osoko ekitaldi, kongresu eta jardueretarako laguntza koordinatua; landa-guneetako egoiliarrentzako turismo-gidak prestatzeko plana; tokiko produktuak eta saltokiak sustatzen dituzten proiektuetarako diru-laguntzak; turismo-enpresa eta -sustatzaileak babestea; turismo-erakargarriak aktibatzen dituzten proiektuetarako laguntza; Arabako turismo-mahaia sortzea; bisitari-tipologiaren arabera turismo-paketeak sortzea; erakargarrien eta baliabideen koadrila bakoitzetik informazio zentralizatua.

-Merkataritza-sektoreari laguntzea landa-eremuetan. Jarduera egituratu batzuk biltzen ditu, tokiko txikizkako merkataritzari laguntzeko, online erosteko ohitura berriek dakarten mehatxuaren aurrean: teknologia berrien erabilera eta tokiko merkataritza kudeatzeko programak sustatzea; landa-saltokien diagnostikoak egiteko eta berriz flotarazteko alerta-sistema indartzea; saltokien belaunaldi-transmisioa errazten duten ekintzak; merkataritza-eremuak hobetzea eta urte-sasoiko merkatuak bultzatzea; premia handiko landa-saltokiak modernizatzea eta espezializatzea; marketineko eta merkataritza-ikusgarritasuneko jarduerak.

-Ardoaren Ekonomia eta Kulturaren Bikaintasun Zentroa sortzea. Arabako Errioxan zentro berri bat abian jartzea, ardoaren ekonomiaren eta kulturaren esparruan bikaintasunaren erreferente izan dadin (mahastizaintza eta ardogintza, enogastronomia, enoturismoa, ardoaren eta mahastien ondarea eta kultura-paisaia). Berezko nortasuna duen eta nazioan eta nazioartean aintzatespena duen zentro bat, Arabako Errioxa bikaintasuneko eta helmuga enogastronomikoko mahastizaintzako eta ardogintzako eskualde gisa garatzea eta proiektatzea sustatuko duena, prestakuntzaren, ikerketaren, berrikuntzaren, ekintzaitzaren sustapenaren, enpresen eta sektoreen lehiakortasunaren euskarriaren bidez (besteak beste, Arabako Errioxako ardoarentzako Bikaintasuneko Zigilu baten merkaturatzeari eta funtzionamenduari laguntzea), ardogintzaren sustapenaren eta balio-kateen bidez.

-Arabako Mendialdean Meatze Espazioak Garatzeko Masterra. Arabako Mendialdeko asfalto naturalen ustategietako meatze-paisaiak lehengoratzeko Master Plan bat egiten ari da, bai eta bertako natura-, kultura- eta ekoturismo-ondareari balioa emateko jarduerak formulatu eta garatu ere.

•Landa-ingurunea digitalizatzea

-Banda zabalaren hedapena. Araba Konektatua programa. Banda zabalak komunikazio interaktiboak areagotzen ditu, batez ere datuak transmititzeko eta prozesatzeko abiadura handitzearekin lotuta. Landa-eremuetara abiadura handiko sareak eramateak ahalegin handia eskatzen du lurraldea egituratzera bideratutako politiketan, hiri-eremuaren eta landa-eremuaren arteko arrakala murrizteko.

Horregatik, eta Arabako biztanleguneen populazio-dentsitatea txikia izan arren, lehen-tasuna izan da 2017an lurraldean lehen sustapen-eskaintza egin zenetik. Prozesu horretan Arabako Foru Aldundia eta Eusko Jaurlaritza izan dira buru Araban, eta horri esker, abian diren sustapen-deialdiak osatu ondoren, Arabako nukleoek % 100ek banda zabalarekin konektagarritasuna izango dute. Arabako Foru Aldundiaren kasuan, inbertsioak Foru Planaren aurrekontu-partiden zati izan dira.

Era berean, Arabako enpresa, negozio eta ekoizpenetan komunikazio-sareak hobetu eta modernizatzeko pizgarriari ekin zaio. Gaur egun, enpresen % 99k baino gehiagok dute abiadura handiko sareetarako sarbidea, edozein lekutan daudela ere.

-ArabAMarket. Arabako landa-negozioen webgunea. Erakundeok konpromisoa hartu dugu landa-garapena nekazaritzako, abeltzaintzako eta basogintzako osagaietan ez ezik, garapen inklusiboan ere oinarritzeko, ohiko negozioak eta berrikuntza handiko negozioak bateratuko dituen. Arabako landatartasunaren negozio guztiei balioa emateko, eta kuadrilla guztiek hala eskatuta, erakusleihen digital bat jarri da martxan, ArabAMarket izenarekin, landa-eremuko jarduera ekonomikoa bultzatzeko, konektibitatean, IKTetarako sarbidean, ekintzaitzaz eta garapen iraunkorren oinarrituta.

Proiektu horri lotuta, Vital Fundazioaren laguntzarekin, 5.000 biztanle baino gutxiagoko herriguneetan kokatutako landa-negozioei laguntzeko bonu-kanpaina bat jarri da abian, landa-negozio horien jarduera ekonomikoa handitzen laguntzeko, are gehiago COVID-19 pandemiaren eragina jasan duten garai honetan.

-Araba Smart Lurraldea. Arabako lurraldearen konektibitate integrala da. Proiektuak oinarritzeko bost jarduerari buruzkoak dira:

- Banda zabala Arabako Lurralde Historikoaren % 100ean hedatzen auzitea.
- 5G sarearen garapena Araban: 5G Araba Plana.
- IOT (Gauzen Internet) proiektu pilotua Arabako Kuadrilla batean.
- Ahotsa estaltzeko plan berezia lurraldeko herriguneak lotzen dituzten herri eta errepide guztietan.
- WIFI proiektu publikoa 100 biztanletik gorako guneetan.

•Lehen sektorea

Arabako lurzoruan nekazaritzara, abeltzaintzara eta basogintzara bideratutako azalera zabaltzeak jarduera eta programa aniztasun handia dakar nekazaritzaren, abeltzaintzaren eta mendien arloetan, eta jarduera eta programa horiek bilakaera izan dute denboraren poderioz, Araban beti izan den foru-erakundearen bidez.

-Nekazaritza eta abeltzaintzako ustategiak hobetzea. Beti uztartu izan dira nekazaritza- eta abeltzaintza-ustategiak modernizatzeko neurriak, haien bideragarritasuna eta lehiakortasuna hobetzeko, profesionalizazio handiagoa lortzeko eta belaunaldien arteko erreleboa bermatzeko: animalien ongizateari buruzko araudia betetzen laguntzea edo makineria erostea, nekazaritza-lurzoruen kudeaketan eraginkortasuna eta iraunkortasuna hobetzeko eta ongarrien erabilera hobetzeko; edo, abeltzaintzaren arloan, ganadua energia aurrezteko edo gasak murrizteko sustatzen duen teknologiarekin haztea sustatzea.

-Mendi Publikoak. Araba ezaguna da Arabako toki-erakundearen jabetzako mendi publikoen kontzentrazio handiagoa dagoelako, eta, horregatik, Foru Aldundiak kontrol-, zaintza- eta laguntza-politikak garatu eta garatzen ditu, Arabako mendiak mantentzeko eta hobetzeko. Landa-bideen sarea toki-erakundearen jabetzako da, eta foru-finantziarioko programa bat du. Programa horri esker, sarea mantendu ahal izan da, jabe publikoen botere ekonomikoa edozein dela ere.

-Arabako ardoak eta sagardoak sustatzea eta kokatzea. Ekintza estrategiko honek agerian uzten du Arabako nekazaritzako elikagaien sektoreak duen garrantzia eta ardo eta sagardoak sustatzeko tratamendu individualizatuaren beharra, hala nola: Errioxa JDKn Arabako Errioxa Jatorri Deitura sustatzea; Errioxako Ardoaren eta Errioxa-Sonsierren Mahastiaren Paisaiaren Adierazpena lortzeko lanikidetzaren ondare gisa; Arabako ardoen eta ardo-sagardoaren salmentarako Arabako ardoen eta ardo-sagardoaren merkatuetan posizionatzea; Arabako mahastizaintzako ustategietarako, upategi txikiak eta sagardotegietarako minimis laguntzak; Arabako Errioxako ardoak, Arabako txakolina, ostalaritzaren kudeaketa eta mahastizaintzako eta ardogintzako esperientziak saltzeko marketplace plataforma; Arabako Errioxako upategi txikien banaketa lo-

gistikorako laguntza; mahasti zaharra mantentzea; mahasti markagarriak aitortzea eta babestea; mahastizaintzako erregistroaren digitalizazioa, eta abar.

-Ureztaketak handitzea, hobetzea eta modernizatzea. Lur ureztatuak modernizatzea eta handitzea bultzatzeko eta proiektuan dauden lur ureztatuen obrak hasteko jarduera-ildoak. Eusko Jaurlaritzarekin batera ureztaketak eraikitzeak erakunde arteko plan bat barne hartzen du, bai eta ponpaketak, ureztatzaileak eta ihesak egokitzeko laguntzen mantentzea ere. Gainera, ureztatzaileen komunitateen kudeaketa berrantolatu eta aldatuko da, baterako jardueren ondoriozko sinergiak lortzeko: tarifak, ureztapen-egutegiak, baterako kontratazioak, etab. Proiektu zehatz hauek nabarmentzen dira: Arabako ureztapenen hobekuntza eta modernizazioa; Irrigal circularaba; Irrigara-ba ekolife; eta ureztatze-laborantza berriak ezartzen laguntzea.

•Fiskalitatea

-Arabako landa-etxebizitzarako pizgarri fiskalak. Arabak araubide berezia du PFEZn kenkari espezifikoak egiten den kasuetarako, 4.000 biztanletik beherako udalerrietan ohiko bizilekua duten etxebizitzak alokatzeko ordainketetarako. Araubide horri esker, % 18ko kenketa orokorra % 20ra igo daiteke 4.000 biztanle baino gutxiago dituen Arabako udalerrri batean ohiko bizilekua finkatzen duten zergadunentzat, eta % 25era irits daiteke 4.000 biztanle baino gutxiagoko guneeetan gazteek erositako etxebizitzetarako. Neurri horren helburua da kolektibo hori gure lurraldeko eremu jendetsuenetara erakartzea, urteko 2.346 euroko mugarekin.

-Fiskalitate Berdea. Landa-garapenarekin lotutako PFEZren gaineko hiru neurri barne hartzen ditu: kooperatibei ohiko etxebizitzari energia elektrikoa hornitzeko eguzki-energia fotovoltaikoa sortzeko instalazioak erosteko ekarpenagatik kenkaria, ohiko bizilekua 4.000 biztanle baino gutxiagoko udalerrri batean duten zergadunek aplikatu beharrekoa; modu jasangarrian kudeatutako baso-finken ustiatzei diru-laguntzak emateko salbuespena; baso-ustiapen jasangarriko jardueretarako errendimendu garbiaren % 10eko murrizketa orokorra.

•Bideak eta mugikortasuna

-Landa-lotura. Arabako errepideen plan integralean oinarrituta, Arabako mugikortasuna errepide-sareari arreta emateko diseinatu zen, Euskadiko eta Europako gainerako lurraldeetatik mesetara sartzeko funtsezko lurralde batean. Hala ere, azkenaldiko ahalginetako asko bigarren eta hirugarren mailako errepide-azpiegitura bat ehuntzera bideratu dira, herrigune guztietara iristeko bide segurua eta eraginkorak erabiliz, ingurumena, zeharbide eta hiriguneetako segurtasuna eta nekazaritza- eta abeltzaintza-jardueren beharrak uztartuz. Era berean, Euskadiko Garraio Jasangarriaren Gida Plana 2020 delakoaren arabera, hobekuntzak egin dira lurraldeko garraio publikoaren sarean, banaketa jasangarriago baten bidez, eta ibilgailu pribatuaren erabilerak pisu txikiagoa izan du lurraldearen irisgarritasuna hobetzearekin batera, lurraldeko alde desberdinen arteko joan-etorrien denbora murriztuz, batez ere garraio publikoan.

-Landa-garraioa. Azken urteotan garraio publikoaren eskaintza asko optimizatu da. Landa-garraio publikoaren erabilerak nabarmen egin du gora; izan ere, "Eskarira hurbildu dira" (edo autobus geltokietara edo bestelako premietara hurbiltzeko zerbitzu espezifikoak), linea bakoitzeko zerbitzuen kopurua handitu da, eta kalitatezko garraio publikoaren finantzaketa hobetu egin da.

•Zerbitzu publikoak, despopulazioa eta lurralde-oreka

-Arabako administrazio-egoera. Toki-erakundeei laguntzea. 333 administrazio-batzarrak eta 7 kuadrillak foru-arauaren arabera eskumen propioak dituzten toki-erakundeak dira, eta Euskadiko Toki Erakundeei buruzko 2016ko Legean jasota daude. Foru

Aldundiak eskumena du beren eskumenak kudeatzen laguntzeko, dagozkien toki-finantzaketa banatzeko eta indarrean dagoen legeriak arlo ekonomikoan ezarritako lege-kontrola egiteko.

Hala ere, Aldundiak duela 40 urte baino gehiagotik ditu laguntza bereziko programak (Foru-planaren programak eta obra txikiak), tokiko erakundeei aukera ematen dietenak beren eskumeneko azpiegiturak eraikitzeko eta mantentzeko, ur-hornidurarako, saneamendu-sareetarako, argiteria publikorako... Emandako diru-laguntzari esker, norgehiagoka-eskema batean, herriek beren biztanleei bizi-kalitate handiko bizi-garapena ziurtatzeko behar dituzten zerbitzuak eduki ahal izan dituzte. Programa horiek gabe ezinezkoa izango litzateke Arabako herri gehienei eustea, orain ezagutzen ditugun moduan.

-Larrialdi-zerbitzuak. Foru Aldundiari dagokio suteak itzaltzeko eta salbamenduko zerbitzuen eskumena, bai eta Arabako Suhiltzaile Erakunde Autonomoa eta Foru Suhiltzaileak sortzea ere, Aiarako parkearen eta UCElen proiektuan oinarrituta jaiotuta. Bira erabatekoa izan da, 24 orduko zerbitzua eskaini baitu lurralde osoan, eta Iruña Okako Parke Zentrala ireki baitu, 20 minutu baino gutxiagoko esku-hartzearekin.

-Mendialdea Biziberritzen plan pilotua. Planak berariazko 11 jarduerara biltzen ditu Mendialdeko Kuadrillan, lurraldeko desoreka demografikoek gehien eragindako jardueretako bat. Udalek, Kuadrillak eta Foru Aldundiak gauzatu dituzte jarduerak horiek, eta eskualdearen garapen ekonomikoa eta Arabako Mendialdean bizi diren eta bizi nahi duten pertsonen bizi-kalitatea hobetzea dute helburu nagusi. Gauzatutako planak erabat berresten du administrazioen arteko lankidetzaren, arrisku demografiko-egoerei erantzun instituzionala emateko gaitasuna areagotzen duen gobernantza-modu gisa.

-Laia Eskola. Arabako Foru Aldundiak, Arabako landa-garapenaren premia gisa, landa-eremuan emakumeak ahalduntzeko prozesuak sortzea planteatu zuen. Horregatik jaio zen Laia Eskola. Arabako Emakumeen eta Gizonen Berdintasunerako IV. Foru Planaren (2016-2020) funtsezko proiektua da. Partaidetza soziopolitikoa indartuko duten tresna eta dinamiken bidez garatzen du bere lana, eta, aldi berean, berdintasunaren alde lan egiten du, oro har, emakumeekin eta gizonekin. Proiektu horren helburua da, gure herriak bezalaxe, oinarri eta oztopo guztiak kentzea gizarte justu, diskriminaziorik gabe eta berdintasunezko gizarte bat lortzeko. Laia Eskola tokiko kuadrilla eta erakundeekin, gizarte-erakundeekin, mugimendu feministaren, emakumeen kolektibo eta elkarteekin eta Arabako landa-munduko beste eragile batzuen konpromisoari eta inplikazioari esker da posible.

3. Nazioarteko esperientzien erreferentziak

Gai demografiko konplexu bat ebaluatzean eta hartatik ondorioak ateratzean, komeni da beste herrialde batzuetako erreferentziekin lotzea. Logikoa denez, herrialde batzuen eta besteen arteko mota guztietako desberdintasunak gaingitu behar dira, baina, hala eta guztiz ere, beste testuinguru batzuetatik ikasitako irakaspeneek gure errealitateak eskaintzen digun ikuspegia osa dezakete.

Dokumentuaren zati honetan, gure inguruko herrialde erreferenteetan demografiaren arloan egindako jarduera nagusien deskribapen labur eta ez-zehatz bat jaso da.

3.1. Errealitate demografikoa EBko testuinguruan kokatzeko zenbait datu

2019an, EB-27ko batez besteko gazteek ez zuten familiaren etxea utzi 27,1 urtera arte, gizonek 25,2 urtera arte eta emakumeek¹¹ 26,2 urtera arte, batez beste.

Batez besteko hori aldatu egiten da estatu kideen artean. Kroaziak, Eslovakiak, Italiak eta Bulgariak izan zituzten batez besteko adinik aurreratuenak, guztiak 30 urtetik gorakoak. Aldiz, Suediak, Luxenburgok, Danimarkak eta Finlandiak 22 urte baino gutxiago zituzten.

Batez besteko adin txikiena Suedian izan zen (17,8) eta handiena Kroazian (31,8). EBtik kanpoko herrialdeak kontuan hartuta, adinik handiena Montenegron izan zen, 33,1 urte batez beste.

Iparraldeko eta mendebaldeko herrialde gehienetan, gazteek 20 urterekin utzi zuten etxea batez beste, eta hegoaldeko eta ekialdeko estatuetan, berriz, 30 urte bitartean. Aipatzekoa da Luxenburgo eta Eslovakia oso desberdinak direla inguruko herrialdeekin alderatuta.

Herrialdeak sei taldetan bil daitezke.

- Lehenengoan, Danimarkak, Estoniak, Finlandiak, Luxenburgok eta Suediak osatuta koan, gazteek batez beste 24 urtetik behera utzi zuten beren familia-etxea.
- Bosgarren taldean, Bulgaria, Eslovakia, Espainia, Italia, Malta eta Serbia sartzen dira, 30 edo 31 urteko batez bestekoan.
- Seigarren eta azken taldea Kroazia, Montenegro eta Mazedonia Iparraldeak osatzen dute, eta batez besteko adina 32 urte edo gehiagokoa da.

Euskadin, 2019an, Gazteen¹² Euskal Behatokiaren arabera, emantzipatzeko batez besteko adina 30,2 urte zen, EBko batez bestekoa baino lau urte gehiago.

Bestalde, 2013 eta 2018 artean, EBko emakumeen batez besteko adinak gora egin du pixkanaka, 28,8 urtetik 29,3 urtera,¹³ hasieran adierazi dugun bezala. Aldaketarik handiena Estonian gertatu zen; bertan, batez besteko adina 1,2 urte igo zen, 26,5 urtetik 27,7 urtera; ondoren Letonia eta Lituania datoz (biak 1,1 urte). Aldi berean, aldaketa gutxi egon ziren Eslovakian eta Suedian (biak 0,2 urte), Txekian eta Eslovenian (biak 0,3 urte).

2018an, lehen seme-alaba jaiotzean emakumeen batez besteko adinik handiena zuten estatu kideak Italia (31,2 urte), Espainia (31,0 urte), Luxenburgo (30,9 urte), Irlanda (30,5 urte) eta Grezia (30,4 urte) izan ziren.

Aldiz, bi estatu kidetan, emakumeek 27,0 urte baino gutxiago izan zuten lehen seme-alaba: Bulgarian (26,2 urte) eta Errumanian (26,7 urte).

Euskadin, batez besteko adina 31,9 urtekoa izan zen 2019an.

¹¹ Iturria: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Being_young_in_Europe_today_-_family_and_society

¹² Iturria: https://www.euskadi.eus/contenidos/noticia/emantzipazioa_19/es_def/adjuntos/Informe_ENDV_Behatoki_es.pdf

¹³ Iturria: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20200515-2#:~:text=The%20mean%20age%20of%20women,period%2C%20though%20to%20varying%20degrees>

3.2. Familientzakogizarte-gastua, guztizkogizarte-gastuaren eta BPGaren ehunekoan

EB-28ko herrialdeetan, familiei eta seme-alabei bideratutako gizarte-gastua, 2017an, administrazio publikoen guztizko gastuaren % 3,8 izan zen batez beste, edo % 2,3 BPGari¹⁴ dagokionez.

Administrazio publikoen guztizko gastuaren ehunekoari dagokionez, EBko herrialdeen arteko aldeak nabarmenak dira, % 8tik %2ra bitarteko zifrekin beheko muturrean.

Buru Luxenburgo (% 8,7) eta Danimarka (% 8,6) dituzte, eta ondoren Zipre (% 7,8).

Bulgariak, Poloniak eta Estoniak % 6 gainditzen dute; Finlandiak, Irlandak eta Suediak, berriz, % 5 inguruko gastua dute. Austria, Hungaria, Eslovenia, Belgika eta Frantzia % 4tik gora daude. Europako batez bestekoa (% 3,8) gainditzen duten herrialdeen artean ere ageri da Kroazia.

Herrialdeen artean Alemania eta Errumania daude, batez bestekoaren azpitik. Herbehereek, Italiak eta Lituaniak % 3,2 partekatzen dute. Erresuma Batua % 3,1era iritsi da. Kopurua dagoeneko % 2,4ra jaisten da Portugalen.

Espainia azkenurreko postuan dago Europako sailkapenean. Guztizko gastu publikoaren % 1,7 soilik bideratzen da familiei eta seme-alabei laguntzera, EBko batez bestekoaren erdia baino gutxiago. Atzetik Grezia dator, % 1,4rekin.

Euskadin, familia/seme-alaben gastua, gizarte-prestazioetako gastuarekiko, % 3,5 ingurukoa da, batez bestekoa¹⁵ baino apur bat txikiagoa.

Familiei bideratutako gizarte-gastuaren ehunekoari dagokionez, 2015ean ELGAko herrialdeen batez besteko gastua % 2 zen, eta Espainiakoa, berriz, % 1,2.

Euskadik 2019an izango duen gastuaren ehunekoa BPGaren¹⁶ % 0,85 izango da; Suedian, % 3,6; Frantzian, % 2,8; eta Alemanian, % 2,3.

14 Iturria: <https://www.ieemadrid.es>; Eurostat.

15 Iturria: Eustat. Gizarte-babesaren kontua.

16 Iturria: Eustat. Gizarte-babesaren kontua.

3.3. Familia-bizitza garatzen laguntzeko jarduera nagusiak

Herrialdea	Amatasun-baimena	Aitatasun-baimena	Gizarte-onurak
Frantzia ¹⁷	16 aste. Soldataren % 100.	11 egun. Soldataren % 100.	Hileko ordainketa 2. seme edo alabatik aurrera eta 20 urtetik beherako seme-alaba guztien arabera. Jaiotzean ordaintzea. Errentaren mende dauden edo ez dauden familia-osagarriak. Zergak % 50 murriztea hazkuntzarekin lotutako gastuetan.
Suedia ¹⁸	480 egun (16 hilabete) bikote bakoitzeko. Ez dira iraungitzen haurrak 8 urte izan arte. 90 egun besterenezinak guraso bakoitzarentzat. Soldataren % 80, azken 90 egunetan izan ezik, non tarifa finkoa kobratzen den.		16 urtetik beherako seme edo alaba bakoitzeko hileko ordainketa. Aparteko seme-alaba bakoitzeko hileko ordainketa gehigarria. Haur eskolen/eskolen gastuak, seme edo alaba bakoitzeko murrizten den gehienekora mugatuta; laugarrenetik aurrera ez da ordaintzen.
Alemania ¹⁹	Emakumeak haurdunaldi osoan eta erditu ondorengo lehen lau hilabeteetan bere lanpostuari eusteko eskubidea du. Gainera, langileak soldata ia osorik mantenduko du lan egiteari uzten dionean (oro har, erditu baino sei aste lehenago) eta erditu arte. Enpresak nahitaez mantendu behar die lanpostua gurasoei jaiotzaren ondorengo lehen hamabi hilabeteetan, aitatasunagatiko edo amatasunagatiko bajaran dauden bitartean. Aita eta ama hamabi hilabete horietan bana daitezke, nahi duten moduan.		Gurasoek estatuko laguntzak dituzte: 300 eta 1.800 euro artean hilean, seme-alaba jaio aurreko urtean gurasoen diru-sarreraren batez bestekoaren arabera, eta 184 euro finko seme-alaba bakoitzeko (25 urte bete arte).

17 Iturria: <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F2550>

18 Iturria: <https://www.informationsverige.se/es/mer-om-sverige/>

19 Iturria: <http://www.ipfe.org/>

3.4. Bikote gazteek etxebizitza eskuratzeko jarduketa nagusiak

Herrialdea	Gazteen alokairurako laguntza
Frantzia	<p>·Caisse d 'Allocations Familiales (CAF) elkarteak etxebizitzarekin metatu ezin daitezkeen hiru laguntza ditu:</p> <ul style="list-style-type: none"> ·L 'Aide Personnalisée au Logement (APL). Etxebizitza sozialetan alokairua duten maizterrei zuzendua. ·L 'Allocation de Logement Familiale (ALF). Beren kargura pertsonak dituzten maizterrei zuzendua (adingabeak, mendeko pertsonak, etab.). ·L 'Allocation de Logement Sociale (ALS). Ikasleek gehien eskatzen duten laguntza. <p>Azken hori honako hauen arabera ematen da: urteko diru-sarrerak, etxebizitza dagoen zonakoak, altzariz hornituta dagoen ala ez, adina, ardurapean pertsonak dituen, bakarrik edo lagunduta bizi den, eta okupazioa.</p> <p>Adibidez, 24 urteko pertsona batek, ikaslea izanik, bakarrik bizi bada Parisko apartamentu batean (700 €-ko errenta du hilean) eta 10.000 €-ko diru-sarrerak baditu, 174,48 €-ko laguntza jasoko du hilean errenta ordaintzeko.</p> <p>·L'avance Loca-Pass, zero intereseke mailegua da, 30 urtetik beherako gazteen-tzat, eta jabeak alokairua egiterakoan eskatzen duen fidantza osorik edo zati batean estaltzen du.</p> <p>Ematen den gehieneko zenbatekoa 1.200 €-koa da, gordailua eta errenta edozein direla ere, eta 25 hilabeteetan itzuli behar da, interesik gabe. Action Logement erakundeak kudeatzen du.</p> <p>·Caution Locative Étudiante (CLÉ) edo abalik gabeko ikasleentzako alokairu-gordailuari esker, Frantziako abalik gabeko ikasleek errazago eskura dezakete alokairuko etxebizitza.</p> <p>Estatuko laguntza horiez gain, udalerriek emandako laguntzak ere badaude.</p>
Suedia	<p>29 urtetik beherakoentzat.</p> <p>Laguntza faktore hauen arabera da: diru-sarrerak, bakarrik edo norbaitekin bizi den, inoren laguntza behar duten pertsonak dituen, bizi den hiriko eremua eta apartamentuaren m² mailak.</p>

3.5. Hainbat herrialdetan berriki hartutako neurriak

Arestian aipatutakoez gain, gure inguruko hainbat herrialdetan berriki hartutako²⁰ neurri batzuk nabarmendu behar dira. Arazo demografikoaren dimentsioa familientzako laguntzak bikoizten ari da, bai eta gazteenen emantzipazio-prozesuetarako laguntzak ere, Alemaniakoak kasu.

Alemania	·Gazte Estrategia: gazteentzako garrantzitsuak diren bederlatzi ekintza-eremu aztertzen ditu, zer arlotan jardun behar den iradokitzen du, eta ekin beharreko neurri posibleak barne hartzen ditu.
Txekia	·Guraso-prestazioa handitzea.
Kroazia	·Guraso-bajagatiko kalte-ordaina handitzea.
Danimarka	·Guraso-prestazioa handitzea: familia behartsuenentzako seme-alabengatiko subsidio berri bat barne hartzen du, etxeko indarkeria jasaten duten haurrei laguntzeko zerbitzuetarako finantzaketa eta desgaitasuna duten gazteei heldutasunera arte laguntzeko finantzaketa.
Eslovenia	·Lizentziak gehitzea eta mozkin-sistemak.
Finlandia	·Seme edo alaba bakoitzeko prestazio batzuen igoera: hileko igoera txiki batzuk barne hartzen ditu aitatasunagatiko prestazioan, seme-alaba bat baino gehiago dituzten familientzako eta guraso bakarra duten familientzako seme-alabengatiko prestazioetan, eta mantenu-pentsioan. ·Lehen haurtzaroko hezkuntzan eta zaintzan klase-taldeen tamaina murrizteko proposamena.
Irlanda	·Haurrak zaintzeko plaza gehiago finantzatzea.
Lituania	·Seme-alabagatiko prestazioa handitzea.
Erresuma Batua	·Adopzio-familiei laguntzeko funts gehiago.
Italia	·Urtero 175 euroko laguntza unibertsala 21 urtera arteko seme-alaba bakoitzeko, familiaren egoera ekonomikoaren arabera.

Horrez gain, aurreko neurriak nabarmendu behar dira, hala nola ia herrialde guztietan familia ugariari finantza-laguntza emateko planak; Poloniako “500+” ekimena, bigarren eta ondorengo seme edo alaba bakoitzeko hileko laguntzak emateko; eta Italian hiru seme-alaba baino gehiago dituzten familiei lur-sailak hornitzea.

Pobreziaren aurkako ekimenen esparruan, honako hauek nabarmentzen dira: pobrezia-aren aurkako Frantziako plan integrala, haurrak eta gazteak ardatz dituen; Irlandan gobernu osoaren estrategia bat aplikatzea haurren pobreziari aurre egiteko; eta Danimarkako “1.000 egun” programa, 0 eta 3 urte bitarteko haurren hezkuntza eta zaintza, familia eta osasuna babesteko hainbat neurritarako funtsak emateko.

Azkenik, berdintasun-politikei dagokienez, 2018an, Alemanian amatasuna babesteko legedia zabaldu egin zen ikasleak, emakumeak borondatezko zerbitzu nazionalen eta emakumeak garapenerako lankidetzaz-zerbitzuan sartzeko.

Migrazioen eta itzulera-programen eremuan, Eskualdeetako Lantaldearen 2020ko otsailko zerebro-ihesari buruzko irizpenak planteatzen du, besteak beste, tokiko, eskualdeko,

20 Iturria: the European Platform for Investing in Children (EPIC) December 2019 developments in child and family policy in EU member states. <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?CatId=89&furtherNews=yes&newsId=9526&langId=en>

nazioko eta EBko agintariak emigrazioa lehengoratzeko eta langileak erakartzeko ikuspegi funtzionaletan zentratu behar dutela.²¹

Ikuspegi horien artean daude ezagutzaren ekonomia sortzea, eskualdeen erakargarritasuna hobetzea, diasporaren eta hiri-gobernantzan ikuspegi funtzionala aplikatzearen arteko estrategiak garatzea.

Europako Batzordeak 2021eko martxoaren 24an onartu zuen Haurren Eskubideei buruzko Europar Batasunaren Estrategia eta Europako Haurren Bermea ezartzeko Gomendioa. Estrategia horren arabera, estatu kideek gutxienez Europako Gizarte Funtsen (FSE+) % 5 bideratu beharko dute haurren pobrezia desagerraraztera. Euskadiren kasuan, 2022an Haurrak Bermatzeko Estrategia landuko da.

Ikuspegi horien artean daude ezagutzaren ekonomia sortzea, eskualdeen erakargarritasuna hobetzea, diasporaren arteko estrategiak garatzea eta hiri-gobernantzan ikuspegi funtzionala aplikatzea.

Azkenik, landa-ingurunearen zahartzeari eta despoblazioari dagokionez, *Highlands and Islands Enterprise (HIE)*²² ekimena nabarmendu behar da. Ekimen horrek Eskoziako goi-lurretako eta uharteetako despoblazioa geldiaraztea eta lehengoratzeko lortu du.

Programak eragin nabarmena izan du eskualdean. Herrialdeko gizarte-enpresen % 22 hartzen du, baina Eskoziako biztanleriaren % 85 baino ez da. Gainera, enpresen % 60 emakumeak dira. Era berean, Highlands and Islands Unibertsitateak 2002tik 2007ra bitarte eskualdea uzten zuten gazteen ehunekoa % 30 murriztea lortu zuen. Unibertsitatearen arrakasta hezkuntza-eskaintza lurraldearen aukeretara egokitzean oinarritzen da.

3.6. Emaitzarik onenak dituzten bi herrialde

Beharakada demografikoari emandako erantzunean emaitzarik onenak Frantziak eta Suediak izan dituzte. Modu esanguratsuan inbertitu dute seme-alaben hazkuntzari eta gazteen emantzipazioari laguntzeko politikan, eta eragin positiboa izan dute ugalkortasun-tasaren bilakaeran.

Frantzia eta jaiotza-tasari dagokionez Europako rankingean buru diren herrialdeen artean, honako neurri hauek nabarmentzen dira: bikote gazteak alokairuan hartzea, alokairu sozialeko eta gazteen enplegarritasuneko plan baten bidez, eta familiei laguntza ekonomikoa ematea haurtzaro osoan zehar.

Haurrak dituzten familientzako laguntza luzeak sustatzea, ama langileen kotizazioak jaistea, biztanleriaren mentalitatea aldatzeko kanpainak egitea, etxebizitza eskuratzeko erraztasunak ematea eta seme-alabak dituzten bikoteak adostutako politiken bidez enplegatzea izan ziren plan estrategiko baten zenbait emaitza.

Suedian, politika demografikoaren ardatzetako batzuk honako hauek dira: familia-kontziliazioa, guraso-baimen zabalak eta jaiotza-tasarako eta hazkuntzarako laguntza handiak. Herrialde nordikoan, seme-alabak dituzten familiek gurasoen sorospena, mantenu-laguntza eta Suediako Gizarte Aseguruaren Agentziaren sorospena dute eskura.

Aseguru horri esker, lanean ari diren gurasoak bajaran egon daitezke semea edo alaba zaintzeko. Era berean, semea edo alaba gaixorik badago eta ezin bada haurreskolara edo eskolara joan, aitak edo amak, lan egiten badu, gurasoen sorospena ere jaso dezake.

Horrez gain, zortzi urtetik beherako edo lehen hezkuntzako lehen maila amaitu ez duen seme edo alaba batek lanaldia murrizteko eskubidea du. Bestalde, bigarren hezkuntza ikasten duten 16 eta 20 urte bitarteko gazteek ikasketetarako diru-laguntza jasotzen dute.

21 Iturria: <https://cor.europa.eu/EN/our-work/Pages/OpinionTimeline.aspx?OpId=CDR-4645-2019>

22 Iturria: <https://www.hie.co.uk/>

4. Ondorioak

Puntu honetan, egindakoaren balantzetik eta azterketa-eredu gisa aztertu ditugun nazioarteko erreferentzietatik atera ditugun ondorioetako batzuk laburbildu dira. Horiek guztiak Estrategiaren dokumentu operatiboan jasoko dira.

4.1. Egindakoaren balantzea

I. Euskal instituzioek eta, bereziki, Eusko Jaurlaritzak erronka demografikoaren arloan egiten dituzten jarduerak diagnostiko egokietan oinarritzen dira, kontzeptualki ondo orientatuta daude eta erronka horri erantzun integrala emateko jardun behar den eremuak hartzen dituzte barnean, batez ere gazteen emantzipazioa eta familia berrien eraketa, baina baita gizartearen zahartzeari eta etorkinen gizarteratzeari erantzuteko beste batzuk ere.

II. Sailen politika askok erronka demografikoari heltzen laguntzen dute. Enpleguko, etxebizitzako, hezkuntzako, osasuneko edo gizarte-zerbitzuetako politika sektorialak; biztanleria-sektore edo -taldeetan zentratutako politikak, hala nola gazteak, haurrak eta familiak, migratzaileak eta asilo-eskatzaileak; eta zeharkako politikak, hala nola berdintasunekoak.

Horiek guztiak estrategia integratu eta koherente batean egituratu eta optimizatu behar dira, jarduera-sorta hori bateratuko duena eta demografiaren gaiari modu autonomoan helduko diona, sail arteko eta erakunde arteko zentzu- eta ikuspegi-batasunarekin.

III. Kontuan izan behar da biztanleriaren zahartze-joerak bere horretan jarraitzen duela, gazteen batez besteko emantzipazio-adinean ez dela aurrerapen nabarmenik gertatzen, eta jaiotza-tasetan ere ez dela aldaketa nabarmenik ikusten, familiek nahi duten seme-alaben kopurua eta nahi dutenean izan dezaten laguntzeko irizpidearen ildotik. Gainera, ziurrenik pandemiak eragin negatiboa izango du epe laburrean eta ertainean, bai emantzipazioan, bai jaiotza-tasan.

Testuinguru horretan, garrantzi handiko balio erantsia hartzen du gazteen emantzipazioaren batez besteko adina murriztera, familia berriak eratzea bultzatzera eta jaiotza-tasak handitzen laguntzera bideratutako eragin-plan bat duen estrategia bat definitzeak.

Helburuek xede-talde jakin batzuen gaineko neurri espezifikoak eta ekintza positiboko neurriak orientatu behar dituzte, helburu estrategiko horiek lortzeko, hargatik eragotzi gabe lehentasuneko beste alderdi batzuei heltzea estrategia horren esparruan, epe ertainean eta luzean. Adibidez, zahartzeari eta autonomiaren sustapenari dagokienez, 30eko hamarkadaren mugan, edo migratzaileen inklusioari eta landa-eremuaren balioa handitzeari dagokienez. Nolanahi ere, gizartea gaztetzeko eta demografia-piramidea inbertitzeko, ezinbestekoa da gazteen emantzipazioari eta jaiotza-tasari buruzko datuak aldatzea.

4.2. Nazioarteko erreferentzia nagusiei dagokienez

I. Nazioarteko erakunde guztiek gomendatzen dute lehentasun handiena ematea demografiaren beherakadari eta biztanleriaren zahartzeari. Politika publikoen ahaleginak *makrojoera* hori leheneratzera bideratzea proposatu dute, nahiz eta deialdi horrekin batera ez dagoen argi eta garbi zehaztutako politika-ildorik. Ekimen horiek aztertzeke eta adosteko gonbidapen orokor baten barruan kokatzen da, eta ekimen horien eraginkortasuna agerian geratu behar da oraindik. Horrek guztiak argi eta garbi aitortzen du zeregin honen konplexutasuna.

II. Aurreko oharrak ez du eragotzi behar argi adieraztea Euskadiko datuek balantze demografiko txarrean duten Europar Batasuneko herrialdeen artean kokatzen gaituztela,

eta, beraz, lehen mailako premia eta erronka sozial baten aurrean gaudela. Horri gehitu behar zaio bai Espainiako estatuan bai Euskadin Ekonomi Lankidetzaz eta Garapenerako Antolakundearen batez bestekoaren azpitik gaudela familian inbertitzeko BPGaren ehunekoari dagokionez.

III. Konparazioan, balantze onenak eskaintzen dituzten herrialdeak bereizten dira gazteen bizimodu independenteko proiektuak sustatzeko baliabide gehiago erabiltzeagatik, askotariko neurriekin, eta familiei zuzeneko laguntza ekonomiko handiagoak eta luzeagoak emateagatik seme edo alaba bakoitzeko, uztartze-neurriak sustatzeaz eta migrazioaren etorrera eta gizarteratzea eta laneratzea bultzatzeaz gain, eta, bestalde, zahartze aktiborako eta osasungarrirako politikak sustatzeagatik eta adinekoen autonomia bultzatzeagatik, edo landa-ingurunea indartzeagatik.

5. Erronka demografikorako 2030 Euskal Estrategia baterako gakoak

5.1. Oinarri etikoak

Jarduteko edo esku hartzeko plan orok hura mugitzen duen *espirituari* edo *filosofiar* buruz hausnartzea eskatzen du. Zeregin konplexuari aurre egiteko behar dugun jarrerari buruzko alde aurreko hausnarketa partekatzea da haren funtsean dauden oinarriak identifikatzea, eta, kasu honetan, demografiaren moduko erronka bat da.

Atal honetan aurkezten diren oinarriek lotura dute 2030 Agendaren oinarriekin, eta une honetan, halaber, *Covid inpaktu* izenarekin dei daitekeena aztertze gakoekin lotzen dira. Horrek guztiak trantsizio sozial sakoneko agertokia eratzen du, eta, horretarako, ezinbestekoa da oinarri etikoak finkatzea.

5.1.1. Printzipioak

Dena dago aldaketaren mende. Hala ere, planteatu behar da ea oinarri etikoak aldatu behar diren garai bakoitzean edo edozein kontingentzia edo krisiren aurrean, edo, aitzitik, ea badagoen antzina-antzinatoko jakinduriaren oinarri batzuk, berrikuntzaren eta gurekin batera datozen gizarte-erlaketak berrien erantzunaren oinarri izaten jarrai dezaketanak.

Estrategia horrek hartzen duen hipotesia da badirela oinarri unibertsal batzuk, ez koiunturalak, krisiaren ondoren bizirik irauten dutenak, eta, orain ere, baliagarriagoak izan daitezkeenak larritasun garaian.

•Umiltasunaren eta mugatu izatearen kontzientziaren printzipioa

Umiltasuna da gure mugak ezagutzea eta ezagutza horren arabera jardutea. Pandemiak agerian utzi du gure hausnortasuna, bai indibidualki, bai kolektiboki. Errealitate demografikoak ere etorkizunerako proiektzioa egiten du. Errealitate demografikoa eta haren konplexutasuna ere gure kalteberatasunaren adierazgarri dira.

Ezin dugu, eta ez dakigu dena. Hala da giza izaera. Gure perspektibak beti dira osatugabeak. Egin beharreko guztia errealitatearen printzipio ukaezin hori onartzetik abiatu behar da. Ikasi, elkarri lagundu eta elkarrekin lan egin.

•Aitorpenaren eta balio positibo iraunkorraren kontzientziaren printzipioa

Beti dago eraikuntza-potentziaren faktore edo ikuspegi bat, errealitateari aurre egiteko garrantzi estrategikoa duena. Balio positibo iraunkorra da.

Edozein konponbide-prozesu eraikitzeke, daukagunaren eta positiboa denaren balioespen esplizituan oinarritu behar da. Krisi edo zailtasun bat gainditzea, kasu honetan erronka demografikoa, zailtasunen artean aukerak bilatzean eta bultzatzean datza neurri handi batean. Zerbait onuragarria dela argi esatea da erresilientziarako oxigeno psikologikoa eta komunitarioa.

•Erantzukizunaren eta kontzientzia etiko pertsonalaren printzipioa

Pertsona bakoitzak hauta dezake. Bere egintzen eta ondorioen erantzule da. Zentzu etikoarekin aukeratzeko kontzientzia dugu. Gure erabakiak gara. Errealitate horretaz jabetzeak erantzukizun-printzipioa onartzea dakar. Printzipio horrek interpelazio pertsonalizatua planteatzea dakar: *zer zati dagokit niri?*

Ez da soilik zer eska dezakegun, baizik eta zer eman dezakegun ere, ezinbestekoa den erantzun komunitario baten zati gisa. Kasu hori ere erronka demografikoari aplikatuta. Galdera hau lehen pertsonan planteatzeak eta erantzun etikoa bilatzeak erantzukizunaren printzipioa islatzen du.

•Elkartasunaren eta giza duintasunaren kontzientziaren printzipioa

Giza duintasunak pertsona izatearen zentzua adierazten du, eta giza eskubideen oinarria da. Proiekzio lokala eta unibertsala du. Krisiek desberdintasunak handitzeko joera dute. Giza duintasunaren kontzientziak baldintzak sustatzera bultzatzen du, krisi- edo zailtasun-egoera batetik kohesio eta justizia sozial handiagoarekin ateratzea ahalbidetzeko.

Elkartasun-printzipioak berdintasuna eta egoera ahulenean dauden pertsonen aldeko lana eskatzen ditu. Elkartasunaren eta giza duintasunaren kontzientziaren printzipioa gaur egun, 2022an, munduan eta Euskadin hiru hitzetan adierazten dira: Giza Garapen Jasangarria. Demografiaren gaiari ezin zaio heldu printzipio hori sartu gabe.

5.1.2. Balioak

Gaur egungo testuinguruan, balio positibo ugari eta askotarikoak aipa daitezke. Horregatik, beharrezkoa da irizpide ez-arbitrarioen bidez horiek hautatzea. Bidegurutze horretan egokienak aurkitu eta sustatu nahi dira.

Hemen, proposamen gisa, hiru irizpideri erantzuten dieten lau baliori ematen zaie lehen-tasuna: oinarri etikoa duten balioak dira, eta elkarlaneko eta erabilgarritasun handiko kulturaren filosofia indartu dezakete demografiaren moduko erronka bati modu positiboan aurre egiteko.

•Elkarrizketa. Beste jarrera eta proposamen batzuk entzuteko eta kontuan hartzeko aldez aurreko jarrera adierazten du. Elkarrizketa lankidetzan aritu ahal izateko aurrebaldintza gisa eratzen den balio bat da. Elkarrizketa alternatiba lasaia ere bada, presaren edo indarkeriaren aurrean. Elkarrizketa da dogmatismoaren aurkako antidotorik onena.

•Lankidetzak. Lankidetzak konpromiso bat da, eta bateratze-lana, koordinazioa eta elkarlaneko gobernantza eskatzen ditu. Egungo testuinguruak lankidetzak-estrategia eskatzen du (eragile anitzekoa) norabide guztietan. Aliantza-dinamikak eta talde-lana sustatzen ditu. Lankidetzak unilateralismoari eta totalitarismoari aurre egiten die.

•Pertseberantzia. Krisi orotatik irteteko, eustean eta irmotasunean oinarritutako prozesuak behar dira. Pertseberantziaren bi osagaiak dira. Erresilientzia eta lankidetzak sustatzeko baldintza egokiak sortzen dituzte. Atzera egitearen aurrean, pertseberantziak zorrotasuna eta erantzunkidetasuna behin eta berriz azpimarratzea sustatzen du.

•Proaktibitatea. Bizi garen larrialdi-testuinguru berriak paradigma-aldaketak eskatzen ditu. Lehenengo gaia ez da *arazoa non dagoen eta erruduna nor den*, baizik eta *konponbidea non dagoen, nola eraikitzen dugun guztion artean eta zer ekarpen dagokidan*. Biktimismoaren eta kexaren kulturaren aurrean, proposamen-konpromisoa, eraikitze-konpromisoa eta inplikazioa.

5.2. Premisa estrategikoak

Jarraian azaltzen direnak dira demografiaren gaiari heltzeko eta dokumentu honekin bultzatu nahi den prozesua lantzeko esparru orokorra eratzen duten alderdi estrategikoetako batzuk. Premisa horiek erronka demografikorako 2030erako Euskal Estrategiaren II. Dokumentuan ere jasotzen dira, Jarduera Plana barne hartzen duen dokumentu operatiboan.

5.2.1. Perspektiba integrala, sistemikoa eta progresiboa

Estrategiak 2030 Agendaren Garapen Jasangarrirako Helburuekin lerrokatutako eraldaketa-ikuspegi sistemikoa eta progresiboa izan behar du. Ikuspegi integral horrek honako politika hauek eskatzen ditu: etxebizitza, enplegua, hezkuntza, soziosanitarioak, osasuna edo migrazioa eta gizarte-prestazioak, gaitasunak garatzeko laguntzak edo laguntza, bai eta hiri- eta landa-dimentsio bikoitza ere, epe labur eta ertaineko ekimenekin eta lau sektore hauen lankidetzarekin: publikoa, enpresa, hirugarren sektorea eta familia, sare komunitarioekin batera.

Begirada horrek bateragarria izan behar du jarduera politikoaren eta instituzionalaren erreforma-bokazioarekin. Epe labur eta ertaineko ondoz ondoko jarduketa-programetan zehaztu behar da, finkatutako helburu orokorrekin bat etorritik eskalatzeko eragin zuzena izan dezaten. Ikuspegi progresibo horren barruan, garrantzi berezia hartzen du lehentasun partekatuen arabera jardunak. Lehentasun horiek trakzio-proiektuetan eta lehen talka-planean islatu behar dira.

5.2.2. Genero-ikuspegia

Estrategia eta jarduera guztiek genero-ikuspegiaren eta ikuspegi intersektionalaren berri izan behar dute, eta arreta berezia jarri behar dute herritarren eskubideak benetan baliatzean eta zailtasun, bazterkeria edo diskriminazio anizkoitzeko egoeretan.

Helburua da baldintzak sortzea, pertsonak, hala aukeratzen badute, amatasuna/aitatasuna beren bizi-proiektuko beste alderdi batzuekin bateratu ahal izateko eta nahi duten seme-alaba kopurua eduki ahal izateko, nahi dutenean, eta nahi dutena baino kopuru txikiagoa edo nahi dutena ez den une batean edukitzeko baldintzarik edo bultzadarik ez izatea.

5.2.3. Aniztasunaren, tratu-berdintasunaren eta diskriminaziorik ezaren ikuspegia

Estrategia familia-egituren, familia-bizitzako ibilbideen eta familia barruko harremanen aldaketa-prozesu sakona onartzean oinarritzen da, eta familia-egitura guztiek babes sozial maila bera izatea bilatzen du. Azken batean, familia-aniztasuna, tratu-berdintasuna eta pertsonen eta familien diskriminaziorik eza aitortu eta babestu behar dute.

5.2.4. Erantzunkidetasunaren ikuspegia

Estrategia honetan jasotako jarduerak kontuan hartu behar dute gizarte-antolaketa erantzukide baterantz aurrera egiteko beharra, eredu bat garatuz, non bi gurasoek neurri berean parte hartzen duten produkzio- edo lan-zereginetan, eta ugalketa- edo zaintza-lanetan, jasotzaile bikoitzaren eta zaintzaile bikoitzaren eredutik abiatuta.

5.2.5. Iraunkortasunaren ikuspegia

Estrategia horren hedapenak, helburuek eta jarduerak kontuan izan behar dute belaualdien ordezkapena zuzenean lotuta dagoela gizarte baten berrikuntzarekin eta haren iraunkortasunarekin. Desoreka demografikoak eragin zuzena du belaualdien arteko elkartasun-politikan eta gizarte-zerbitzu eta -politikan. Era berean, lan-merkatuko eskulanaren birjarpenean gero eta defizit handiagoa eragiten du. Oreak demografiaren bilaketa estu lotuta dago iraunkortasunaren irizpide gidariarekin, eta trantsizio sozialaren ardatz nagusietako bat da.

5.2.6. Adinekoen eskubideak, autodeterminazioa eta autonomia bermatzeko ikuspegia

Era berean, adinekoek beren etxean bizitza autonomia izateko bermeak izan behar dituzte, hala nahi izanez gero, beren bizitzakoaldi laburrago edo luzeagoetan nahitaez beharko dituzten zainketak alde batera utzi gabe, autodeterminatuz.

2021ean 18.000 pertsona zeuden egoitzetan, baina milioi erdi baino gehiago ziren pensiodunak; beraz, gehienak beren etxeetan bizi dira. Eta,aldi berean, gehien hazi diren etxe unitateak kide bakarrekoak (guztizkoaren heren bat inguru) eta bi pertsonakoak (aurrekoekin batera, etxe unitate guztien bi heren) dira.

Horrek esan nahi du beharrezkoa dela komunitatean arreta indartzea, lehen eta bigarren mailako arreta, zaintza instituzionala indartuz eta familiaren pisua modulatu, zaintza-eredua eraldatu. Bestalde, adineko autonomoekin, gehienak baitira, politikak eta ekimenak bultzatu behar dira, eta adineko pertsonen autonomia, bizitza osoa eta parte-hartze soziala sustatu bizi-ziklo osoan, bizi-itxaropen osasungarria handitzen lagunduz eta politikak, zerbitzuak eta programak adinekoen belaunaldien itxaropenetara, gaitasunetara, interesetara... egokituz.

5.2.7. Gazteen emantzipazio-prozesuaren zentralitate-ikuspegia

Egungo krisi-egoera argien deskribatzen duten faktoreetako bat da gazteek gero eta zailtasun handiagoa dutela beren bizi-proiektua autonomiaz gauzatzeko. Emantzipazio-prozesua, beraz, erronka demografikoari lotutako gazte-politiken bizkarrezurra da, eta, beraz, jatorrizko familia-etxetik benetan ateratzea ahalbidetuko duten emantzipazio-politika espezifikokoak izan behar dute.

Zeharkako irizpidea baldintza egokiak sustatzea da, gazteek bizi-proiektu autonomo bat aukera faltak eragindako atzerapenik gabe garatu ahal izan dezaten.

5.2.8. Politiken zeharkakotasunaren eta koherentziaren ikuspegia

Zeharkakotasunak berekin dakar politikak artikulatzea *biztanleria-sektoreetan (gazteak, adinekoak, gizonak, emakumeak, migratzaileak...)* eta *jarduera-sektoreetan (enplegua, etxebizitza, osasuna, hezkuntza, gizarte-zerbitzuak...)* helburu partekatuen inguruan –gizartea gaztetzea, bizi-itxaropena eta desgaitasunik gabeko bizimodua areagotzea...–, helburu horiek lortzeko funtsezko faktoreak *azpimarratuz*, betiere *elkarlaneko gobernantzatik, politiken koherentziatik*, eta sektoreen lankidetzatik (4S) eta hartzaileen parte hartzetik abiatuta.

Horiek guztiak ezinbestekoak dira *trantsizio-politikak* bultzatzeko, sinergiak eta berariazko tresnak behar baitituzte, urgentziazko egoeretan (ez hain luzeak) edo egoera arruntetan (egonkorragoak) erabiltzen ez direnak.

Sinergiak eta lankidetzak publiko-publikoko, publiko-pribatuko eta publiko-sozialeko tresnak, edo mugaz gaindiko lankidetzak, garrantzi handiko, ibilbide luzeko, izaera globaleko eta izaera sistemikoko fenomenoei erantzuteko, hala nola gizarteak gaztetzea-ri, osasun-krisiaren inpaktu sozial eta ekonomikoari, eraldaketa digitalari edo klima-aldaketari.

5.2.9. Eskubideen ikuspegia eta babes soziala sendotzearen ikuspegia

Eskubideen ikuspegiak garapen sozial eta pertsonalaren osagai bat gehitzen dio erronka demografikoaren kudeaketari, *biztanleriaren piramidearen oreka eta garapen ekonomikoa* bilatuz, babes sozialeko sistemak, gizarte-kohesioa eta gure ongizate-eredu propioa sendotzeko bitarteko gisa.

Erantzukizun publikoa zabalduz, gure ereduaren oinarri komunitarioa galdu gabe, *esku-bideak benetan baliatu eta pertsona guztiek bizitza autonomoko proiektuak hedatu ahal izateko.*

Bizi-proiektuak garatzeko laguntza kolektibo bakoitzari egokitu behar zaio, eta izaera espezializatua eta, azken batean, pertsonalizatua izan behar du, laguntzak konbinatuz. Sektore publikoaren, pribatuaren, sozialaren eta familia-komunitatearen arteko lankidetzari (4S) eta laguntzen konbinazioari (pertsonalizazioa) esker, emaitza hobekak lor daitezke.

5.2.10. Belaunaldi arteko elkartasunaren ikuspegia

Elkartasuna maila pertsonalean, familiarrean, sozialean eta instituzionalean (elkartasun organikoa), behar bezala garatuz pentsio-sistema eta, oro har, babes sozialeko sistemak (Interes Orokorreko Gizarte Zerbitzuak, hezkuntza-, osasun- eta gizarte-sistemak barne). Sistema horiek ezinbestean jasan behar dira eta bateragarriak izan behar dute belaunaldien arteko baliabideen eta aukeren banaketarekin, arreta berezia eskainiz pertsona eta familia gazteei.

6. Orientabide orokorrak

Erronka demografikorako 2030 Euskal Estrategiaren Dokumentu Operatiboaren edukia honako orientabide orokor hauek ere kontuan hartuta eraikitzen da.

I. Eraldaketa demografikoak kultura-aldaketa sistemikoa eta integrala dakar berekin, eta horrek eragina du ia politika publiko guztietan eta maila guztietan.

Hala eta guztiz ere, progresibotasunaren ikuspegitik eta lehen fase gisa, badirudi beharrezkoa dela eraldaketa-indar bultzatzailea duten proiektuak adostu behar diren jarduketara estrategikoko eremuak identifikatzea. Alde horretatik, badirudi bi direla jardun-eremu estrategikoak, gizartea gaztetzeko eta oreka demografiko berri bat lortzeko: gazteen emantzipazio-prozesuei laguntzea eta familia-proiektuak eratzea.

Modu osagarrian, lehentasunezko jarduera-ardatz gisa, migranteak gizarteratzea, euskal gizartearen egitura demografikoari eragiteko gaitasunarekin. Eta, gaur egungo egitura demografikoak etorkizuneko behar, betebehar eta aukeretan izango duen eraginari aurrea hartu eta heldu nahian, zahartze aktiboa eta osasungarria bermatuko duten politika publikoak bultzatzea, adinekoen autonomia eta bizitza osoa sustatzea, eta zaintza sozial eta sanitarioak, baita landa-balioa handitzea eta lurraldearen oreka demografikoa ere.

II. Ildo horretan, erronka demografikorako 2030 Euskal Estrategiak inpaktu bikoitzeko irizpide metodologiko bat hartu behar du bere gain: epe laburrean eta ibilbide luzean.

Materiaren konplexutasunak ez du aukerarik ematen bat-bateko efektuen mirari-aukerak aurkezteko. Beharrezkoa da arlo horretako politika publikoak erabaki jasangarri eta, batez ere, iraunkor gisa planteatzea. Horri dagokionez, 2030erako erronka demografikorako euskal estrategiak eragin bikoitzeko irizpide metodologiko bat hartu behar du bere gain bere jarduerak egituratzeko orduan, bere helburua epe laburrean edo ibilbide luzean kokatzearen arabera.

- Epe laburrerako eraginaren irizpidea: jarduera berriak bultzatzea. Helburu zehatza eta apala: datozen urteetan joera negatiboan aldaketa eragitea, bai emantzipazio-adinean, bai jaiotza-tasan. Baita berriak eta gehigarriak ere. Jarduketa horiek iraunkorrak eta jasangarriak izan behar dute, baita ibilbide luzean ere.

- Ibilbide luzeko inpaktuaren irizpidea: abian dauden jarduerak indartzea. Erronka demografikoari erantzuteak belaunaldi-erleleboko ziklo baten kudeaketaz hitz egitea esan nahi du. Eraldaketa horrek aldaketa sistemikoa eta kulturala dakar, eta epe ertain eta luzera proiektatu behar da. Begirada luzea eta zabala behar du. Batez ere, dagoneko martxan dauden eta mantentzen, indartzen edo sakontzen diren jarduerekin bat etorriko dira.

III. Estrategiak eta haren ekimenek erreferentzia nagusizat hartu behar dute gazteek emantzipatzeko, familiak eratzeko, amatasun-adinerako eta seme-alaben kopururako duten nahiaren eta benetan gertatzen denaren arteko aldea.

Azken urteetako inkesta eta azterlan soziologiko guztiek datu-ildo bera berresten dute: desiraren eta errealtatearen arteko aldea dago. I. dokumentu honen eranskinak Eusko Jaurlaritzako Prospekzio Soziologikoen Kabineteak 2022ko udaberrian demografiari buruz egindako azterlanaren datu nagusiak jasotzen ditu.

Euskaldunen ustez, emantzipatzeko batez besteko adin egokiena 25 urte da. Hala ere, euskal gazteen batez besteko emantzipazio-adina 30,2 urtekoa da. Inkestari erantzun diotenen iritziz, 28 urte da lehen seme-alaba izateko adinik egokiena. Hala ere, Euskadiko emakumeek lehen seme-alaba izateko duten batez besteko adina 32,6 da Euskadin. Era berean, batez bestekoaren arabera, seme-alaben kopuru ideala 2,2 da. Euskadiko jaiotza-tasa 1,28 da emakume bakoitzeko.

Ez erakundeek, ez politika publikoek ezin dituzte erabaki pertsonalak, familiakoak edo pribatuak baldintzatu. Hala ere, erabaki horiek baldintzarik ezak eragindako atzerape-
nik edo mugarik gabe hartzen lagundu behar dute. Pertsonen autonomia pertsonaleko
prozesuari dagokion adinean emantzipatzeko aukera izan behar dute, eta nahi duten
seme-alaba kopurua izan behar dute, bai eta nahi dutenean ere.

IV. Azaldutako egoera demografikoa larriagotu egiten da kezka- eta ziurgabetasun-fak-
tore berrien ondorioz. COVID-19aren pandemiak edo Ukrainaren inbasioaren inpaktuak
zailtasun- eta ziurgabetasun-faktoreak dira, eta errekuperazio demografikoaren ikuspe-
giaren aurka jarduten dute.

Helburuak ezartzerakoan eta jarduketa batzuk zehazterakoan kontuan hartu beharreko
faktore garrantzitsuak dira. INEren arabera, 2021eko urtarrilean izandako jaiotzak % 20,9
jaiotsi ziren Espainian, aurreko urteko hilabete beraren aldean. 2020ko abenduan, Italiako
murrizketa % 21,6koa izan zen. 2021eko urtarrilean, jaiotzak % 13 jaiotsi ziren Frantzia-
n.

Euskadin, EUSTATen arabera, 2021. urte osoa hartuta, jaiotzen behin-behineko kopurua
14.247 izan zen; hau da, % 3,3ko beherakada izan zen 2020. urtearekin alderatuta, urte ho-
rretan jaiotzak 14.739 izan baitziren, aurreko urtean baino % 4,4 gutxiago.

Horrek guztiak berresten du estrategia bat eraiki behar dela egungo balantze demo-
grafikoa eta haren joerak lehengoratzeko helburuarekin eta jarduketekin. Ildo horretan,
beharrezkoa da garrantzi arauemaileko esparru bat artikulatzea, hala badagokio har dai-
tezkeen neurriei babes juridikoa emateko. Helburu hori lortzeko, gomendagarria da ikus-
pegi demografikoak legeen, erregelamenduen, planen eta inbertsio-programen lanke-
tan duen eragina txertatzea.

V. Dokumentu honetan azaldutako guztia gorabehera, eta demografiaren gaiak zalan-
tzarik gabe duen garrantzi estrategikoa gorabehera, haren tratamendu integrala ez da
lehen lehentasun-lerrora iristen agenda publikoan, Gobernuaren komunikazioan, Lege-
biltzarreko eztabaidetan edo komunikabideen arretan, ezta gizarte-kezken artean ere.
Ezta Estatuan edo European ere.

Zenbait adierazpen, hala nola pentsioen etorkizuna edo duela gutxi zaintzak, nolabaite-
ko zentraltasuna hartzen ari dira eztabaida sozialean eta politikoan, baina ez da gauza
bera gertatzen erronka demografikoaren funtsezko dimentsioei dagokienez, hala nola
gazteen emantzipazioa edo jaiotza-tasa, eta horrek pertsonengan, familietan eta gizar-
tean duen eraginari dagokionez, adibidez, gazteen eta migranteen gizarteratzeari, edo
babes- eta ongizate-eredua mantentzeari eta eraldatzeari dagokienez.

Estrategia horren prestaketak eta haren akordio-prozesuak eragiten dituen eztabaidek
eta erreflexuek defizit hori neurri batean zuzendu dute. Hala ere, beharrezkoa da haus-
narketa hori agenda publikoan intentsitate handiagoz sartzea, ikuspegi multidimentsio-
nal eta errealista batetik, funtsezko gaiei buruzko adostasun soziala sustatuz, hala nola
gazteen aukeren garapena, zeinengan bi krisialdi segidan eragin duten, familien politi-
karen bultzada, euskal harrera-eredua, zaintzak, hezkuntza, gizartea eta osasuna, edo
lurraldearen garapen orekatua ikuspuntu ekonomikotik, sozialetik eta demografikotik
(landa-balioa handitzea).

Eranskina

2022ko maiatzean Prospekzio Soziologikoen Kabineteak erronka demografikoari buruz egindako azterlanaren datu nagusiak

2022ko maiatzaren 16an, Eusko Jaurlaritzako Prospekzio Soziologikoen Kabineteak Euskadiko biztanleek erronka demografikoaren aurrean dituzten pertzepzio eta jarreretan oinarritutako azterlan bat argitaratu zuen. Eranskin honetan jasotzen dira azterlan honen datu nagusiak. Txosten osoa hemen kontsulta daiteke:

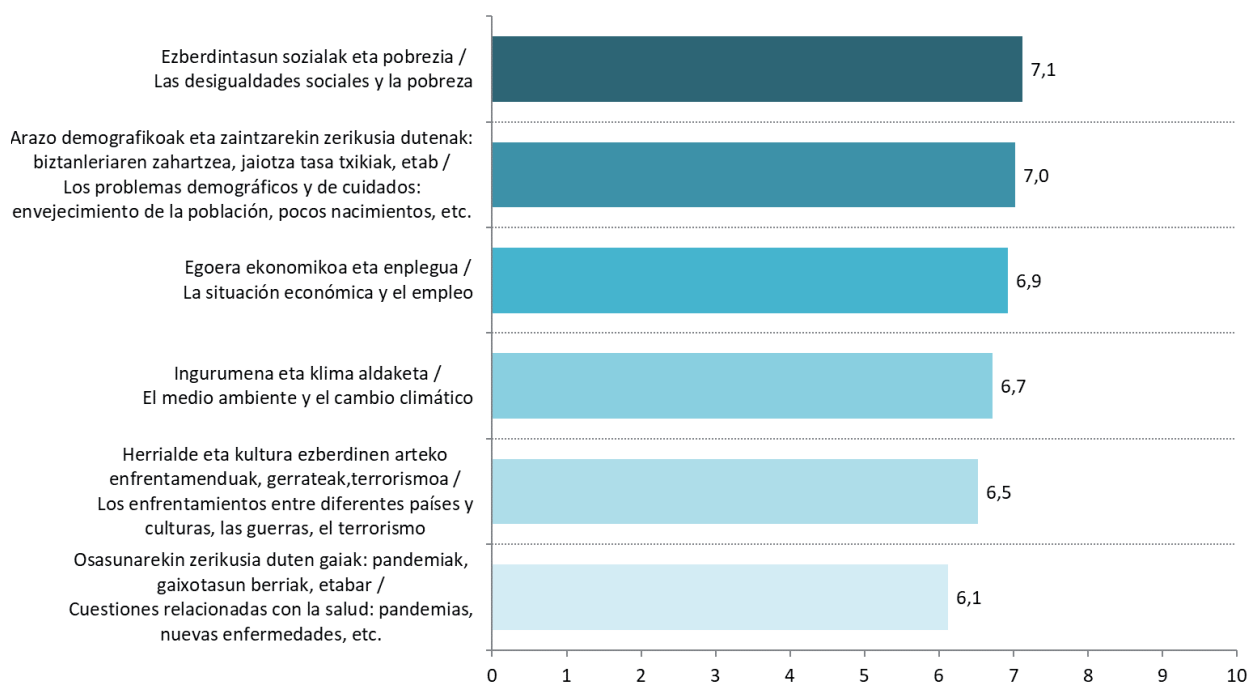
https://www.euskadi.eus/contenidos/documentacion/o_22tef2/eu_def/adjuntos/22tef2.pdf

1 – Testuinguru demografikoa / Contexto demográfico

1.1 – Demografia beste arazo batzuen testuinguruan / La demografía en el contexto de otros problemas sociales

Datozen urteetan aurre egin beharko diegun erronka batzuk irakurriko dizkizut, eta nahiko nuke esatea, 0tik 10erako eskala erabilita, zure ustez hurrengo bost urteetan erronka horietako bakoitza zenbateraino izango den arazo bat Euskadin; kontuan izan 0ak esan nahi duela “ez dela arazo larria izango” eta 10ak, aldiz, “oso arazo larria izango dela”./

Le voy a leer algunos de los retos a los que nos vamos a tener que enfrentar en los próximos años, y me gustaría que me indicara en una escala de 0 a 10, hasta qué punto cree Ud. que cada uno de ellos va a representar un problema grave para Euskadi en los siguientes 5 años, teniendo en cuenta que el 0 representa que “no va a ser un problema grave” y el 10 que “va a ser un problema muy grave” en Euskadi.



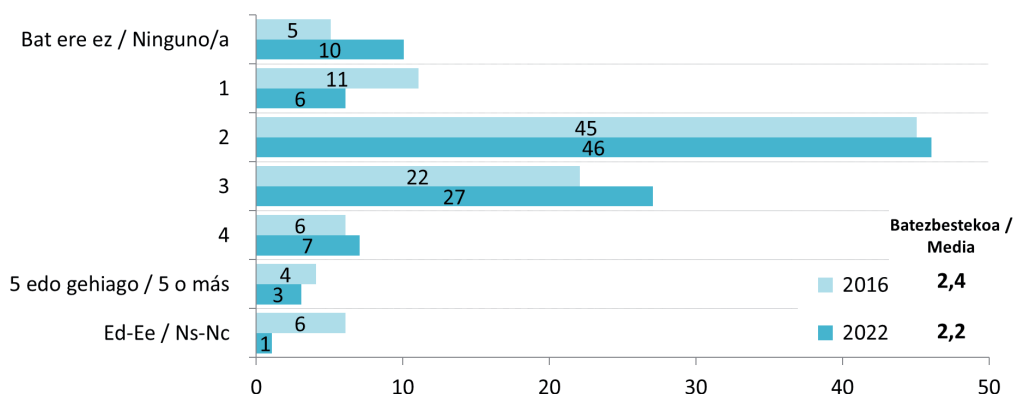
Batezbestekoak (0= ez da arazo larria izango; 10= oso arazo larria izango da) /
Medias (0= no va a ser un problema grave; 10= va a ser un problema muy grave)

1.2 – Demografiarekin zerikusia duten hainbat gairen inguruko egoera pertsonala eta iritziak /

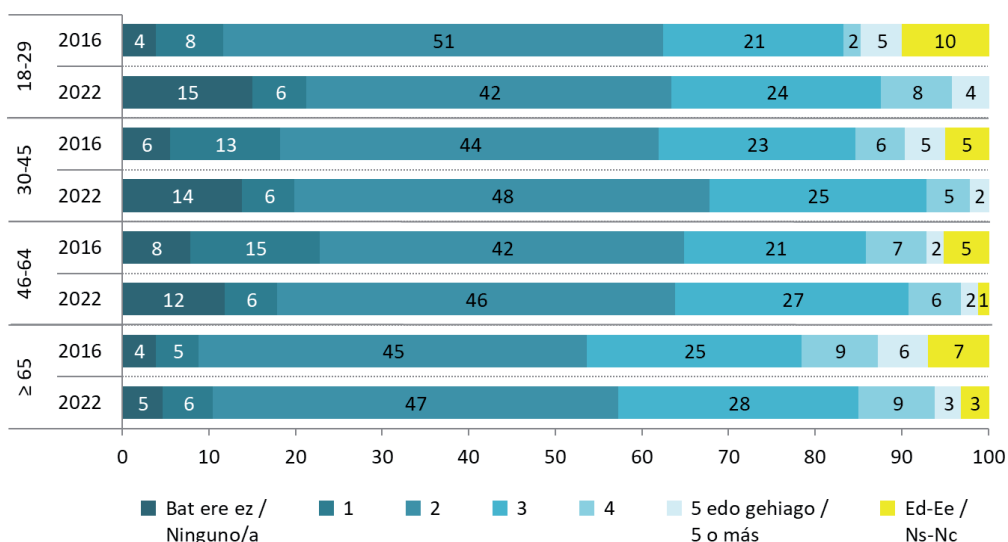
Situación personal y opiniones respecto a temas relacionados con la demografía

1.2.1 – Eduki nahiko lukeen seme-alaba kopurua / Número de hijos y/o hijas deseado

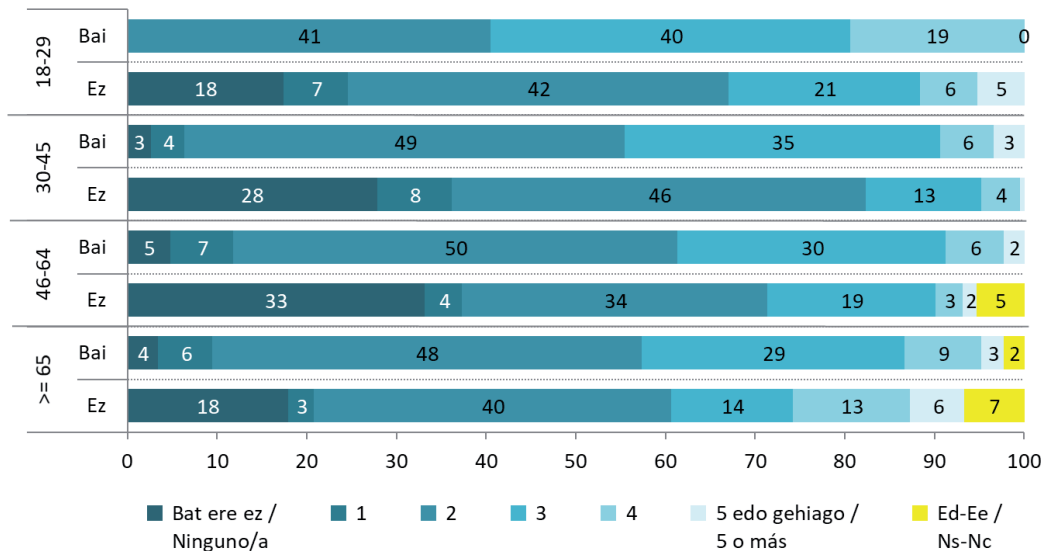
Askatasun osoz aukeratu ahalko bazenu, zenbat seme-alaba izatea gustatuko litzaizuke? / Si pudiera elegir ud. con total libertad, ¿cuántos hijos/as le gustaría tener o le habría gustado tener?



ADIN-TALDEEN ARABERA / SEGÚN GRUPOS DE EDAD

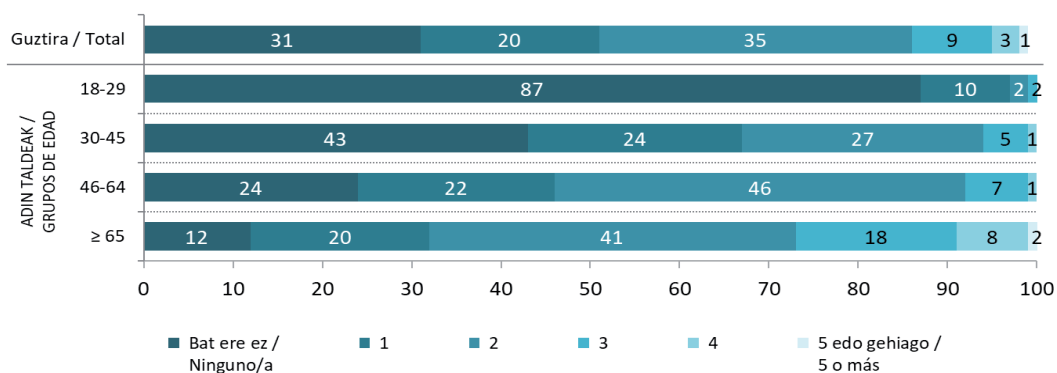


ADINA ETA SEME-ALABAK DITUEN EDO EZ KONTUTAN HARTUTA /
SEGÚN EDAD Y TENGA O NO HIJOS/AS



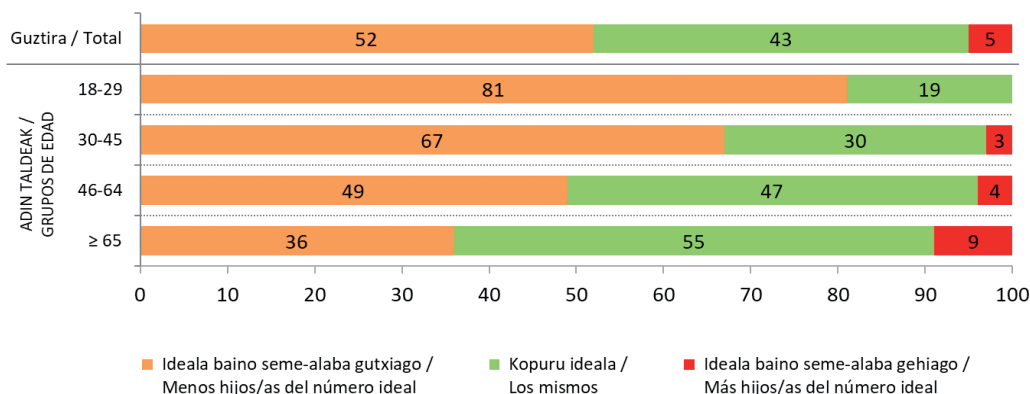
1.2.2 – Izandako seme-alaba kopurua / Número de hijos y/o hijas que ha tenido

Eta, zenbat seme-alaba izan dituzu? /
Y, ¿cuántos hijos/as ha tenido Ud.?



1.2.3 – Zenbateraino bat egiten dute errealitatean izandako seme-alaba kopuruak eta idealak /

*Hasta qué punto se adecúa el número real de hijos/as que se ha tenido con el ideal **



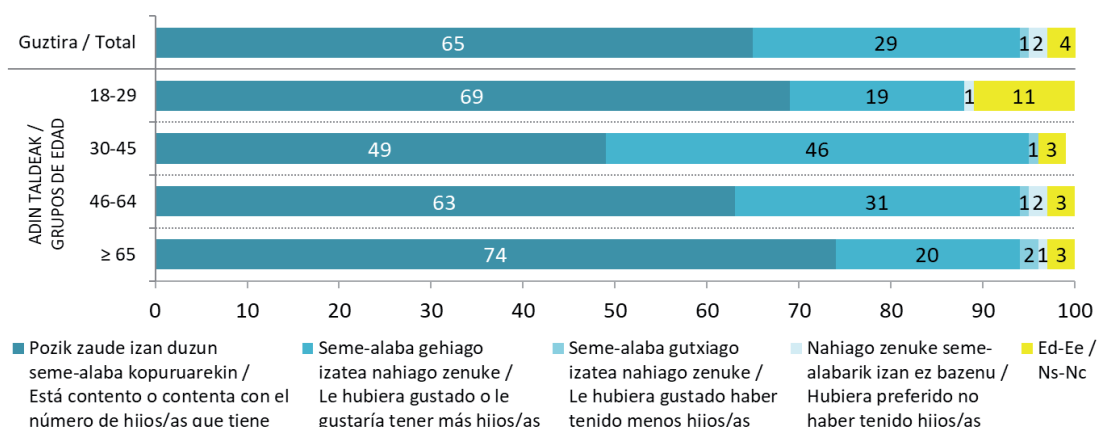
* Aldagai hau kalkulatzeko aurreko bi galderak erabili ditugu: eduki nahiko lukeen seme-alaba kopurua ken izan dituen / Para calcular esta variable hemos utilizado las dos preguntas anteriores: número de hijos/as deseado menos número de hijos/as que se han tenido hasta el momento

1.2.4 – Izandako seme-alaba kopuruagatiko sentipena /

Sentimientos respecto al número de hijos/as que se ha tenido

Eta, nola sentitzen zara zu orain arte izan duzun seme-alaba kopuruari dagokionez? /

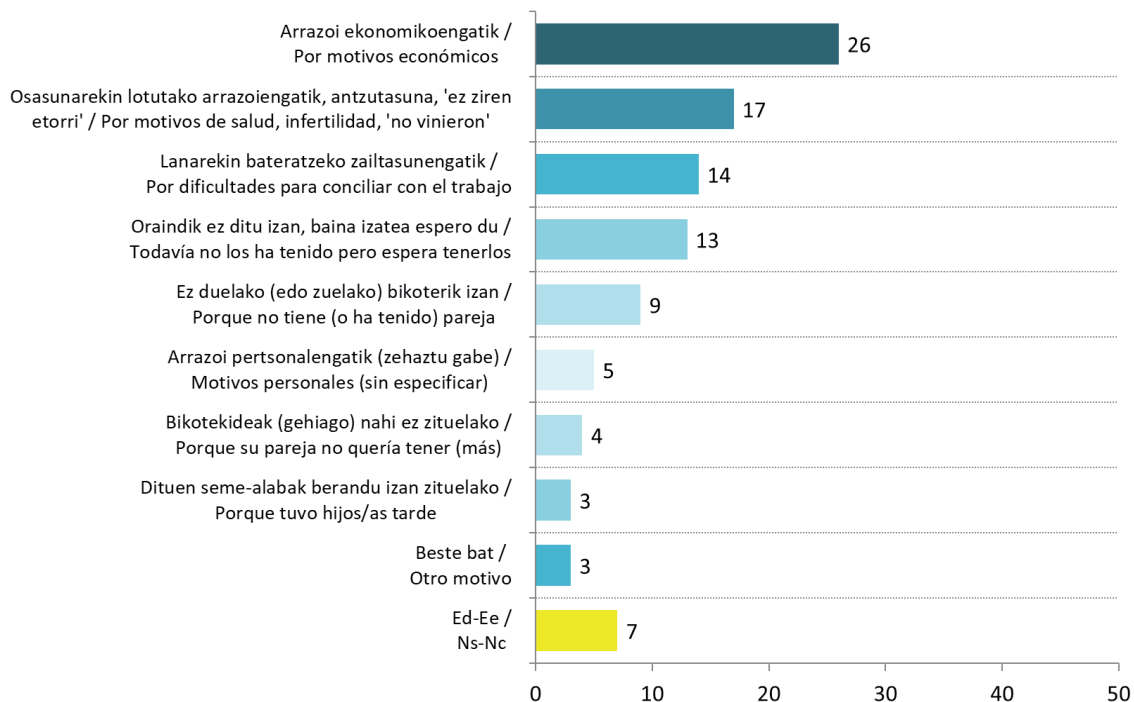
Y ¿cómo se siente Ud. con respecto al número de hijos e hijas que ha tenido hasta el momento?



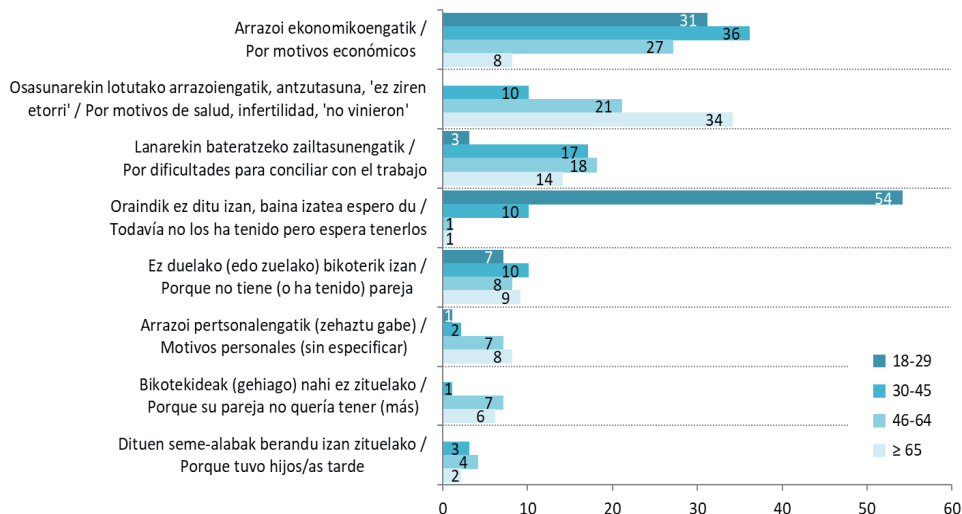
1.2.5 – Nahi baino seme-alaba gutxiago izateko arrazoiak / Motivos para tener menos hijos e hijas de los deseados

Nagusiki, zein izan da zuk nahi baino seme-alaba gutxiago izateko arrazoa? /
Principalmente, ¿por qué motivo ha tenido Ud. menos hijos/as de los que le gustaría?

Galdera hau soilik nahi baino seme-alaba gutxiago izan dituztenei egin zaie (%52) /
Pregunta realizada únicamente a quienes han tenido menos hijos e hijas de los deseados (52%)



ADIN-TALDEEN ARABERA / SEGÚN GRUPOS DE EDAD



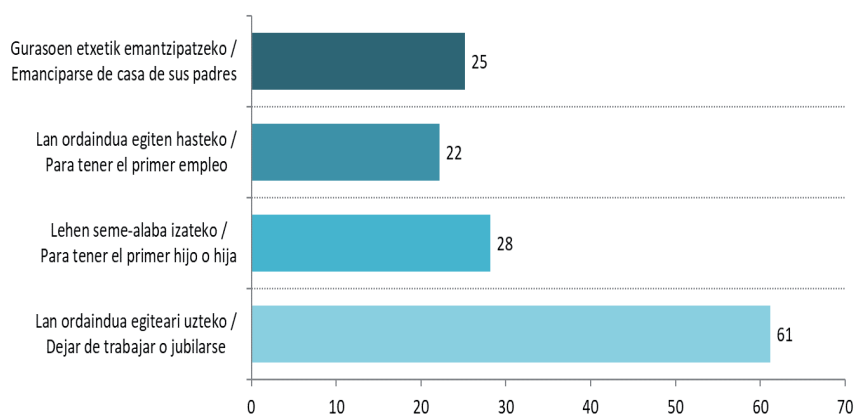
1.2.6 – Mugarri-sozialak diren hainbat gauza egiteko adina / Edad para ciertos hitos sociales

1.2.6.1 – Adin ideala / Edad ideal

Oro har, zure ustez zein da gauza hauek egiteko adin ideala? / En general, ¿cuál considera Ud. que es la edad ideal para...?

	Batezbestekoa (urte) / Media (años)		Guztira / Total %
<i>Gurasoen etxetik emantzipatzeko / Emanciparse de casa de sus padres</i>	25	Segun eta / Depende *	5
		Bat ere ez / Ninguna *	1
		Ed-Ee / Ns-Nc	2
<i>Lan ordaindua egiten hasteko / Para tener el primer empleo</i>	22	Segun eta / Depende *	10
		Bat ere ez / Ninguna *	0
		Ed-Ee / Ns-Nc	1
<i>Lehen seme-alaba izateko / Para tener el primer hijo o hija</i>	28	Segun eta / Depende *	4
		Bat ere ez / Ninguna *	1
		Ed-Ee / Ns-Nc	1
<i>Lan ordaindua egiteari uzteko edo jubilatze / Dejar de trabajar o jubilarse</i>	61	Segun eta / Depende *	9
		Bat ere ez / Ninguna *	0
		Ed-Ee / Ns-Nc	1

* Erantzun aukera hauek ez zitzaizkien irakurri inkestatuei / Estas opciones de respuesta no se leyeron a las y los encuestados

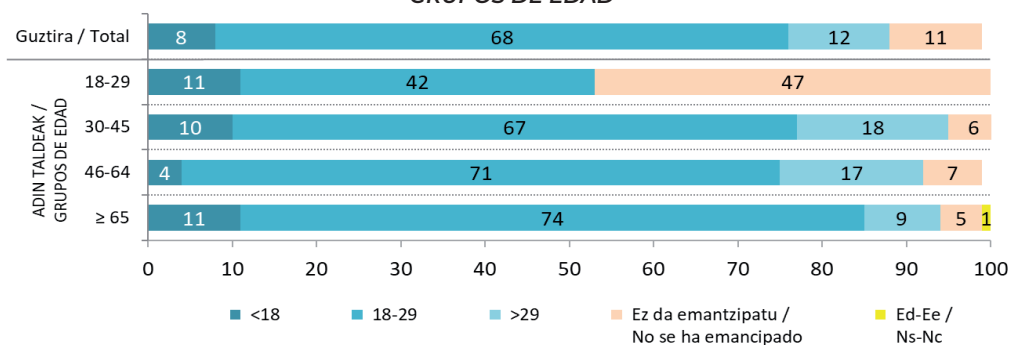


1.2.6.2 – Norberak egindako adina / Edad en la que se han realizado

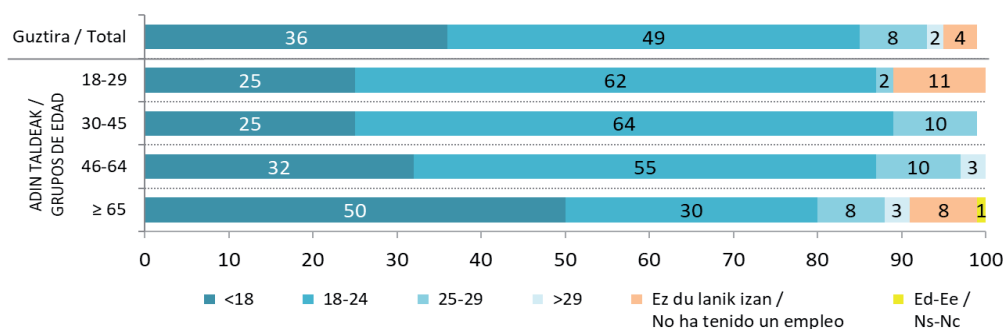
Eta zu zeu, zenbat urterekin...? / Y en su caso particular ¿qué edad tenía Ud. cuando..?

	Batezbestekoa (urte) / Media (años)		Guztira / Total %
<i>Emantzipatu zinen gurasoen etxetik / Se emancipó de casa de sus padres</i>	24	Ez dagokio / No corresponde	11
		Ed-Ee / Ns-Nc	0
<i>Izan zenuen lehen enplegua / Tuvo su primer empleo</i>	19	Ez dagokio / No corresponde	4
		Ed-Ee / Ns-Nc	0
<i>Izan zenuen lehen seme-alaba / Tuvo su primer hijo o hija</i>	28	Ez dagokio / No corresponde	31
		Ed-Ee / Ns-Nc	0
<i>Jubilatu zinen edo utzi zenion lan ordaindua egiteri / Dejó de trabajar o se jubiló</i>	58	Ez dagokio / No corresponde	67
		Ed-Ee / Ns-Nc	2

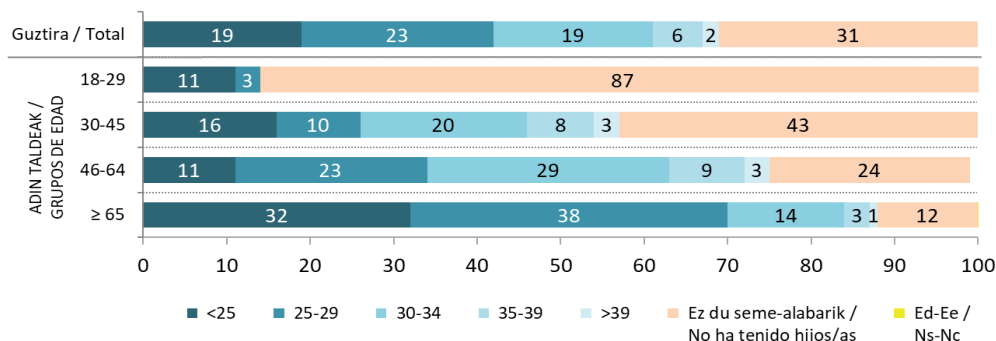
ZENBAT URTEREKIN EMANTZIPATU ZEN ADIN-TALDEEN ARABERA / EDAD DE EMANCIPACIÓN SEGÚN GRUPOS DE EDAD



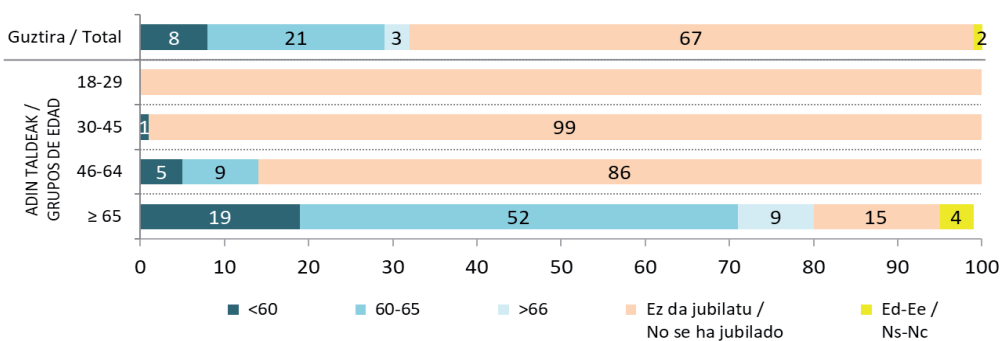
ZENBAT URTEREKIN IZAN ZUEN LEHEN LANA ADIN-TALDEEN ARABERA / EDAD DE PRIMER EMPLEO SEGÚN GRUPOS DE EDAD



**ZENBAT URTEREKIN IZAN ZUEN LEHEN SEME-ALABA ADIN-TALDEEN ARABERA /
EDAD DE PRIMER HIJO/A SEGÚN GRUPOS DE EDAD**



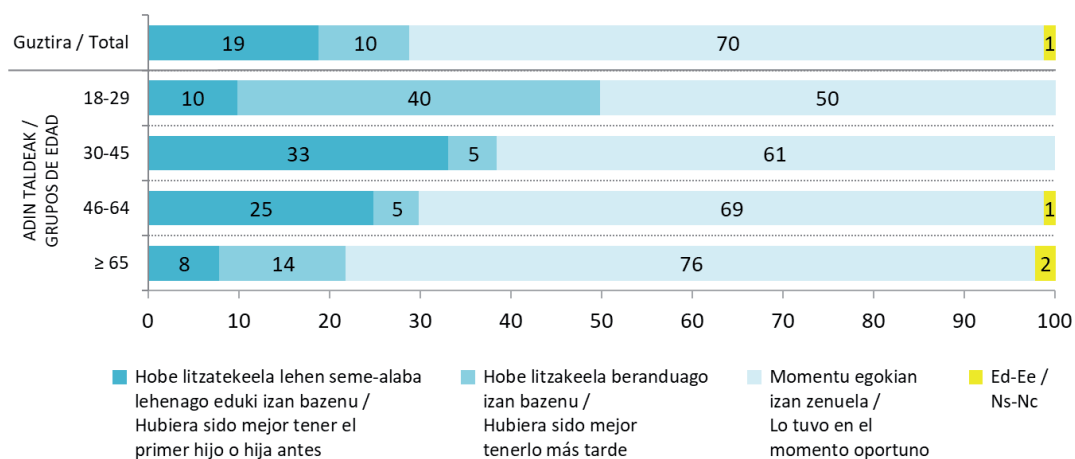
**ZENBAT URTEREKIN JUBILATU ZEN EDO LAN EGITEARI UTZI ZION ADIN-TALDEEN ARABERA /
EDAD DE JUBILACIÓN O EN LA QUE DEJÓ DE TRABAJAR SEGÚN GRUPOS DE EDAD**



**1.2.6.3 – Lehen seme-alaba izateko momentuaren gaineko sentipena /
Sentimiento respecto a la edad en la que se tuvo el primer hijo/a**

Atzera begiratuta, eta lehen seme-alaba izan zenuen momentuari dagokionez, zuk uste duzu... /
Mirando atrás, respecto al momento en el que tuvo su primer hijo o hija, considera Ud. que...

Galdera hau egin zaie soilik seme-alabaren bat izan dutenei (%69) /
Pregunta realizada únicamente a quienes han tenido algún hijo o hija (69%)

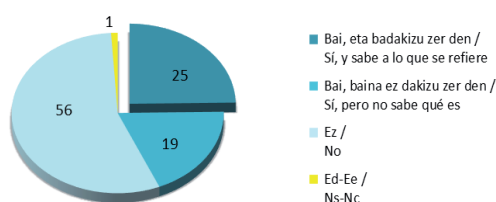


2 – Erronka demografikoa / Reto demográfico

2.1 – Ezagutza eta larritasuna / Conocimiento y gravedad

2.1.1 – Erronka demografikoaren ezagutza eta larritasuna / Conocimiento y gravedad percibida sobre el reto demográfico

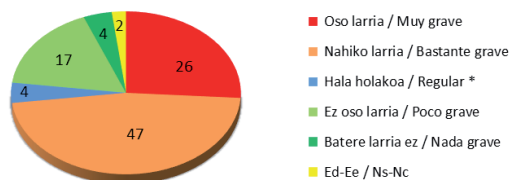
Entzun duzu ezer erronka demografikoari buruz? / ¿Ha oído hablar del reto demográfico?



Eta uste duzu erronka demografikoa Euskadin arazo oso larria dela, nahiko larria, ez oso larria edo batere larria ez? /

Y el reto demográfico en Euskadi, ¿le parece un problema muy grave, bastante grave, poco o nada grave?

Galdera hau soilik erronka demografikoari buruz ezer entzun eta zer den dakitenei egin zaie (%25) / *Pregunta realizada únicamente a quienes han oído hablar y saben qué es el reto demográfico (25%)*

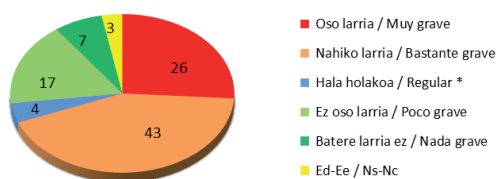


* Erantzun aukera hau ez zitzairen irakurri inkestatuei / *Esta opción de respuesta no se leyó a las y los encuestados*

2.1.2 – Biztanleria zahartzearen larritasuna / Gravedad percibida sobre el envejecimiento de la población

Erronka demografikoaren zati handi bat biztanleriaren zahartzea da. Gai horri dagokionez, uste duzu Euskadiko gizartearentzat biztanleriaren zahartzea arazo oso larria dela, nahikoa larria dela, ez oso larria edo batere larria ez dela? /

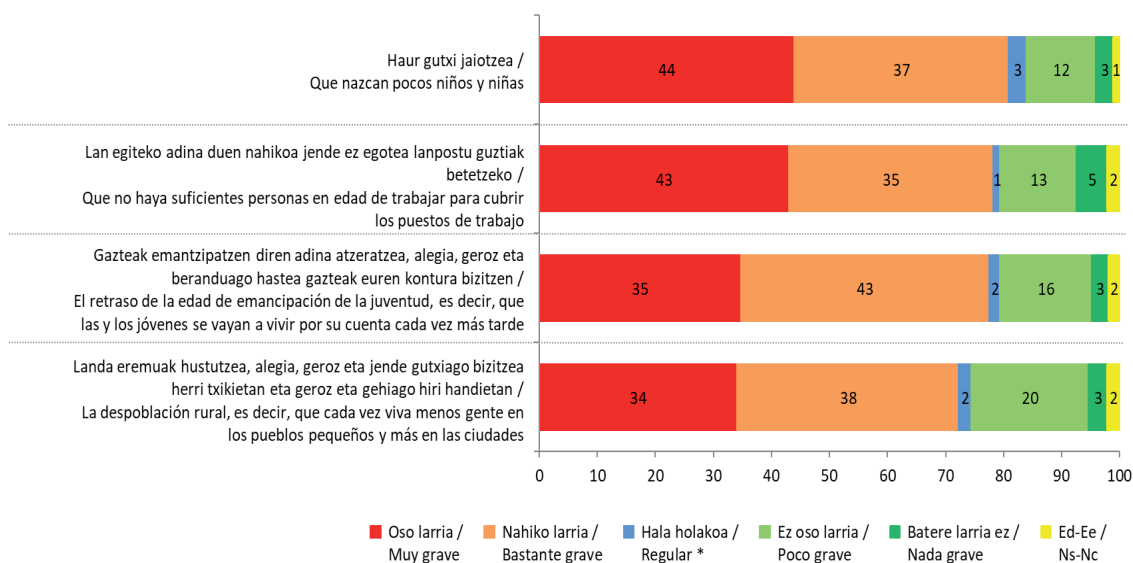
Una parte importante del reto demográfico se refiere al envejecimiento de la población, a este respecto ¿considera que el envejecimiento representa un problema muy, bastante, poco o nada grave para la sociedad vasca?



* Erantzun aukera hau ez zitzairen irakurri inkestatuei / *Esta opción de respuesta no se leyó a las y los encuestados*

2.1.3 – Erronka demografikoarekin zerikusia duten beste alderdi batzuen larritasuna / Gravedad de otros aspectos relacionados con el reto demográfico

Jarraian, erronka demografikoarekin zerikusia duten beste arazo batzuk irakurriko dizkizut. Esadazu, mesedez, zure ustez horietako bakoitza Euskadin etorkizun hurbilean arazo oso larria bilakatuko den, nahikoa larria, ez den oso larria izango edo ez den batere larria izango... / *A continuación, le voy a leer otros problemas relacionados con el reto demográfico, dígame, por favor, si le parece que cada uno de ellos representará a corto plazo en Euskadi un problema muy grave, bastante grave, poco grave o nada grave...*

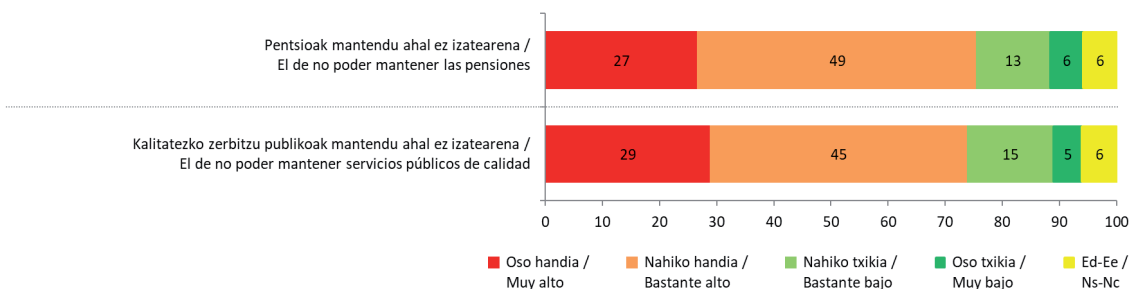


* Erantzun aukera hau ez zitzaion irakurri inkestatuei / Esta opción de respuesta no se leyó a las y los encuestados

2.1.4 – Erronka demografikoarekin lotutako arriskuak / Riesgos asociados al reto demográfico

Aldaketa demografiko hauek zergen bilketan eragina izan dezakete, ondorioz, uste duzue datozen 10 urteetan Euskadin pentsioak mantendu ahal ez izatearen arriskua izango dela oso handia, nahiko handia, nahiko txikia edo oso txikia? Eta kalitatezko zerbitzu publikoak mantendu ahal ez izatearen arriskua? /

Estos cambios demográficos podrían afectar a la recaudación de impuestos, como consecuencia de ello ¿cree Ud. que en los siguientes 10 años el riesgo en Euskadi de no poder mantener las pensiones será muy alto, bastante alto, bastante bajo o muy bajo? ¿Y el riesgo de no poder mantener servicios públicos de calidad?



2.2 – Irtenbideak / Soluciones

2.2.1 – Bat-batean bururatutako irtenbideak / Soluciones planteadas de forma espontánea

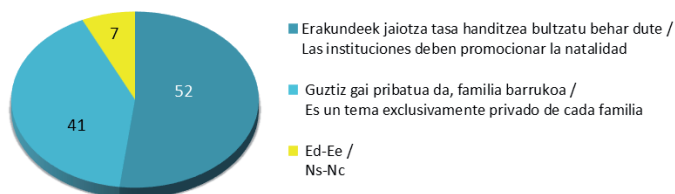
Aipatzen ari garen arazo demografiko, edo biztanleriarekin zerikusia duten horiei, aurre egiteko, zein uste duzu zuk izan daitekeela irtenbide egokiena? / ¿Cuál cree Ud. que podría ser la solución para hacer frente a los problemas demográficos o de población que estamos comentando?

	Guztira / Total
Enplegua sortu / Creación de empleo	23
Laguntza ekonomikoak / Ayudas económicas	17
Kalitatezko enplegua eta soldata duinak / Empleo de calidad y salarios dignos	14
Jaiotzak tasak handitzea sustatu / Fomento de la natalidad	12
Immigrazioa sustatu / Fomento de la inmigración	11
Gazteen emantzipazioa sustatu / Fomento de la emancipación juvenil	8
Kudeaketa publikoa hobetu (ustelkeria gutxiago, kudeaketa hobea) / Mejorar la gestión pública (menos corrupción, mejor gestión)	8
Kontziliazioa erraztu / Facilitar la conciliación	7
Zergen birbanaketa justuagoa / Distribución equitativa de los impuestos	7
Landa eramua sustatu / Fomento del mundo rural	6
Etxebizitza merkatua arautu (etxebizitza sozial gehiago, prezioak jaitsi) / Regular el mercado de la vivienda (más vivienda social, bajas precios...)	5
Hezkuntza-balioak landu / Incidir en la educación-valores	3
Erretiro aurreratua erraztu / Facilitar la jubilación anticipada	3
Ekonomia hobetu / Mejora en la economía	2
Egitura aldaketa osoa-estrukturala / Cambio total-estructural del sistema	2
Beste / Otras	7
Batere ez, ez da arazo bat / Ninguna, no es un problema	1
Ed-Ee / Ns-Nc	19

Inkestatuek espontaneoki emandako erantzunak ondoren kodifikatu dira / Se ha realizado una codificación posterior de las respuestas dadas espontáneamente por las personas encuestadas
 Ehunekoen batura ez da 100 bi erantzun eman ahal zirelako / Los porcentajes no suman 100 porque se podían dar dos respuestas

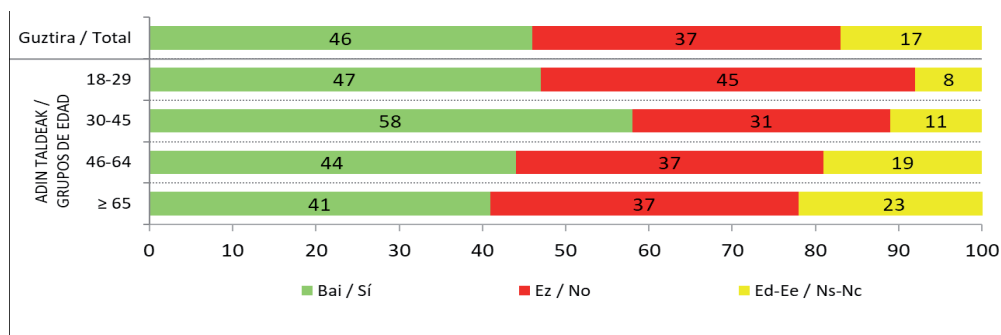
2.2.2 – Instituzioak eta ugalkortasunaren sustapena / *Instituciones y fomento de la natalidad*

Uste duzu erakundeek natalitatea edo jaiotza tasa handitzeko lan egin behar dutela, edo uste duzu gai hori guztiz pribatua dela, pertsona edo familia bakoitzarena? / ¿Cree Ud. que las instituciones tienen la responsabilidad de promocionar la natalidad, o cree que es un tema exclusivamente privado de cada persona o familia?



2.2.3 – Seme-alabak izateagatik euskal instituzioek ematen dituzten laguntzen ezagutza / *Conocimiento de las ayudas de las instituciones vascas por tener hijos/as*

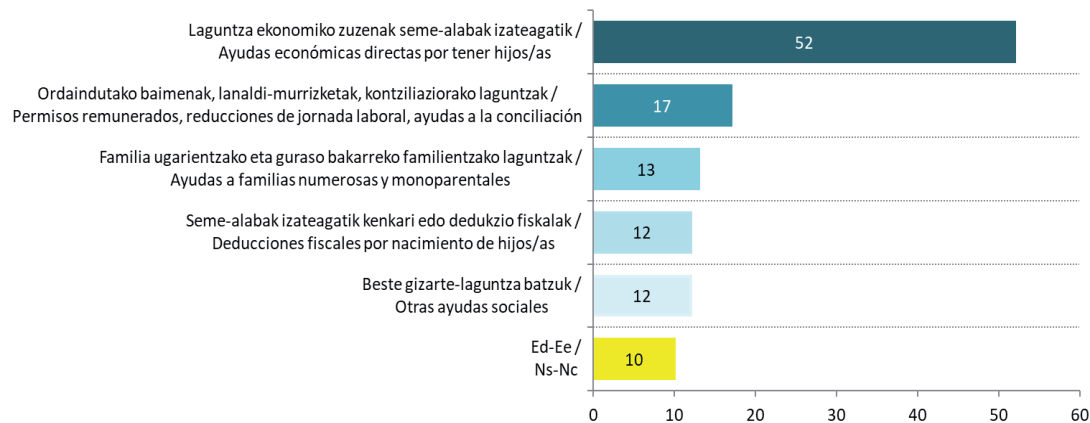
Badakizu euskal instituzioek laguntzaren bat ematen duten seme-alabak izateagatik? / *¿Sabe Ud. si hay alguna ayuda que dan las instituciones vascas por tener hijos o hijas?*



Esan diezadakezu ematen duten laguntza horietakoren bat? / *¿Me podría decir alguna de esas ayudas?*

Galdera hau soilik euskal instituzioek seme-alabak izateagatik laguntzaren bat ematen dutela dakitenei egin zaie (%46) /

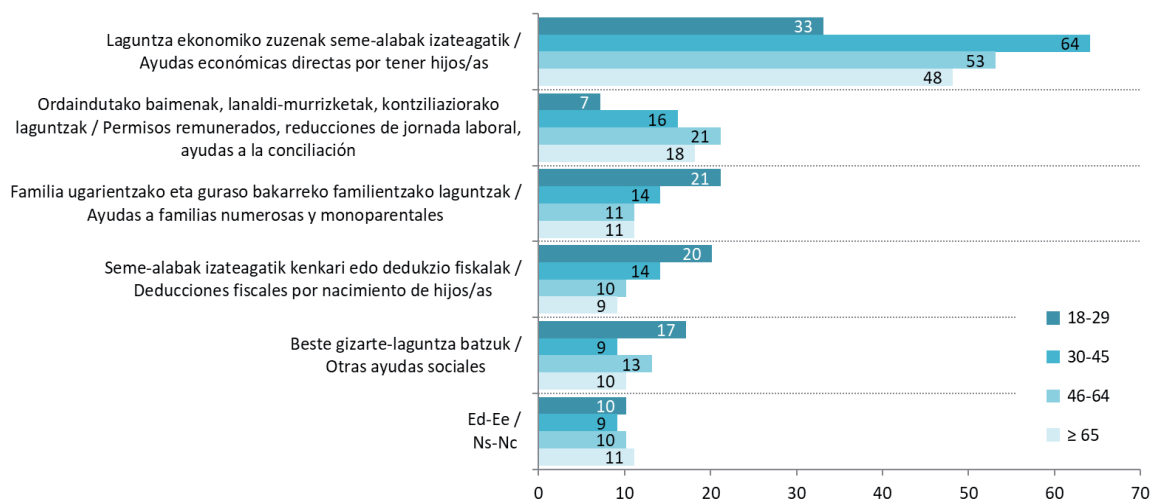
Pregunta realizada únicamente a quienes saben que hay alguna ayuda que dan las instituciones vascas por tener hijos o hijas (46%)



Inkestatuek espontaneoki emandako erantzunak ondoren kodifikatu dira / *Se ha realizado una codificación posterior de las respuestas dadas espontáneamente por las personas encuestadas*

Ehunekoen batura ez da 100 bi erantzun eman ahal zirelako / *Los porcentajes no suman 100 porque se podían dar dos respuestas*

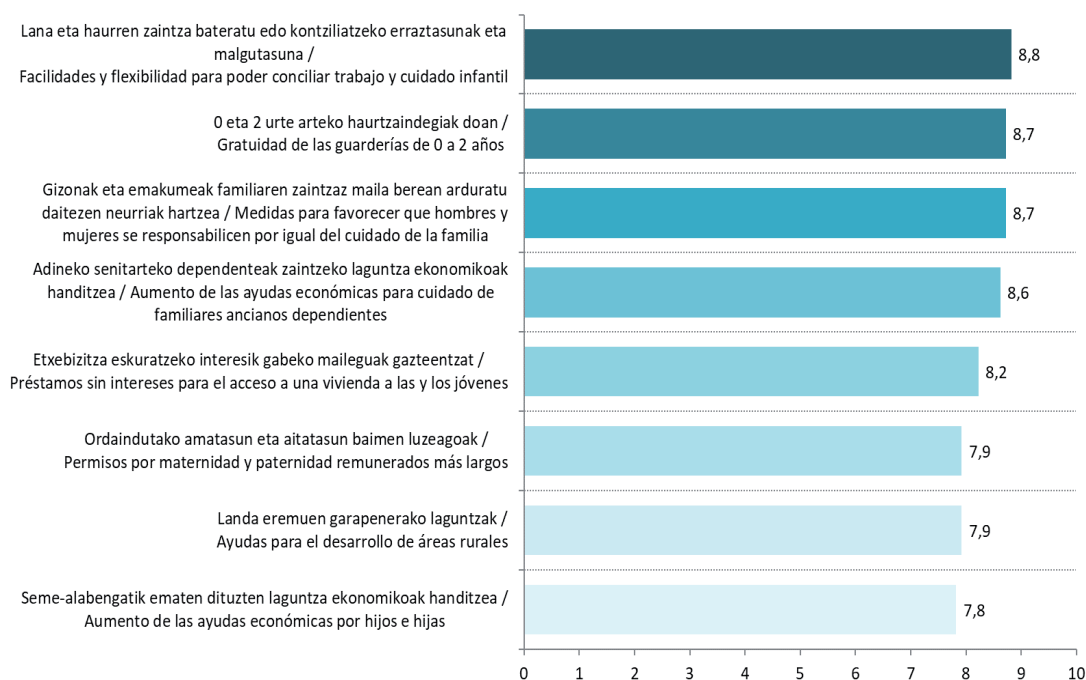
ADIN-TALDEEN ARABERA / SEGÚN GRUPOS DE EDAD



2.2.4 – Erronka demografikoari aurre egiteko neurrien lehentasuna / Prioridad de ciertas actuaciones para hacer frente al reto demográfico

Arazo demografikoei aurre egiteko erakunde publikoek hainbat neurri edo laguntza eskaini ditzakete, irakurriko dizkizudan hauetatik esadazu, mesedez, zein lehentasun maila izan beharko lukeen Otik 10erako eskalan, non 0ak esan nahi duen “ez lukeela inolako lehentasunik izan behar” eta 10ak “erabateko lehentasuna izan beharko lukeela” /

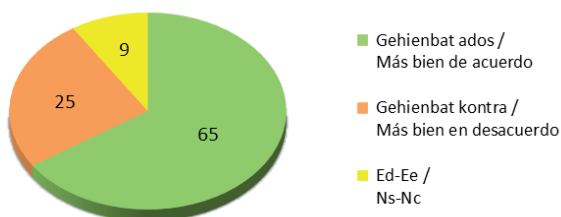
En general, existen diferentes medidas o ayudas que los poderes públicos pueden ofrecer para hacer frente a los problemas demográficos, entre las que le voy a leer a continuación dígame Ud. que prioridad cree que deberían tener en una escala de 0 a 10, en la que 0 quiere decir que “no deberían tener prioridad en absoluto” y 10 que “deberían tener una prioridad muy alta”



Batezbestekoak (0= ez luke inolako lehentasunik izan behar; 10= erabateko lehentasuna izan beharko luke) / Medias (0= no debería tener prioridad en absoluto; 10= debería tener una prioridad muy alta)

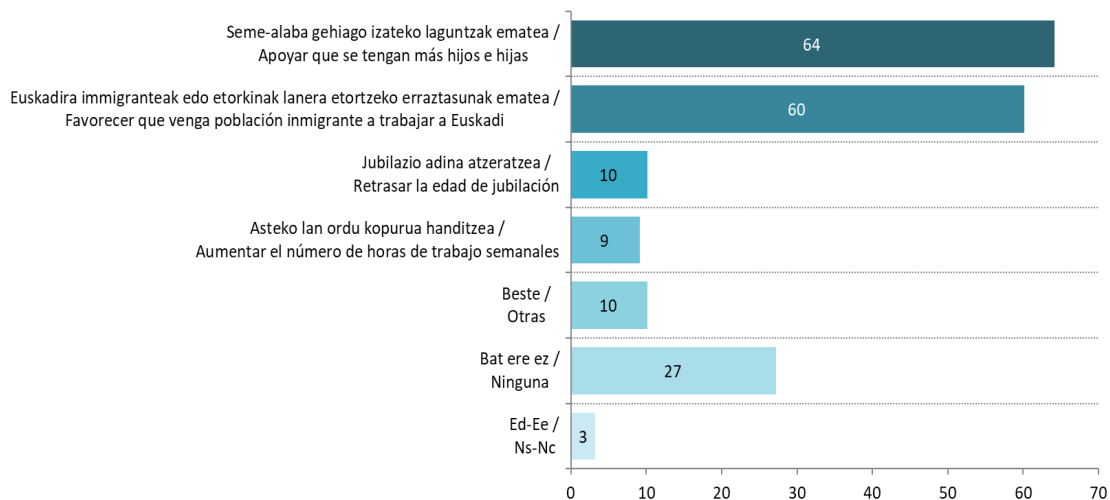
2.2.5 – Immigrazioa irtenbide moduan / La inmigración como parte de la solución

Zu gehienbat ados edo gehienbat kontra zaude baieztapen honekin?: **“Euskadira etorkinak etortzea biztanleriaren zahartzeari aurre egiteko irtenbideetako bat izan daiteke”** /
 ¿Está ud. más bien de acuerdo o más bien en desacuerdo con que **“la llegada de población inmigrante a Euskadi puede ser la solución de parte del problema del envejecimiento de la población”**?



2.2.6 – Erronka demografikoari aurre egiteko neurri eraginkorrenak / Medida más eficaz para hacer frente al reto demográfico

Hainbat lanpostu betetzeko etorkizunean egon daiteken langile faltari aurre egiteko, irakurriko dizkizudan neurrietatik zein uste duzu izan daitekeela egokiena? Eta bigarren egokiena? /
 De entre las medidas que le voy a leer a continuación para hacer frente a la posible falta de mano de obra en el futuro, ¿cuál cree Ud. que podría ser la más adecuada? ¿Y la segunda más adecuada?



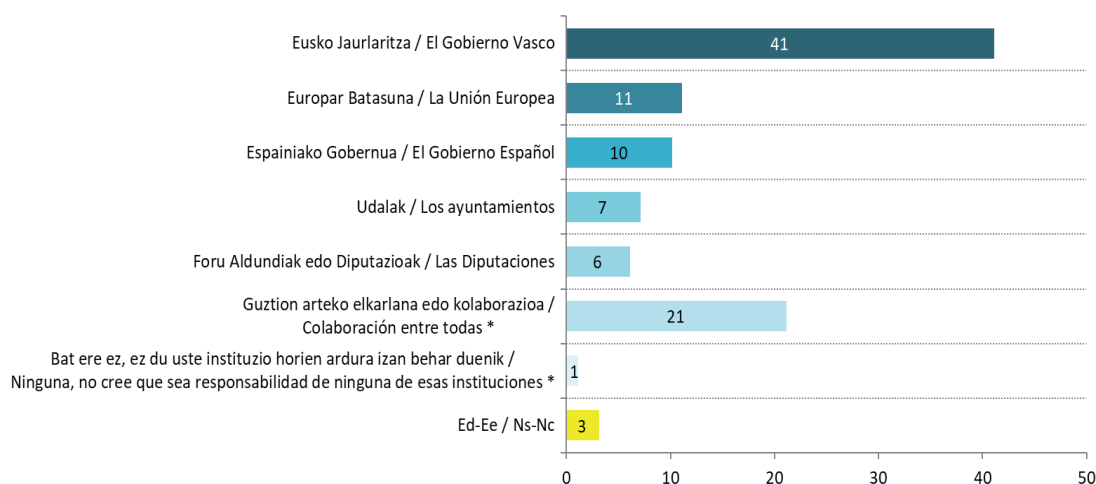
Ehuneko batura ez da 100 bi erantzun eman ahal zirelako / Los porcentajes no suman 100 porque se podían dar dos respuestas

2.3 – Erakundeak / Instituciones

2.3.1 – Erronka demografikoaz arduratu beharko litzateken erakundea / Institución que debería ocuparse del reto demográfico

Eta zure ustez, zein erakunde arduratu beharko litzateke neurri handiagoan Euskadiko erronka demografikoari irtenbidea emateaz? /

En su opinión, ¿qué institución debería ocuparse en mayor medida en dar solución al reto demográfico en Euskadi?

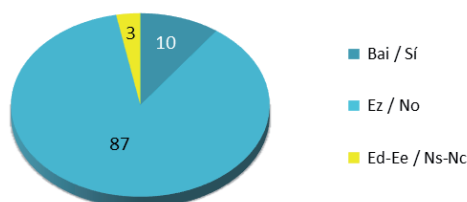


* Erantzun aukera hau ez zitzaien irakurri inkestaei / Esta opción de respuesta no se leyó a las y los encuestados

2.3.2 – Eusko Jaurlaritza lantzen ari den egitasmoaren ezagutza / Conocimiento del proyecto que está elaborando el Gobierno Vasco

Entzun duzu Eusko Jaurlaritza egitasmo edo proposamenen bat prestatzen ari denik arazo demografikoei eta biztanleriaren zahartzeari aurre egiteko? /

¿Ha oído Ud. hablar de algún plan o propuesta que está llevando a cabo el Gobierno Vasco para responder a los problemas demográficos y al envejecimiento de la población?



3 – Zehaztasun teknikoak / Ficha técnica

Informazio bilketa 2022ko martxoaren 28tik apirilaren 1era bitartean egin zen -biak barne-, galdesorta egituratu eta itxia erabiliz, Euskal Autonomia Erkidegoko lagin adierazgarri bati, ordenagailuaren laguntzaz, telefonoz eginda-ko banakako elkarrizketen bidez (CATI).

Ikerketaren diseinua, emaitzen **azterketa eta txostena** burutzearen ardura Prospekzio Soziologikoen Kabineteari dagozkie soilik. Informazio bilketa *Adimen Investigación* enpresak egin zuen, Barroeta Aldamar 4, 2. - Dpto. 23. 48001 Bilbao helbidean dagoena.

Lagina, 18 urte edo gehiagoko biztanleriari zuzendua, honela banatu zen: 300 pertsona Araban, 500 Bizkaian eta 402 Gipuzkoan, beraz, 1.202 pertsona elkarrizketatu ziren guztira. Gizabanakoen hautaketa prozedura polietapiko eta estratifikatuaren bidez egin zen, udalerriaren tamainaren arabera estratu proportzionalak erabiliz. Ondoren pertsonak sexuaren, adinaren eta lan egoeraren arabera kuoten bidez aukeratu ziren.

Lagina diseinatu da inkesten % 50 telefono finkoaren bidez egiteko eta beste % 50 telefono mugikorren bidez.

Ondoren, emaitzak hiru lurraldeetako biztanleriaren eta ikasketa mailaren arabera haztu dira.

Lagin errorearen estimazioa, erabat ausazkoak diren laginketei egozgarria, \pm % 2,88 da EAE osorako, % 95,5eko konfiantza mailarako, $p=q=0,5$ izanik.

La recogida de la información se realizó entre el 28 de marzo y el 1 de abril de 2022 -ambos inclusive-, a través de entrevista telefónica individual asistida por ordenador (CATI), mediante cuestionario estructurado y cerrado, realizada a una muestra representativa de la población de la Comunidad Autónoma del País Vasco.

El diseño de la investigación, el análisis de los resultados y la elaboración del informe es responsabilidad exclusiva del Gabinete de Prospección Sociológica. La recogida de información fue realizada por la empresa Adimen Investigación, sita en Barroeta Aldamar 4, Plta.2 - Dpto. 23. 48001 Bilbao.

La muestra, dirigida a una población de 18 y más años, se distribuyó del siguiente modo: 300 personas en Araba, 500 en Bizkaia y 402 en Gipuzkoa, lo que supone un total de 1.202 personas entrevistadas. La selección de las personas a entrevistar se realizó por procedimiento polietápico y estratificado proporcionalmente por tamaño de municipio, con selección posterior de las personas según cuotas de sexo, edad y situación laboral.

La muestra se ha diseñado de manera que el 50% de las encuestas se realicen a través de un teléfono fijo y el otro 50% a través de un teléfono móvil.

Los datos han sido ponderados a posteriori en base a la población de cada uno de los territorios y el nivel de estudios.

El error muestral, atribuible en el caso teórico de que la muestra hubiera sido estrictamente aleatoria, se estima en un \pm 2,88 % para el conjunto de la CAPV, con un nivel de confianza del 95,5 %, siendo $p=q=0,5$.